

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Första Kammaren. N:o 21.

Onsdagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Herr statsrådet *Wersäll* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagtskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 63—66.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 22 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen äfvensom i anledning af väckt motion om ändringar i samma grundlagsparagrafer med undantag af § 111 regeringsformen. *Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.*

Herr *Bergius*: Jag får hemställa, att föredragningen af detta betänkande måtte ske sålunda, att första och andra punkterna föredragas i ett sammanhang.

Denna hemställan bifölls.

Sedan härefter båda punkterna föredragits, anförde:

Herr statsrådet *Wersäll*: Den nu föreliggande propositionen är närmast föranledd af 1894 års Riksdags skrifvelse, deri Riksdagen anhöll, att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen framkomma med förslag till omorganisation af vårt bankväsen. Förevarande banklagstiftningsreform innehåller såväl grundlag som civillag, och propositionen innehåller således dels ett definitivt förslag till grundlagsändring och dels ett utkast till förslag till lag för riksbanken, och det är Kongl. Maj:ts

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Ports.)

mening att, i händelse grundlagsförslaget antages såsom hvilande, till nästa Riksdag framlägga proposition i öfverensstämmelse med den nu framlagda banklagen. Den föreliggande grundlagsändringen afser hufvudsakligen dels att den lag, som normerar bankens förvaltning, skall erhålla civillags natur, och dels att åt Kongl. Maj:t skulle inrymmas rättighet att deltaga i val af riksbankens styrelse. Att bankreformen icke bör genomföras utan att riksbanken kommer under civillags hägn, derom torde väl alla, som något satt sig in i frågan, vara ense. Men beträffande Kongl. Maj:ts rätt att deltaga i val af styrelse, derom hafva meningarna varit mycket delade, och att sammanföra dessa olika meningar till något, som är antagligt och betryggande, deri torde den största svårigheten bestå. 1890 års förslag, enligt hvilket Kongl. Maj:t skulle ega rätt att utse tre af riksbankens styrelseledamöter, var enligt min åsigt ett mycket godt förslag, men det lyckades ej vinna Riksdagens godkännande; och med kännedom om hvad som sedermera i Riksdagen förekommit, är jag alldeles förvissad derom, att detta förslag aldrig skulle kunna hafva någon utsigt till framgång. Då emellertid 1894 båda kamrarna enade sig om att skriva till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t skulle framlägga ett nytt förslag till banklag, och detta skedde oaktadt meningarna hade varit så olika beträffande den nu ifrågavarande punkten, kunde denna skrivelse ej vara föranledd af något annat än en önskan hos Riksdagen att få framlagd ett förslag, som, på samma gång Kongl. Maj:t ansåg det betryggande, kunde hafva någon utsigt till framgång i Riksdagen. Det är ett sådant förslag, som nu föreligger. Att Kongl. Maj:t ej skulle kunna hafva något att erinra mot att få insätta tre ledamöter i riksbankens styrelse är en gifven sak, men ett envist fasthållande dervid tror jag skulle innebära en verklig fara för bankfrågans lyckliga lösning. Jag befarar nemligen, att, om frågan nu ej löses, den är för en mycket lång framtid undanskjuten, och när den en gång kommer att lösas, blir det måhända och till och med kanske troligen i en mycket sämre form och mycket mindre betryggande än hvad nu är föreslaget. Då 1894 års Riksdag förklarar sig önska se bankfrågan löst, har Kongl. Maj:t ansett sig böra nu föreslå, att Kongl. Maj:t skulle erhålla rätt att insätta en styrelseledamot i riksbanken, under förutsättning dock att denne blefve ordförande i stället för, såsom år 1890 var föreslaget, att Kongl. Maj:t skulle insätta tre. Kongl. Maj:t har ansett sig så mycket hellre böra föreslå detta, som afsigten dermed, att Kongl. Maj:t skulle deltaga i valet af riksbanksstyrelse, ju aldrig har varit att åt Kongl. Maj:t bereda någon dominerande magtställning inom riksbanken, utan endast att erhålla en garanti därför, att under alla förhållanden sunda och opartiska åsigtter och bankmannærfarenhet måtte bli representerade inom riksbankens förvaltning. Jag tror, att detta är en objektiv och säker grund att stå på och en grund, som Kongl. Maj:t ej någonsin bör öfvergifva. Deremot tror jag det är ganska svårt att finna en sådan objektiv grund för talet tre. Blir emellertid riksbanken ensam sedelutgivande bank, väl fonderad, och erhåller den sådan trygghet och det skydd, som lagen bjuder, innebär det förhållande, att Kongl. Maj:t får utse ordförande, säkerligen något tillfredsställande ur alla synpunkter — åtminstone enligt min mening.

Då utskottet har hemställt om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, anser jag mig böra bemöta utskottet, äfven om jag ju kan ha skäl att antaga, att utskottets mening ej är denna kammares. Utskottet anser, att om Riksdagen skulle afhända sig den dyrbara rättigheten att ensam tillsätta riksbankens styrelse, en af grundpelarne i det ypperligt afvägda statsskick, som 1809 års lagstiftare förstätt att skapa åt vårt land, skulle rubbas. Ja, mine herrar, äfven om vårt statsskick i öfrigt är väl afvägdt, lär man väl ej kunna påstå, att de lagar, som normera riksbanken, såsom det nu är stäldt, äro väl afvägda. Man finner i ena vågskålen Riksdagen med hela sin magt och myndighet, och i den andra, hvad finner man väl der? Knappt något! Således saknar man just den lag, som skulle ästsdkomma jemvigten. För öfrigt tror jag, att utskottets fruktan, att något hot skulle ligga mot Riksdagens magt, är aldeles ofogad. Det föreslagna reglementet likasom grundlagen lägger aldeles ett absolut hinder för att Kongl. Maj:t skulle få någon magt. Ty jag ber att få erinra derom, att enligt förslaget till grundlag och till reglemente skulle äfven den fullmäktig, Kongl. Maj:t skulle tillsätta, vara Riksdagens fullmäktig och vara underkastad Riksdagens reglemente och föreskrifter och Riksdagens decharge. Jag kan vidare påpeka, att i nästan alla civiliserade land, der man har en centralbank, har regeringen någon rätt att deltaga i tillsättande af styrelse för banken. Jag behöfver blott gå till våra grannland, Danmark och Norge; der tillsätter Kongl. Maj:t ordförande.

Utskottet menar vidare, att de fördelar, som genom förslaget skulle vinnas, ingalunda kunde anses utgöra ett vederlag, som i någon nämnvärd mån skulle motsvara arten af den föreslagna eftergiften från Riksdagens sida. Jag förmenar, att utskottet här gjort sig skyldigt till att betydligt underskatta förslagets betydelse. Sjelfva hufvudsaken ligger ju ej deri, att Kongl. Maj:t skulle få insätta en af de sju styrelseledamöterna i riksbanken, utan sjelfva kärnpunkten ligger deri, att riksbanken öfvertager sedelutgifningsrätten, väl fonderad och tryggad af lagen, samt att riksbankens verksamhet blir inskränkt till ett sådant område, som är lämpligt just för en centralbank, hvars förnämsta uppgift är att upprätthålla penningevärdet. Om detta kommer att arrangeras, är det väl otvifvelaktigt, att penningevärdet mycket bättre upprätthålles på detta sätt än med den nuvarande organisationen, der man å ena sidan har 27 enskilda banker i landets olika delar, som konkurrera med riksbanken i sedelutgifning — sedlar grundade på guldmyntfot, men utan lagstadgad skyldighet för bankerna att hålla guldkassa — och å andra sidan en riksbank, som bland annat sysslar med affärer, som borde vara öfverlätna uteslutande åt enskilda banker, och hvars metalliska kassas storlek och fonders beskaffenhet icke äro lagstadgade, utan beroende af en tillfällig riksdagsmajoritet, vunnem genom gemensam votering. Mine herrar, jag tror, att, om dessa nu påpekade missförhållanden kunna genom det nu framlagda förslaget undanröjas, detta skulle vara en mycket betydande vinst, som ej bör underskattas.

Mot utskottets yttrande, att frågan bör hvila till dess riksbanken hunnit den utveckling, att den är i stånd att fylla uppgiften af en verklig centralbank, skulle jag vilja anmärka, att riksbanken beträffande bade storleken af sina fonder och i öfrigt verkligen har nått en sådan

*Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.*
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. utveckling. Det är endast en ändamålsenlig organisation, som fattas ännu, och det är förslaget till en sådan organisation, som Kongl. Maj:ts bilagad den kongl. propositionen; och detta förslag är i öfverensstämmelse med Riksdagens önskan. Det är nemligen ungefär 1890 års förslag,

(Forts.) hvilket Riksdagen i princip gillat. Öfvergångsstadgandena äro olika mot hvad de voro 1890, men jag har anledning förmoda, hvilket jag hört många framstående bankmän säga, att öfvergångsstadgandena äro sådana, att öfvergången kommer att ske mjukt och lätt utan några rubbningar i våra affärsförhållanden. Hvad som jag hört deremot anmärkas är det, att riksbankens sedelutgifningsrätt under öfvergångsåren 1899—1903, då riksbanken skulle tillhandabålla de enskilda bankerna kreditiv, vore något trångt tilltagen; men detta skulle kunna hjälpas derigenom, att riksbanken finge bland de valutor, på hvilka enligt § 8 i reglementet sedlar finge utgifvas, äfven räknas sina fordringar på grund af dessa kreditiv. Ett stadgande härom skulle ju lämpligen kunna införas i öfvergångsstadgandena.

Jag ber att endast få tillägga, att, såsom känt är, penningställningen för närvarande är sådan, att en öfvergång skulle kunna vara jemförelsevis lätt, äfven ur denna synpunkt. Om nu denna kammare skulle vilja antaga Kongl. Maj:ts förslag, skulle derigenom en sammanjemkning med Andra Kammaren vara möjlig, men i fall detta förslag åter skulle förkastas, tror jag, att vi stå inför det betänkliga förhållande, att frågan är undanskjuten till en obestämd framtid med den risk, som ligger i en sämre lösning.

Herr Behm: Då den föregående ärade talaren framhöll, att den kongl. propositionen grundar sig på Riksdagens skrifvelse 1894, nämnde han ej, att i samma skrifvelse Riksdagen uttalade sin önskan, att lagförslaget skulle grunda sig på 1889 års bankkomités betänkande och fullmäktiges i riksbanken yttrande i frågan. Då dessa utlåtanden af bankkomitén och riksbanksfullmäktige med bestämdhet framhållit önskvärdheten af att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skulle upphöra och öfverflyttas på riksbanken, kan det ej annat än förvåna, då man nu finner utskottet sätta i fråga, om en sådan reform som den föreslagna skulle, från Riksdagens synpunkt sedt, vara värd att eftersträfv. Mig synes det vara alldeles gifvet att, sedan Riksdagen uttalat sig så i sin skrifvelse som den gjort, frågan ej kan anses vidare gälla, om riksbanken skall öfvertaga hela sedelutgifningen, utan endast sättet och vilkoren därför. Dessa vilkor äro enligt komiténs förslag, dels att de stadganden, som normera riksbankens rörelse och förvaltning, skulle i vida större utsträckning än nu eger rum erhålla karakter af lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, d. v. s. att ur bankreglementet skulle en mängd bestämmelser flyttas in i banklagen, hvilka sålunda skulle undandragas de tillfälliga rubbningar, som kunna vara en följd af Riksdagens eusamma inflytande, dels ock att åt konungamagten skulle beredas rätt att på ett verksamt sätt taga del i sammansättningen af riksbankens styrelse. Den kongl. propositionen tillgodoser blott i det förra afseendet dessa anspråk, då den nemligen föreslår, att banklagen skall stiftas på sätt 87 § 1 mom. regeringsformen föreskrifver; men med afseende å Kongl. Maj:ts rätt att taga del i sam-

mansättningen af riksbankens styrelse inskränkes och förändras denna rätt till något helt annat, än hvad bankkomitén hade tänkt sig och som den så utförligt och förträffligt motiverar. Anledningen till att regeringen frånträdte bankkomiténs förslag och Kongl. Maj:ts proposition till 1890 års Riksdag i detta afseende ligger tydligen ej i någon vunnne öfvertygelse derom, att förändringen skulle innefatta en förbättring, utan — jag tror, att man temligen tydligt kan i statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet läsa, att han helst skulle önskat att få bibehålla det förra förslaget oförändradt — i hänsyn till Andra Kammarens ställning till frågan. Men det förefaller mig som hade regeringen, om den äfven tagit hänsyn till Första Kammarens ställning till frågan, sådan den tydligen framträdde vid 1890 års riksdag, icke behöft gå så långt i eftergift för Andra Kammarens mening, som nu skett till stor skada för förslaget. Kongl. Maj:t föreslår nemligen nu, att blott en ledamot skulle af Kongl. Maj:t insättas i riksbankens styrelse i stället för de tre, som 1890 års förslag upptog, derigenom minskande ledamöternas hela antal från nio till sju, och i stället, såsom ett slags ersättning, medgifvande att denne ende ledamot skulle få bli styrelsens sjelfskrifne ordförande. Beträffande då först antalets inskränkning från 9 till 7, måste det af mig åtminstone auses vara en gifven försämring. Då man nemligen fäster afseende vid bankens härefter ökade uppgifter och mängden af de provinskontor, som böra upprättas och som måste af bankstyrelsen inspekteras, bör väl antalet nödvändigt ökas utöfver det nuvarande, om ej detta redan är för stort. Det fins väl knappt någon enda mera betydande enskild bank, som har ett så ringa antal styrelseledamöter som just riksbanken. Hvad åter angår ordförandesplatsen i riksbankens styrelse, torde rättigheten af de skäl, som i bankkomiténs betänkande framhållas mot ett sådant arrangement som att Kongl. Maj:t skall utse denne ordförande, svårligen kunna jäfvas. Jag tillåter mig att ur komiténs betänkande uppläsa hvad den derom yttrar:

»Men det inflytande på sammansättningen af riksbankens styrelse, som således bör inrymmas åt Konungen, skulle, i komiténs tanke, blifva vida mer ett sken, en formsak, än en verklighet, om det inskränktes till hvad förut varit ifrågasatt, eller rätt för Konungen att utse en ledamot i styrelsen. Äfven om denne ledamot i och med den kungliga utnämningen gjordes sjelfskrifven att vid styrelsens förhandlingar föra ordet, vore dermed tydligtvis snarare sörjdt för hans yttre ställning än för hans verkliga inflytande. Vald icke af styrelsen sjelf, icke heller af dem, hvilka den öfriga styrelsen måste betrakta såsom sina egentliga principaler, skulle en sådan ordförande, isolerad och stäld på annan fullmagtsgrund än styrelsen i öfrigt, lätteligen känna sig sjelf och af öfriga styrelseledamöter betraktas såsom en främling, hvilken man derfor så vidt möjligt hölle utanför den egentliga bankförvaltningen».

Rättigheten af dessa skäl torde knappt kunna bestridas, och ännu i dag eger nog denna motivering sin tillämpning och giltighet. Dessa skäl bli säkerligen ej heller försvagade genom den nu föreslagna bestämmelsen i banklagen, att ordföranden skall tillförsäkras en betydande aflöning, nemligen en half gång till så hög som de öfriga ledamöterna bland riksbanksfullmäktige erhålla. — En annan nyhet i det kongl. förslaget är den tillämnade suppleanten för styrelsens ordförande.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. Denne suppleant skulle helt säkert få en mycket svår uppgift att fylla, om han utan att vara inne i eller van vid ärendenas behandling i riksbanken helt oförmodadt skulle inkallas vid förfall för ordföranden att fungera i dennes ställe. Att finna en fullt kompetent och kvalificerad person, som vill åtaga sig en sådan befattning, för hvilken han ej skulle få någon bestämd lön, utan endast stå till disposition, torde möta rent af ööfverstigliga svårigheter. Bäst synes mig vara, såsom också bankkomitén säger, att styrelseledamöterna — de må vara utsedda af Kongl. Maj:t eller Riksdagen — allesamman vore fullt likställda, så att de kunde sjelfve bland sig utse ordförande och vice ordförande. På det sättet skulle det bästa samarbetet och samförståndet mellan styrelsens ledamöter vinnas.

(Forts.)

Nu invänder man säkert mot mitt förslag, att det väl ej lär finnas någon utsigt att för detsamma vinna framgång i Andra Kammaren, och jag medgifver att detta antagande har goda skäl för sig. Men man torde dock kunna hoppas, att om Första Kammaren nu skulle vidblifva sin en gång intagna ståndpunkt i denna fråga, d. v. s. antaga min nu i ämnet väckta motion, så skulle man sedermera med något tillmötesgående och eftergift å ömse sidor kunna åstadkomma en sammanjemkning af kamrarnes skilda meningar, som kunde leda till ett godt resultat. Det är i sådant syfte, herr talman, som jag tillätit mig framställa det förslag, som i min motion innefattas och hvartill jag nu får anhålla om bifall.

Grefve Hamilton: Man måste erkänna, att de sedelutgifvande enskilda bankerna, hvilka jemte riksbanken hittills hufvudsakligen handhaft bankrörelsen i vårt land, på ett i allmänhet tillfredsställande sätt fullgjort sin uppgift, och man får häri söka verkliga anledningen till, hvarför utskottet icke ansett, att något i denna så viktiga bankfråga, som otaliga gånger förelegat till behandling inom Riksdagen, behöfver vidtagas. Men vissheten om att bankerna hittills väl fullgjort sin uppgift är icke tillräcklig. Man måste äfven hafva trygghet för, att de för framtiden kunna så göra, och detta sakna vi.

Det enskilda bankväsendets svagaste sida ligger onekligen deri, att dess tillvaro under sin nuvarande form är beroende på en gemensam votering. Vid en sådan kan nemligen bevillningen höjas derhän, att de enskilda bankerna nödgas indraga sina till bortåt 60 à 70 millioner kronor utelöpande sedlar, och de menliga följder en dylik i hast, utan nödig öfvergångstid, företagen åtgärd skulle medföra, icke för de enskilda bankerna, ty deras vinst är i allmänhet störst då penningtillgången är knapp, och icke för riksbanken, utan för den lånebehöfvande allmänheten, äro så i ögonen fallande, att jag icke behöfver framhålla dem för denna kammares upplysta män.

Hvad riksbanken beträffar, är den visserligen i många afseenden en ytterst stark bank, men äfven den har sina svaga sidor. Dess förvaltning kan under oroliga tider lätt blifva en lekboll i de politiska intrigernas händer, och är riksbanken i vissa fall äfven beroende på gemensamma voteringar.

Motståndet emot en bankreform härleder sig säkerligen till icke ringa grad från den fruktan, man hyser, att en dylik reform skulle

tvunga de enskilda bankerna att inskränka området för sin verksamhet och indraga sina afdelningskontor, samt att riksbanken icke skulle, på grund af de formella band, som gifvetvis måste läggas på en sådan bank, och på grund af bankens mindre lokal- och personkänedom inom vissa orter, vara mäktig att på ett med de enskilda bankerna jemförligt sätt tillfredsställa den allmänna penningarörelsens behof. Men dessa farhågor böra kunna häfvas, då man af det förslag till ny lag för riksbanken, som åtföljer den kongl. propositionen, inhemtar att afsigten är, att ett samarbete skall ega rum mellan riksbanken och de enskilda bankerna, hvarigenom riksbanken blir i tillfälle att häfda sin naturliga ställning såsom centralbank och de enskilda bankerna få förmedla penningarörelsen, samt såsom vilkor för ett dylikt samarbete är fästadt, att de enskilda bankerna icke utan Kongl. Maj:ts tillåtelse få indraga något afdelningskontor.

Hvad utskottets betänkande beträffar, synes utskottet sluta sig till den af Andra Kammaren 1892 uttalade åsigt, att Riksdagen icke bör afstå från sin 1809 förvärfvade rättighet att ensam råda öfver riksbanken »helst», tillägger utskottet, »de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt sannolikt inom en ej allt för aflägsen framtid torde komma att försvinna, oberoende af om Riksdagen afstår från sin förnämnda rättighet eller icke». Jag förmodar, att utskottet dermed åsyftat den af mig nyss antydda gemensamma voteringen, hvarigenom de enskilda bankerna i hast skulle beröfvas sin sedelutgifningsrätt — en i sanning för vårt lands ekonomiska välfärd ödesdiger utväg att nå målet, hvilken hvarje klok lagstiftare måste söka förekomma. För öfrigt behöfver jag väl icke i denna kammare vidare uppehålla mig vid eller bemöta utskottets skäl för afslag.

Hvad åter herr Behms m. fl. reservation beträffar, så ansluter den sig till den af Första Kammaren år 1890 uttalade åsigt och afser, att Kongl. Maj:t icke bör afstå från rättigheten att oktrojera enskilda banker och utföva kontroll öfver deras verksamhet, med mindre Riksdagen vill åt Kongl. Maj:t inrymma rättighet att utse 3 ledamöter bland föreslagna 9 bankofullmäktige. Kongl. Maj:t åter väljer en medelväg och åtnöjer sig med att utse ordföranden bland 7 fullmäktige. Jag kan icke finna annat, än att Kongl. Maj:ts förslag är fullkomligt betryggande för riksbankens förvaltning, och att det likaväl kan accepteras af Första Kammaren, som det i sina hufvudsakliga delar redan accepterats af Andra Kammaren, samt kommer att på ett lyckligt sätt leda till frågans lösning. Kongl. Maj:ts inflytande inom riksbanken blir för öfrigt i hvarje fall af moralisk art, och då kan det lika väl blifva utfövd af ordföranden med utslagsröst, som af 3 fullmäktige.

Ett bifall till herr Behms förslag eller reservationen är, såvidt jag känner till ställningen i Andra Kammaren, liktydigt med frågans uppskjutande under minst 3 år och ett fortfarande osäkerhetstillstånd inom vårt bank- och penningväsende, till skada och men för våra näringar och vår industri.

Hvad nu Andra Kammarens beslut beträffar, måste jag erkänna, att jag ansluter mig till detsamma derutinnan, att Konungens fullmäktig icke skulle utses för längre tid än 3 år i sänder, att, derest ansvarsfrihet blir fullmäktige vägrad, nytt förordnande af samtilige full-

*Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.
(Forts.)*

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. mäktige borde ega rum, och att frågan om ansvarsfrihet för fullmäktige bör vara underkastad gemensam votering. Men då jag förmodar, att dessa skäl komma att göra sig gällande vid en blifvande sammanjämkning, derest denna kammare tager Kongl. Maj:ts förslag, skall jag icke yrka på medkammarens beslut i frågan.

(Forts.)

För att nu sammanfatta mitt uttalande, anser jag, att då den nuvarande osäkerheten på bank- och penningväsendets områden kan, om icke föranleda, så åtminstone icke förekomma en möjligen blifvande, för vårt lands ekonomiska välstånd ödesdiger kris, då Kongl. Maj:ts förslag är fullt betryggande för bankens förvaltning, då det förslag till lag för riksbanken, som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition, kan, derest några ändringar vidtagas, under nästa år, när det kommer att behandlas, skänka oss ett lämpligt och väl ordnad bankväsende, och då den nuvarande tidpunktens lugn och rikliga penningtillgång är synnerligen lämplig för en bankreform, kommer jag att rösta för Kongl. Maj:ts förslag, till hvilket jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Moberg: Då jag vid 1893 och 1894 årens riksdagar, vid den förra med framgång, vid den senare utan sådan, framställde mina betänkligheter emot afåtande af den då ifrågasatta skrivelsen till Kongl. Maj:t, så skedde det just därför, att jag befarade, att följden deraf skulle blifva, hvad den nu också blifvit, nemligen att Kongl. Maj:t skulle frånträda den uppfattning, som tillföre hos Kongl. Maj:t och jemväl inom denna kammare gjort sig gällande, eller att en af de förnämsta förutsättningarna för att riksbanken skulle blifva allena sedelutgifvande bank och dermed äfven centralbank, skulle ligga deri, att åt Kongl. Maj:t inrymdes rätt att, i enlighet med 1889 års komités förslag, på ett verksamt sätt deltaga i riksbanksstyrelsens sammanställning.

Det syntes mig nemligen uppenbart, att, sedan denna kammare vid 1890 års riksdag biträdt Kongl. Maj:ts i sådant afseende afgifna förslag, kammaren, efter det medkammaren afslagit detsamma, skulle genom en skrivelse i det obestämda och oklara syfte, hvori densamma affattats, anses hafva frånträdt ett af de hufvudsakligaste vilkoren, på hvilka denna kammare önskade en bankreform, och, såsom sig visat och som äfven af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhållits, har också Kongl. Maj:t sålunda uppfattat Riksdagens berörda skrivelse.

Om man med någon, om än ringa, insigt i bankväsendet genomläser de klara och på objektiv grund framhållna skäl, hvarpå 1889 års komité framhåller angelägenheten deraf, att åt Riksdagen ensam icke inrymmes beslutanderätt angående sammansättningen af riksbankens styrelse, af hvilka skäl jag tager mig friheten framhålla endast ett, som i sig sammanfattar hela bevisningskraften af de förut anförda, nemligen följande: »Det kan ej vara riktigt att, då banken är en statsbank och då regeringen i vårt land eljest har på det ekonomiska området så stor befogenhet och så vidsträckt ansvarighet, regeringsmagten skall hållas utestängd från en punkt af statsmaskineriet, så vigtig att, om det råkar i olag, deraf följer en ögonblicklig förlamning af landets hela ekonomiska lif» — ou man, säger jag, betänker det rigtiga uti detta

skäl och vigten deraf, att regeringsmagten icke uteslutes ifrån deltagande i förvaltningen af riksbanken, regulatören för hela vårt penningväsende, och derefter spörjer sig, om detta vilkor, om detta önskemål är vordet tillfredsstäldt derigenom, att Kongl. Maj:t får insätta en ledamot, låt vara att han blir ordförande, i riksbankens styrelse, så kan jag, för min ringa del, derpå icke svara annat än ett obetingadt nej. Men min åsigt betyder ju så ytterst ringa, därför vill jag äfven i detta afseende vädja till 1889 års komité, på hvars förslag Kongl. Maj:t i öfrigt byggt sin framställning. Då emellertid yttrandet här om nyss blifvit af en ärad talare uppläst, skall jag ej besvara kammarerna med att ånyo föredraga det, utan endast än ytterligare åberopa detsamma.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Jag skall ej heller, huru frestande det än kunde vara, ingå i någon utläggning eller något bedömande deraf, huruvida det är ett framför allt annat eftersträfvansvärdt önskemål, att riksbanken varder en allena sedelutgifvande bank, vare sig från riksbankens eller ifrån allmänhetens sida.

Det har så länge och ofta och, jag medgifver det allt för gerna, af framstående män på bankområdet blifvit framhållet, hurusom detta vore det enda sunda vilkoret för hela vårt ekonomiska lif. Under sådana förhållanden tjenar det ytterst ringa till för mig, med den ringa vederhäftighet jag eger i slika ting att, på den ljusa bild, hvilken man dervid älskar upprulla för beundrande blickar, kasta någon skugga. Det skall för visso vara framtiden förbehållet att frammana densamma. För mig skynta dessa skuggor redan i ett icke alltför aflägsset fjerran, när jag i den kongl. propositionen läser derom, hvad för öfrigt nog varder fallet, att, om afdelningskontoren i landsorten försvinna, densamma skola ersättas med folkbanks, sparbanks och andra dylika inrättningar till allmänhetens bekvämlighet. Hvad följderna deraf blir, det torde en hvar lätt kunna tänka sig, och jag tror att den dag då varder kommande, då man skall önska sig tillbaka till en förgången tid. Men härom skall jag dock, som jag sagdt, icke vidare tala. Det synes mig emellertid vara en sak, hvarom man borde kunna förena sig, då man nu står i begrepp att omdana hela vårt bankväsende, detta bankväsende, som under ett 60-tal af år, under den mest glänsande perioden af vår utveckling, på ett sätt, som ådragit sig utländingens beundrande uppmärksamhet, fyllt näringslivets behof, till såväl långifvarens som låntagarens, den svenska allmänhetens, fromma — nemligen angelägenheten deraf att fota den nya bankbyggnaden på en hållbar och, såvidt möjligt är, från partiinflytanden inom Riksdagen oberoende grund. I sådant afseende kan jag icke, såsom jag förut nämnt, finna, att önskemålet är tillfredsstäldt genom Kongl. Maj:ts förslag.

Nu vet jag mycket väl, och det har också blifvit sagdt från statsrådsbanken och äfven annorstädes, att det visserligen vore önskvärdt och att man skulle gerna se, att riksbankens styrelse finge den sammansättning, som 1889 års komité föreslagit, men att det icke är möjligt att vinna ett sådant önskemål med hänsyn till Andra Kammarernas ställning i denna fråga. Derpå vill jag endast svara, att om, såsom sig visat, just från medkammaren framkomma de flesta motionerna om

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

(Forts.)

förändringar i vårt bankväsende, så tillhör det också denna kammare att göra de uppoffringar, som för önskningsmålets ernående af Första Kammaren anses erforderliga och nödvändiga och för landet gagnande. Jag tillåter mig, mine herrar, i sammanhang med denna min uppfattning uttala min förundran öfver den motivering, hvarmed konstitutionsutskottet beledsagar sitt afstyrkande af den kongl. propositionen. I nämnda motivering talas nemligen derom, att »Riksdagen skulle, genom eftergift af grundlagsenliga rättigheter, bereda konungamagten ett i vårt statskick hittills okänt inflytande på riksbanken och dess förvaltning» och, heter det vidare, »äfven om ett sådant mål må vara värdt att eftersträfvä, kan utskottet dock ej finna, att de fördelar, som derigenom skulle vinnas, kunna anses utgöra ett vederlag, som i någon nämnvärd mån skulle motsvara arten af den föreslagna eftergiften från Riksdagens sida». Med dessa uttalanden uppkonstruerar utskottet den statsrättsliga doktrinen, att Riksdagens förnämsta uppgift är att vårda sig om de *former*, hvori Riksdagen utöfvar sin beslutanderätt i rikets angelägenheter, så att dessa former icke i någon mån må rubbas, utan tillräckligt vederlag, till förmån för konungamagten. Jag vågar hysa den föreställning, måhända anses den enfaldig, att konungamagtens liksom Riksdagens förnämsta uppgift är att vårda sig om landets bätnad såväl i ekonomiskt som politiskt afseende, och om dervid befinnes, att till främjande, såsom i förevarande fall, af ett statsändamål den ena statsmagten bör åt den andra inrymma deltagande i en angelägenhet, som kräfver bådas ömsesidiga medverkan, så bör väl hvarken konungamagten eller Riksdagen motsätta sig sådant, därför att en rättighet, som den ena har sig ensam förbehållen, skulle komma att delas med den andra. Med en sådan uppfattning ställas de båda statsmagterna mot hvarandra såsom motståndare, som hafva att kämpa om magten, utan att man besinnar, att det hvarken är den enas eller den andras magtställning, som grundlagsstiftaren velat i annan mån tillgodose, än för så vidt laudets väl derigenom vinnas.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten yttra hemställer jag om bifall till herr Behms m. fl. reservation.

Herr Rudebeck: Med den uppfattning jag haft och fortfarande har rörande de enskilda bankernas gagnande verksamhet, hvilket jag vid föregående tillfällen, då denna fråga varit på tal, framhållit, kan jag icke frigöra mig från den mening, att den förändring i denna verksamhet, som blir en följd af den förestående bankreformen, särskildt med hänsyn till skeende indragning af ett sannolikt icke ringa antal afdelningskontor å landsbygden, kan komma att medföra afsevärda svårigheter. Jag emotser fördenskull denna reform med mycken tvekan, huruvida de fördelar, som vinnas deraf, verkligen kunna uppväga olägenheterna.

En föregående talare berörde, hvad jag vill särskildt betona och hvarpå jag lägger synnerlig vikt, nemligen betydelsen af de enskilda bankernas afdelningskontor och kommissionskontor, och jag befarar, att, när en indragning af dem kommer att ske, det blir svårt att ersätta dem. Att dessa bankkontors verksamhet skulle upptagas af folkbanker eller sparbanker genom utveckling af dem, är väl en tanke, som uttalats,

men enligt mitt förmenande vinnes dermed ej ersättning på ett be- *Förslag till*
tryggande sätt, hvaremot en sådan anordning kan blifva äfventyrlig *grundlags-*
och medföra ganska bekymmersamma och svåra förhållanden. *ändringar ang.*
riksbankens

Om emellertid nu en reform ovilkorligen skall ske, och riksbanken *styrelse m. m.*
ombildas så att den kommer att beherska hela rikets penningväsen, *(Forts.)*
då synes det mig vara ett oeftergifligt vilkor — förutom det att hvad
som kan göras till minskning i de svårigheter, som, såsom jag förut
franhållit, af reformen äro att befara, varder noga beaktadt — att
riksbanken ställes under kontroll af de båda statsmagtarna. I valet
mellan hvad 1890 års förslag härutinnan innehåller och hvad det nu
föreliggande kongl. förslaget erbjuder, står jag icke i någon tvekan.
Jag kan, för min del, icke finna, att den kontroll regeringsmagten bör
ega verkligen kan sägas blifva tillgodosedd genom bestämmelser, sådana
som de, hvilka äro inrymda i det nu framlagda kongl. förslaget. Deremot
är 1890 års förslag, att Konungen skulle utse 3 ledamöter i riksbankens
styrelse, en vida bättre och större garanti för att Konungen får det
inflytande han bör få vid tillsättandet af denna styrelse.

De skäl, som äro anförda för 1890 års förslag af de komiterade,
som utarbetade detsamma, och hvilka skäl jemväl äro betonade af före-
gående talare, och till hvilka reservanterna i sin reservation ock hän-
visa, dessa skäl äro, enligt min mening, så beaktansvärda, att jag anser,
att de icke kunna eller böra ens till någon del öfvergifvas.

Af hvad jag nu yttrat framgår, att jag, för min del, icke anser
att man kan vid reformen gå längre, än 1890 års förslag innehåller.
Det har sagts, att den, som ställer sig på denna ståndpunkt, omöjlig-
gör en sammanjemkning. Jag vågar naturligen icke uttala mig be-
stämdt om möjligheten härutinnan, men måste dock bekänna, att jag
icke kan inse, hvarför intagandet af denna ståndpunkt skulle omöjlig-
göra en sammanjemkning. Hvarför skall en sammanjemkning mellan
1890 års förslag och det nu af Andra Kammaren antagna vara mindre
möjlig än en sammanjemkning mellan Kongl. Maj:ts nu framlagda
förslag och Andra Kammarens beslut? Nog bör en sammanjemkning i
båda fallen vara möjlig, men resultatet, synuerligast i senare fallet, af
föga värde.

Det är på dessa skäl, herr grefve och talman, som jag ber att få
instämna i herr Behms m. fl. reservation.

Friherre Klinckowström: Jag får tacka konstitutionsutskottet
för det slut, hvartill utskottet i denna fråga kommit, om jag också icke
i allo delar utskottets motiv. Hvad chefen för finansdepartementet
äfvensom de talare, som efter honom haft ordet, yttrat i frågan har
på mig gjort det intryck, att dessa herrar hufvudsakligen sysselsatt sig
med finansiella smasaker för dagen — om jag så må säga — men
alldeles icke yttrat sig öfver det väsentliga, icke sett denna högst viktiga
fråga hvarken i dess forntid eller i dess framtid. Och, mine herrar,
den nuvarande organisationen af riksbanken har ju, visserligen med
skiftande förordningar och bestämmelser, men dock i hufvudsak existerat
under tolf konungars regering, och jag hoppas till Gud, att den måtte
fortfara under ännu flere konungars regering.

I § 38 riksdagsordningen föreskrifves, att endast de ändringar i

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. våra grundlagar skola föreslås, hvilka äro högst nödiga eller högst nyttiga och möjliga att verkställa. Jag måste medgifva, att Kongl. Maj:ts förslag rörande riksbanken är möjligt att verkställa, men kan ej inse, att det är hvarken högst nödigt eller högst nyttigt. Jag ber att för frågans framtid få i mitt yttrande till protokollet framlägga hvad Kongl. Maj:ts förslag väsentligen innehåller, och det är, att Kongl. Maj:t eger nämna och ombyta den riksbanksfullmäktig, som skall vara ordförande, jemte dennes suppleant; att Riksdagen utser de öfriga sex fullmäktige; att riksbanken har ensam sedelutgifningsrätt efter år 1903; att riksbanken förbjudes att mot räntegodtgörelse mottaga penningar på deposition eller löpande räkning; att de enskilda bankerna hafva rättighet att under åren 1899—1903 af riksbanken erhålla kassakreditiv; samt att de enskilda bankerna hafva rättighet att under åren 1904—1908 rediskontera vaxlar på de billiga vilkor, som bankofullmäktige för sin del vid flera tillfällen godkänt. — I finnen häraf, mine herrar, att det väsentligaste bytesmedel, Kongl. Maj:t förespeglar Riksdagen för afträddandet af den dyrbara rättighet, som Riksdagen för närvarande grundlagsenligt eger att sjelf styra och förvalta riksbanken liksom riksgäldskontoret, är upphörandet inom viss tid af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt. Ja, mine herrar, detta innebär verkligen att Kongl. Maj:t bjuder svenska folket, såsom står i den Heliga skrift, i stället för bröd, stenar. Hvar och en, som något sysselsatt sig med riksdagsangelägenheter, vet ganska väl, att upphäfvandet af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt kan af Riksdagen vinnas utan Kongl. Maj:ts tillstånd och på ett enkelt sätt, nemligen genom att så högt beskatta den enskilda sedelutgifningen, att de enskilda bankerna icke vidare anse med sin fördel förenligt att utgifva sedlar. Att fördelen af att utgifva sedlar skulle vara för de enskilda bankerna så stor, att, om den blefve dem beröfvad, de icke skulle kunna bestå såsom bankinrättningar, är en alldeles falsk föreställning. Vi hafva nemligen en hel klass af enskilda bankinrättningar, de så kallade aktiebankerna, hvilka icke utgifva sedlar, och hvilkas vinst i procent af grundkapitalet, enligt de offentliga månadsredogörelserna, ofta äro större än de sedelutgifvande enskilda bankernas. Sålunda kunna de enskilda bankerna mycket väl bestå utan sedelutgifningsrätt. Och Riksdagen, såsom svenska folkets representant, kan mycket väl borttaga denna sedelutgifningsrätt utan att dertill begära eller erhålla Kongl. Maj:ts nädiga tillstånd.

Det är ej första gången — det vet hvar och en äldre riksdagsman — som Kongl. Maj:t begärt att få — om jag så får säga — ett finger med i riksbankens styrelse och förvaltning. Under den tid jag varit riksdagsman — och det är ganska länge — har jag varit med om många sådana propositioner, hvilka alltid — enligt min mening lyckligtvis — hafva rönt afslag af Riksdagen. Det skedde år 1890 och kanske äfven förut. Äfven enskilda hafva, såsom I, mine herrar, torden påminna eder, motionerat om förändring af riksbanken till en centralaktiebank, der enskilda personer skulle dela vinsten med banken, allt under förevändning att det skulle vara så bekvämt och fördelaktigt för de finansiella förhållandena. Man har velat förflytta från *reglementet till lagen* — detta afser äfven förevarande kongl. proposition — de väsentligaste bestämmelserna för bankens rörelse. I veten, mine herrar,

att civillag och strafflag stiftas och förändras af Riksdagen och Konungen gemensamt, och bestämmelserna i bankoreglementet nu för tiden gifvas af Riksdagen ensam. Det är en ganska stor skillnad. Om, såsom jag befarar, Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga skulle bifallas, skulle I, mine herrar, vara förvissade derom, att de tre, af Kongl. Maj:t en föregående gång och nu af enskilda personer föreslagna styrelseledamöter, som Kongl. Maj:t skulle ega att utse, skulle komma efter. Och det andra steget från Konungens sida vore att söka på samma sätt vinna inträde i riksgäldskontorets styrelse och förvaltning. Båda dessa åtgärder vore mycket att beklaga, och jag skall aldrig med min röst bidra till en sådan sakernas förändrade ordning.

Man säger, att Konungens rätt att tillsätta ordförande icke skulle hafva någon större betydelse för riksbankens styrelse och förvaltning. Jag tror tvärtom. Kongl. Maj:t kommer att tillsätta en i allo skicklig person för att befordra regeringens intressen inom riksbanken. Och det skulle vara underligt, om icke denne ordförande genom sina kunskaper, sin skicklighet och sitt inflytande skulle åtminstone få ett stort inflytande på riksbanksfullmäktige från denna kammare. — Jag nämnde, att såväl chefen för finansdepartementet som de herrar, hvilka efter honom hade ordet, i allmänhet betraktat denna fråga i dess närvarande skick, icke skådat frågan i förra tider eller framtiden. I berörda afseende vill jag gifva eder, mine herrar, några exempel på huru Sveriges riksbank har varit anlitad, och huru svåra strider, som nära nog rört hela bankens bestånd, under förflutna tider egt rum mot konungamagten, som med all magt och myndighet velat anlita banken till en grad, som skulle hafva störtat hela bankinrättningen. »I augusti och september 1718 lät Konungen tillkännagifva, att banken ej vidare kunde utbetala de der insatta enskilda medel, utan endast räntan derå, och att bankens tillgångar skulle förvandlas i aktier, hvilkas kapital skulle aldrig, men räntan alltid utfalla. På detta sätt skulle äfven kronan slippa betala sin skuld till banken och kunde sätta sig i besittning af alla i banken varande redbara medel, mot förbindelse att betala ränta derå. — Bankens fullmäktige så väl som kammarkollegium anmärkte, att förslaget vore stridande mot laga stadgar, mot gifna löften och mot den säkerhet, banken borde åtnjuta, om den skulle kunna bibehålla allmänhetens förtroende. De kände ej heller, hvilka tillgångar kronan hade att betala ifrågavarande räntor, men Görtz mente att sådana tillgångar nog skulle finnas, och Konungen undrade öfver kollegii motstånd. Förslagets verkställighet förekom emellertid genom hans död.»

Konungens bref är dateradt Haga vid Eda skans den $\frac{4}{8}$ 1718. Konungen ifrågasatte deri, om ej bankens åstundan att betala sina skulder till enskilde för de af dem i banken insatta kapital vore mer skadlig än nyttig.

Bankofullmäktige sammankommo dels ensamme, dels med kammarkollegium och deputationer och dels med Rikets Ständers deputerade den $\frac{18}{8}$, den $\frac{1}{9}$, den $\frac{22}{9}$, den $\frac{10}{10}$ och den $\frac{20}{10}$, tillsammans 5 gånger. Af dervid hållna protokoll synes, att Konungen ville tillgripa bankens redbarheter och erbjöd såsom säkerhet för räntorna stora sjötullens och kopparkompaniets inkomster, som han redan sedan flera år användt.

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

Om trängande nöd fordrade att någon bankens enskilda fordrings-
egare behöfde sitt i banken innestående kapital, så skulle han få i
räntekammaren lyfta det — i mynttecken!!

Detta var Carl XII:s svåra attentat mot riksbanken.

(Forts.)

Den som forskat i Konung Gustaf III:s regeringshistoria, beträffande
de finansiella förhållandena, finner utan svårighet huru Konungen sökte
tömma bankens tillgångar och kredit, synnerligen under 1788—90 årens
krig. — Redan 1789 inrättade Konungen riksgäldskontoret, men i dess
styrelse och förvaltning ingrep Konungen med nog hård hand. Och
bankens så väl som riksgäldskontorets understöd af lån dref han till
det yttersta. Slutligen dref Konungen bankrörelse på egen hand och
inrättade såsom bekant sin egen sedelutgifvande bank vid Drottning-
holms lustslott.

Under Konung Gustaf IV Adolfs regering biträdde Riksens Ständers
penningeverk Konungen med stora lån, synnerligen under krigen. Men
några dagar före slutet af denne konungs envåldsregering fordrade han,
att banken skulle till honom utlemna större delen af sina reella fonder;
och samma dag, han blef afsatt, befalde han detta ytterligare, under
hot att i annat fall med våld göra sig åttlydd. Han ämnade med dessa
penningar lemna hufvudstaden, åtföljd af då i Stockholm förlagda
enkedrottningens tyska regemente.

Detta är de tre tillfällen, då konungamagten velat ingripa mot
riksbanken. Hvad skulle hafva händt, om konungamagten då haft del
i styrelsen af riksbanken och riksgäldskontoret?

Svenska folket har genom grundlagen sig tillförsäkrad en mängd
magtmedel, och kanske är det för de fleste af herrar riksdagsmän icke
fullt klart, hvad sådana rättigheter egentligen betyda. Det är skada,
att dessa rättigheter äro så litet kända och använda af svenska folkets
ombud vid Riksdagen. Dessa magtmedel borde organiseras till, om
jag så må säga, en *folkmagt* gent emot konungamagten, icke för att
strida mot denna senare, utan för att på ett värdigt sätt hjälpa och
biträda denna, då så fordrades, och synnerligast för att i allo bevaka
svenska folkets fri- och rättigheter. Jag skall be kammaren tillåta
mig att här sammanföra alla dessa magtmedel, grupperade efter huru-
vida de utöfvas af *Riksdagen allena*, af *Riksdagen i samråd med
konungamagten* eller af *Riksdagen samfäldt med norska Stortinget*.

Ensam t eger Riksdagen,

enligt regeringsformen § 72, styrelsen och förvaltningen öfver
riksbanken;

enligt regeringsformen § 66, styrelsen och förvaltningen öfver
riksgäldskontoret;

enligt regeringsformen §§ 62 och 69 samt riksdagsordningen § 39,
hela statsregleringen enligt riksstaten;

enligt regeringsformen §§ 60—62 och riksdagsordningen §§ 39, 40,
bestämmandet af bevillningarne;

enligt riksdagsordningen § 72, granskning af statsverkets räkenskaper genom revisorer;

enligt regeringsformen §§ 103—106 jemte riksdagsordningen § 38
mom. 2, granskning af statsrådsprotokoll genom konstitutionsutskottet;

enligt regeringsformen § 49, att samlas hvarje år den 15 januari; enligt regeringsformen § 57, att allena beskatta svenska folket; enligt regeringsformen § 96 och riksdagsordningen § 68, att genom justitieombudsmannen öfva tillsyn öfver lagarnes efterlefnad af domare och embetsmän; Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.

(Forts.)

enligt regeringsformen § 103 och riksdagsordningen § 69, att genom opinionsnämnden inför Konungen auklaga högsta domstolens ledamöter;

enligt regeringsformen § 107, att begära att Konungen må skilja från embetet den eller de rådgifvare, som Riksdagen anser gjort sig deraf förtjente;

samt enligt regeringsformen § 108 och riksdagsordningen § 70, att genom justitieombudsmannen och 6 utsedde förtroendemän utöfva vård öfver tryckfriheten.

Gemensamt med Konungen tillkommer Riksdagen,

enligt regeringsformen § 87 1:o och § 53, allt stiftande eller förändring eller förklaring af allmän, krigs- och kommunallag;

enligt regeringsformen § 87 2:o, allt stiftande eller förändring af kyrkolag, dervid fördras samtycke af allmänt kyrkomöte;

enligt regeringsformen § 80, ändring i rikets indelning för armé och flotta;

samt enligt regeringsformen § 79, förändring i rikets mynt till skrot och korn.

Slutligen tillkommer Riksdagen *gemensamt med norska folket genom dess storting* följande rättigheter:

enligt riksakten § 3, att välja tronföljare;

enligt riksakten §§ 6 och 7, att tillsätta interimsregering;

enligt riksakten § 8, att välja förmyndare för omyndig konung;

enligt riksakten § 10, att förordna om omyndig konungs uppfostran;

samt enligt riksakten § 11, att välja nytt konungahus.

Den som läser våra grundlagar och jernför dem med den s. k. riksakten har svårt att finna, huru det kan vara möjligt för statsmyndigheterna att åtlyda dessa lagars mot hvarandra så bjert stridande föreskrifter. Vi veta alla, att grundlagarne icke känna något om Norge, och att norska Stortinget skulle gemensamt med svenska Riksdagen hafva alla de rättigheter, jag nyss uppläste, rörande Sveriges och Norges unionsförhållanden i detta afseende. Det torde dock vara nödvändigt, att konstitutionsutskottet sysselsätter sig med dessa förhållanden, ty det är föreskrifvet, att våra grundlagar skola efter ordalydelsen tillämpas. Konungamagten har tid efter annan af Riksdagen tillskansat sig många fördelar inom lagstiftningens, inom bevillningens och beskattningens områden samt beträffande dispositionen af statens medel. Riksdagen har, i brist på en sammanhållande myndighet för sina rättigheter, haft svårt att göra motstånd, och de enskilda riksdagsmännen hafva icke haft fullt reda på förhållandena eller sina egna rättigheter, för att koncentrera detta motstånd mot konungamagten. Det är därför, som jag — på sätt I, mine herrar, redan kunnen hafva hört af mitt yttrande — under alla förhållanden motsätter mig att konungamagten

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. skall få dela eller tillskansa sig något af alla de magtmedel, som Riksdagen enligt grundlagarne eger till sitt förfogande. Hur skall detta kunna förhindras? Det är en fråga, som är ganska allvarlig, och jag skulle icke nu hafva vidrört densamma, om icke just nu förligger ett fall, då konungamagten vill beröfva, om jag så må säga, den svenska folkmagtens representanter en stor del af deras magtmedel, nemligen den absoluta rätten till värden och administrationen af riksbanken. Denna Riksdagens absoluta rätt är en af de dyrbaraste, som grundlagarne tillförsäkrat Riksdagen, och det vore att vara bittert beklaga, om Riksdagen skulle bevilja denna Kongl. Maj:ts begäran i hvad form det än vara månede. Jag tror, att om icke Riksdagen organiserar sig till en verklig folkmagt och skaffar sig ett embetsverk för att sköta dess angelägenheter mellan riksdagarne, komma vi att illa motsvara det förtroende, som svenska folket har satt i våra händer. Jag vill derför nu — för att få det infördt i Riksdagens protokoll — framställa min mening om en sådan folkmagtens koncentration. Jag tror att den till en början lämpligen kunde ske genom en s. k. *Riksdagens allmänna ärendens beredning*. Ett sådant embetsverk, organiseradt enligt samma grunder som riksbanken och riksgäldskontoret, med fullmäktige och tjänstemän, skulle förbereda och utreda de stora riksdagsfrågorna; lemna nödiga upplysningar åt Riksdagens ledamöter; upprätta laga förteckningar å kandidater till Första Kammaren; öfvertaga riksgäldskontorets åligganden med allt riksdagstryck och dylikt; vårda och ordna Riksdagens bibliotok och arkiv med mera dylikt; vårda Riksdagens hus och öfriga byggnader. Ett af dess viktigaste åligganden vore att till början af hvarje riksdag hafva uppgjort en kritisk granskning af hela statsregleringen, synnerligen den *ordinarie*.

Den, som studerar vår riksstat, finner med bedröfvelse, att den allra största delen deraf — för närvarande mellan 70 och 80 millioner kronor årligen — hemfaller under den s. k. ordinarie statsregleringen, hvilken skiljer sig från den extra ordinarie derutinnan, att statsutskottet och Riksdagen godtyckligt och icke grundlagsenligt anse, att den ordinarie statsreglingen icke skall rubbas. Detta är en obekant sak för grundlagarne. Statsutskottet borde pligtenligt genomgå hela den ordinarie statsregleringen, såsom statsutskottet nu behandlar endast den extra ordinarie statsreglingen. Och stora väsentliga besparingar kunde åstadkommas, om ett särskildt embetsverk mellan riksdagarne öfvervägde och kritiskt bedömde den ordinarie statsreglingen samt vid början af hvarje riksdagstermin lemnade Riksdagen del af sina undersökningar. Dessutom borde detta embetsverk utreda svåra beskattningsfrågor, frågor rörande skogar, fisken, bergsbruk, torrläggningar öfver allt i landet. Jag har mycket sysselsatt mig med skatteförhallandena under en tid, då en reglering och förändring af grundskatterna ännu icke egt rum. Jag hade då sammanskrifvit en bok om grundskatterna samt rustnings- och roteringsbesvären, hvilken bok utgafs år 1875, och deraf synes, hvilka orättvisor svenska folket under framfarna tider lidit på grund deraf att icke någon myndighet funnits för att taga vård om *dess* angelägenheter.

Jag har sjelf erfarenhet derom, och jag skall bedja att få framlägga ett lysande exempel på, hvad våra embetsverk anse sig vara

skyldiga det svenska folket för att bevaka dess rättigheter och skydda det mot prejeri. Jag skall bedja att få upptaga kammarens tid några få minuter, sedan skall jag sluta.

År 1863 klagade en hemmansegare i Färentuna härad, Stockholms län, att han för sitt hemman Väsby blifvit för högt beskattad för s. k. drängespannmål, nemligen efter oförmedladt mantal, ehuru det bort ske efter förmedladt mantal. Vid den undersökning, som med anledning deraf egde rum i kammarkollegium, befans att klagomålen voro befogade, och rättelse egde rum.

Det tyckes efter sådan utredning och utslag, att alla öfriga i Färentuna varande skattskyldiga hemman äfven bort få njuta sin förmedling till godo, emedan detta genom kammarkollegii utslag var deras obestriddliga rätt; kammarkollegium hade väl bort vaka öfver, att en sådan rätt blifvit iakttagen vid derefter skeende uppörd. Men detta skedde icke, utan endast några få hemman, hvilka ytterligare klagade, blefvo genom kammarkollegii utslag år 1868 befördade till samma rätt, som Väsby vederfors.

Då förenade sig 1869 de flesta återstående hemman inom Färentuna härad, 102 till antalet, hvilka, ehuru förmedlade, fortfarande erlade drängespannmål efter oförmedlade hemmantalet, i en gemensam anhållan, att vid ifrågavarande utskylds utgörande få påräkna sig förmedlingen till godo; och den 21 juli 1870 resolverades ock af kammarkollegium i enlighet med denna anhållan.

Öfvanstående beskattningsfråga lemnar anledning till åtskilliga, rätt nedslående betraktelser. Genom de skattdragandes okunnighet eller oförmåga att, i brist på nödiga handlingar eller svårighet att dem anskaffa, kunna inse sin rätt och vidtaga åtgärder att se den erkänd, hade en i öfrigt nog hårdt beskattad menighet i 149 år, eller från och med 1719 till och med 1869, nödgats utbetala en skatt, hvarifrån den lagligen bort vara befriad. Nititto oförmedlade, till 47¹⁰/₄₈ förmedlade mantal hade nemligen *ärligen* under nämnda tid erlagt tillsammans 85¹/₂ tunnor spannmål för mycket. Ett svårt ansvar dervid drabbar vederbörande, häradsskrifvare, landshöfdingeembete och kammarkollegium, hvilka ej, deras pligt likmätigt, och med kännedom att en skatt, påförd ett helt härad, var för hög och således delvis olaglig, upplyst de skattdragande om deras rätt och rättat den olagliga beskattningen, då dessa vederbörande väl bort hafva sig bekant att »ambetsman som uppsåtligen å annan lägger eller af honom uttager annan eller högre skatt, tull eller annan allmän utskyld, än beviljad eller påbuden är, varde afsatt och förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas».

Om man sammanräknar de sålunda under 149 år för mycket utbetalda 85¹/₂ tunnor spannmål om året, uppgår beloppet med ränta på ränta till ett kapital af många millioner, som dessa i Sverige kanske hårdast beskattade personer fått utbetala. Jag utförde rättegången för dessa hemmansegare, som blefvo af kammarkollegium förklarade skyldiga att betala endast efter förmedladt hemmantal. I stället för att de emellertid skulle fått tillbaka för 149 år, finga de icke mer än för 3 år. Jag frågade i kammarkollegium — här finnes en i kammaren, som haft med den saken att göra, nemligen generaldirektör Anderson

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. — huru det kom sig, att, då kammarkollegium upplystes om den origtiga beskattningen för 105 hemman, kollegium icke gaf dessa hemman rätt lika väl som de hemman, som hade klagat. »Nej», svarade kammarkollegii embets- och tjenstemän, »instruktionen för kammarkollegium föreskrifver, att kollegium har att sysselsätta sig med att Kongl. Maj:t och kronan får sin rätt fullt upp, men bryr sig icke om, huruvida det svenska folket eller den enskilde få sin rätt. De må klaga, och då tagas deras besvär upp.» Detta finner jag vara höjden af orättvisa. Det utom embetsverken stående svenska folket har ingen, som tager värd om dess rättigheter.

Nu tror man, att, till följd af omsättningen af grundskatterna, alla olika artiklarne måste hänföras till spanmål och några få artiklar, och att sedermera genom deras afskaffande allt är klappadt och klart, men så är icke förhållandet. Vi hade i Färentuna härad en kronoallmänning, som sedan urminnes tider varit en besittning, som tillhört Färentuna härad, och hvarifrån hemtats allt virke till Svartsjö slott. Den låg i närheten af Södertelge och omgafs af några herrgårdar och förmögnare hemman, men under frihetstiden togo några stormän helt enkelt och kapade åt sig hela allmanningen. Rättegången om denna skogsfråga är så gammal och så svår — jag har icke reda på den — att allmogen flera gånger bjudit till att få den afgjord till sin förmån, men de hafva icke haft någon målsman för sig och inga handlingar att tillgå. Frågan blef hänskjuten till Gustaf Adolf men kunde icke komma till afgörande till följd af de stora krig, hvori han var invecklad. Sedermera har ingen tagit allmogens sak om hand för att föra rättegången till ett godt slut.

Det är på grund af allt detta jag icke under några vilkor kan förena mig med dem, som önska bifall till Kongl. Maj:ts förslag, emedan det vore att beröfva folkmagten en af dess dyrbaraste rättigheter, då den aldrig nog kan vårda sig om, hvad grundlagen lemnat i dess händer, och bör akta sig för att afstå något häraf under någon tid till konungamagten. Om det vore det sista ord jag hade säga till mina politiska vänner i Riksdagen, skulle jag varna dem innerligt och allvarligt för att bifalla detta förslag eller något annat dylikt, som syftar derhän att minska folkets magtområde enligt grundlagen. Jag får på grund af hvad jag nu yttrat yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Rettig: Få frågor hafva varit så debatterade och så ofta föremål för Riksdagens behandling, som den nu föreliggande. Den ena motionen har under årtal aflöst den andra, dels i form af högre sedelbeskattning, dels i form af afskaffande af de enskilda bankernas rätt att utgifva 10-kronesedlar och dels i form af skrifvelseförslag till Kongl. Maj:t för frågans utredning. Sådan utredning har äfven förevarit och förslag hafva till Riksdagen inlemnats, men intet dylikt har hittills vunnit Riksdagens godkännande, beroende antagligen derpå, att de garantier regeringen fordrat icke kunnat af Riksdagen accepteras. Emellertid hafva sådana bestämmelser och garantier ovilkorligen måst stipuleras, att Kongl. Maj:t icke skulle utestängas från deltagande i styrelsen öfver riksbanken, för att utgöra en motvigt mot ett politiskt

bankvälde. Många hafva sagt, att det har varit ömhet för de enskilda bankerna och ett visst eget intresse för dem, som bidragit till förslagens fall. Jag vill dervidlag ovilkorligen taga de enskilda bankernas och de för dem intresserades parti. Ingen kan väl förneka de stora tjänster, de enskilda bankerna gjort vårt land. De hafva varit föregångare för alla nyttiga reformer inom bankväsendet. Hvem var det, som uppfann den storartade idén om postremissvexlar? Icke riksbanken utan de enskilda bankerna. Hvilken har lärt folket att räkna ränta, eller att begagna upp- och afskrifningsräkning, kreditiv- och depositionsräkning? Det mesta hafva de enskilda bankerna dertill bidragit.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Jag vill icke förneka, att denna sedelutgifningsrätt visserligen varit dem till stor fördel, men det har icke varit den, som förnämligast gifvit dem deras vinst, ty, om vi jemföra denna med den vinst aktiebankerna lemnat, är den senare fullkomligt likställd med den vinst de sedelutgifvande bankerna gjort. I det hänseendet kan icke någon, som är intresserad för de enskilda bankerna, vilja för sedelutgifningsrättens skull taga deras försvar; och i närvarande stund står sedelutgifningen på den punkt, att någon speciel fördel antagligen icke är dermed förenad. Sedelskatten har blifvit så hög, hvartill kommer den nödvändiga förpligtelsen, att man är tvungen att hafva ett guldförråd inne, som ligger räntelöst, en vaxelkassa, för hvilken man icke heller får någon ränta, och omkostnader för kronoombud. Vidare är man tvungen att hafva en grundfond, visserligen i obligationer och inteckningar, som löpa med ränta, men dock så beskaffad, att dessa handlingar alltid äro bundna och ej användbara, då de möjligen skulle kunna behövas. Jag är en varm beundrare af de enskilda bankerna och är den förste, som skulle vilja försvara och bevara dem, men under sådana förhållanden, då opinionen tränger på att något måste göras och att sedelutgifningen bör ligga i en enda banks hand, tycker jag, att man skall väga på hvad som bjudes och söka få en öfverenskommelse till stånd under den lugna tiden och under lugna förhållanden. Jag har ett stöd för denna min åsigt i det underdåniga utlåtande, som afgafs af Stockholms enskilda banks direktion angående bankkomiténs betänkande och förslag till ändrad lagstiftning för riksbanken och de enskilda bankerna. Detta betänkande är afgifvet den 7 februari 1884, och det kan kanske intressera dem, som icke läst det, att höra slutet af betänkandet. Det lyder sålunda:

»Då nu direktionen tillåtits inför Konungen afgifva ett underdånigt utlåtande i bankfrågan, så vågar direktionen, med liflig öfvertygelse om Konungens landsfaderliga afsigter och goda vilja att betrygga den ekonomiska ställningen, i djupaste underdånighet hemställa om en snar slutbehandling af de väckta förslagen till genomgripande förändringar i Sveriges hela bankväsende. Uppskof från år till år med besluts fattande af statsmagterna i hithörande frågor kan leda derhän, att sådana frågor företagas till afgörande under en inträffad politisk eller finansiell kris. Faran af en sådan olycka är så uppenbar och så stor, att direktionen icke anser sig behöfva ens försöksvis teckna densamma. Hvad näringslifvet i landet behöfver, det är *stadga och trygghet* i den lagenliga utöfningen af alla löfliga näringsgrenar».

Det är Stockholms enskilda bank, som år 1884 afgifvit ett sådant

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

(Forts.)

utlåtande. Herrarne se deraf, att direktionen ovilkorligen varit af den öfvertygelsen, att man under lugna förhållanden skall söka få stadga och trygghet i denna viktiga fråga.

De enskilda bankernas oktrojer utgå samtliga år 1903. Om vi nu gå på till dess, utan att tänka på någon öfverenskommelse, kommer det att bero på den blifvande regeringen, om den vill gifva ny oktroj åt de enskilda bankerna. Skulle så ej ske, upphör på en gång alla dessa bankers sedelutgifningsrätt, och riksbanken skall då ögonblickligen öfvertaga den sjelf. Huru står det i de oktrojer, som Kongl. Maj:t lemnar de enskilda bolagen? Jo, att Kongl. Maj:t hvilken dag som helst kan återkalla rättigheten för de enskilda bankerna att utgifva 10-kronesedlar. Och skulle denna Kongl. Maj:ts rätt användas, hafva de då intet annat att göra än att sluta med sedelutgifningen. Att utgifva 50- och 100-kronesedlar spelar ingen roll. En blifvande finansminister kan ju önska, att riksbanken skall ensam öfvertaga sedelutgifningen. Man kan ju tänka sig regeringen så sammansatt, att han får sin önskan igenom, och att regeringen beslutar att 10-kronesedlarne skola indragas. Det behöfves således icke för en sådan reform, att Riksdagen beslutar en så hög sedelskatt, att de enskilda bankerna derigenom skola upphöra, utan det kan helt enkelt vara en åtgärd af regeringen, som har till följd, att de enskilda sedelutgifvande bankerna måste upphöra såsom sådana. Jag anser därför, att man under lugna tider bör söka få en sådan öfverenskommelse till stånd, som nu här föreligger. Och om riksbanken årligen öfverenskommer med ett visst antal enskilda banker att öfvertaga deras sedelutgifning, så skulle år 1903 riksbanken vara den enda sedelutgifvande bank i vårt land, och hela affärsverlden skulle i så fall icke känna någon rubbning. Jag anser därför, att det är nödvändigt att göra någon ändring. Men jag vill icke gå in derpå utan att det blir något vederlag, och ett sådant ser jag deri, att vissa bestämmelser rörande riksbanken blifva af civillags natur. Detta är ett oefftergiftigt vilkor, som under inga omständigheter får rubbas. Om regeringen sätter in en eller tre ledamöter i styrelsen, är för mig af mycket mindre betydelse, än om banklagen är af civillags natur. Finnes ej denna lag, så kan Riksdagen när den för godt finner ändra bestämmelserna såväl angående maximum af sedelutgifningen som äfven hvad som skall ligga till säkerhet för samma, och jag finner det därför förvånande att utskottet kan yttra sig så, som det gör, då det säger, att det är inga fördelar, som vinnas genom Kongl. Maj:ts förslag, sådant det nu är affattadt.

Beträffande den fruktan flere talare framhållit, att, om de enskilda bankerna skulle upphöra, på en mängd ställen folkbanker och sparbanker skulle uppstå, vill jag medgifva, att detta kan vara möjligt, men då måste man göra sådana bestämmelser för dessa banker, att de äro lika betryggande som aktiebankerna. Min tro är den, att en bank, som på en ort haft affärer under längre tid, icke släpper af dem utan behåller dem, om affärerna äro vinstgifvande, och att allmänheten håller sig till den bank, der den kan hafva trygghet och säkerhet för de penningplaceringar, som den gör. Jag tror därför, att den fara, som flere talare omnämnt rörande folkbankerna icke är nog stor, att den behöfver inverka på denna sak. För folkbankerna

må vi se till, att lagstiftningen blir sådan, att äfven de må kunna med trygghet arbeta.

Jag skulle hafva mera att säga i denna sak, men jag vill icke upptaga herrarnes tid längre utan skall endast bedja att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts)

Herr Törneblad: Jag behöfver icke erinra kammaren om vigten af bankfrågans lösning, emedan dels derom talats i dag, och dels — och detta betyder mera — Riksdagen sjelf skrifvit till Kongl. Maj:t derom för icke längre tid tillbaka än två år. Man har visserligen från denna plats helt nyligen sökt resonnera bort betydelsen af Riksdagens skrifvelse af år 1894, men detta bortresonnerande skedde från en person, som då försökte här, ehuru förgäfvat, bekämpa skrifvelsen. Det har säkerligen mycket litet att betyda, om eljest Riksdagens uttalande har mera vikt än en enskild opponents, hvilkens mening blifvit underkänd.

Det har vidare sagts, också från denna plats, att 1889 års komité har föreslagit, att Kongl. Maj:ts inflytande i afseende på riksbankens styrelse skulle på det sätt garanteras, att Kongl. Maj:t insatte tre ledamöter i densamma, och man har i det afseendet väddat just till den auktoritet, som denna komité skulle, enligt talarens förmenande, ega, men talaren har dragit försorg om att vederlägga sig sjelf, och det är just denna vederläggning jag skall be att få konstatera. Ty han har icke erkänt komiténs auktoritet i ett annat fall. Han har nemligen emot det bestämda uttalandet af 1889 års komité vågat påstå, att det icke bråskade eller vore något synnerligt önskvärdt att få bankfrågan löst, och derutinnan har han satt sin auktoritet emot 1889 års komité. För min del undrar jag dock, hvilken som väger mera? Och ej nog med att denna komité med full bestämdhet sagt, att en lösning af bankfrågan i den riktningen, att sedelutgifningen öfverlemnades åt en centralbank, vore önskelig, och att detta borde ske ganska snart, på det att stadga skulle kunna vinnas. Den åsigten har nemligen uttalats äfven af den föregående komitén och har äfven nyss blifvit omfattad och försvarad af den talare, som näst före mig hade ordet. Men det är icke blott denna komiténs och 1881 års komiténs auktoritet och uttalanden, som här gälla, utan det är sakens egen innebörd, om det nemligen i allmänhet måste anses vara riktigt, att den bank, som har att svara för upprätthållandet af myntvärdet, såsom det heter, också skall hafva i sin hand att reglera det representativa rörelsemedlet. Riksbanken är i sjelfva verket redan nu tillsatt att vara en regulator af myntvärdet, men dess verksamhet i det afseendet förklaras deraf, att den icke har det representativa rörelsemedlet i sin hand. Den kan således icke i tider af faror och kriser uppträda med den fasthet och styrka, som redan dess nuvarande uppgift ställer på den, men som i ännu högre grad måste ställas på en verklig centralbank. För denna uppgifts ifyllande är det just erforderligt, att det blir en fördelning af bankverksamheten så, att sedel-emissionen stannar på ena sidan och inlåningen mot ränta på den andra.

Om det, såsom jag tror, är en allmänt erkänd sats, att dessa båda

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

(Forts.)

verksamhetsformer i allmänhet icke böra finnas hos en och samma bank, förefinnes således nu hos oss en dubbel fara, bestående dels i att sedelutgifning och stark depositionsrörelse förekomma hos de enskilda bankerna och dels i att sedelutgifning icke finnes i tillräckligt mått hos riksbanken. Det är också fallet, att det i tider af finansiell oro visat sig, att om *flere* banker äro sedelutgifvande, sedelutgifningen sammankrymper, under det att förhållandet just i sådana tider borde vara motsatt.

Jag har nu talat om förslaget sakliga innebörd och skall derefter fästa mig vid den fara, som, efter hvad man framhållit, skulle ligga i den möjligen inträffande indragningen af de enskilda bankernas afdelningskontor.

Först och främst ber jag då att få anmärka, att genom öfvergångsstadgandet, sådant det föreligger i banklagen, denna fara bör blifva aflägsnad för en ganska lång tid, under hvilken rörelsen kan med trygghet och lugn ordna sig. Det torde ock för framtiden kunna tillgå på det sätt, att de enskilda bankerna finna med sitt intresse och sin fördel öfverensstämmande att, oaktadt de mistat sedelutgifningsrätten, ändock uppehålla sin verksamhet icke blott vid hufvudkontoret, utan äfven vid flere afdelningskontor. — I förbigående ber jag att få påpeka, att, då i öfvergångsstadgandet talas om afdelningskontor, man torde böra förstå detta uttryck så, att det omfattar äfven alla kontor, hvilka utgöra filialkontor, nemligen kommissionskontor, expeditiionskontor och hvad de allt kunna heta. — Men om det också skulle vara så, att andra bankinstitutioner måste träda i stället, såsom folkbanker, behöfver jag icke erinra kammarens ledamöter om, att denna kammare i likhet med Andra Kammaren nyligen fäst sin uppmärksamhet just på vigten af att trygga dessa folkbankers ställning, då kammaren beslutat en skrivelse till Kongl. Maj:t i ändamål att åstadkomma en bättre kontroll öfver folkbankerna. Detta beslut visar, att Riksdagen redan har sin blick fäst på det förhållande, att folkbankerna äro stadda i utveckling och i likhet med andra banker behöfva regleras. För öfrigt behöfver jag icke tala om, hvilken betydelse check- och anvisningssystemet kan få under den blifvande bankverksamheten. Kongl. Maj:t har nemligen redan tillsatt personer, som gemensamt med delegerade från de andra nordiska länderna skola taga denna sak i ompröfning.

Jag öfvergår efter denna utredning af sakens vikt och betydelse till en granskning af de förslag, som föreligga, och jag fäster mig dervid först vid det af reservanter från denna kammare framställda förslaget att åt Kongl. Maj:t inrymma den delaktighet i riksbankens styrelse, att tre af ledamöterna deri skulle tillsättas af Kongl. Maj:t. Jag skall icke för min del hvarken från riksbankens styrelses synpunkt eller såsom riksdagsman yttra något för eller mot denna anordning, så till vida som Kongl. Maj:t skulle få ett större inflytande på riksbanken. I och för sig torde det icke kunna vara synnerligt farligt; men hvad jag bestämdt påstår, är, att den af 1889 års komité föreslagna anordning att bestämma ledamöternas antal till nio för hela styrelsen och till fyra för den dagliga förvaltningen, är af den beskaffenhet att den, långt ifrån att stärka riksbankens förvaltning, ten-

derar till att försvaga densamma. Förhållandet är nemligen det, att riksbanken icke kan röra sig på samma sätt som de enskilda bankerna eller under så fria former som dessa, utan der fordras kollegiala beslut för den största delen ärenden. Att då skilja löpande ärenden och låneaffärer från allmänna ärenden och låta de senare behandlas en dag i veckan, men de förra hvar dag, är både ofördelaktigt och opraktiskt. Jag kan således icke finna, att detta skulle vara till gagn för riksbanken, med de former, under hvilka den verkar, då Riksdagen och bankoutskottet fordra, och detta med allt skäl, att allt skall ske under noga reglerad ansvarighet för styrelsen och med framläggande af motiv och beslut, som icke fattats af en, utan af flere. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att ökadhet af fullmäktiges antal skulle vara ett sätt att stärka riksbanken, utan tvärtom. Jag vet, att andra hafva en annan åsigt, men senare tidens erfarenhet har allt mer och mer gifvit vid handen, huru svårt det är för en kollegial bankstyrelse att vara bunden vid en dag i veckan och att den väl behöfver oftare sammanträda för att följa med rörelsen och hafva lättare att röra sig.

Jag skall nu vända mig mot den reservation, som antagits af Andra Kammaren. I det fallet har jag först och främst att anmärka, att i 72 § 2 mom. regeringsformen Andra Kammaren insatt följande:

»Den af Konungen förordnade ordinarie ledamoten vare fullmäktiges ordförande, men kan ej utses till direktör eller vice direktör för riksbanken».

Jag har aldrig sett förr, huruledes i en grundlag midt inuti en paragraf det omnämnes befattningar, om hvilka förut icke på något sätt talats. Om direktör eller vice direktör står annars icke ett ord i grundlagen, utan derom kommer att stadgas i den blifvande banklagen. Det vill säga, grundlagen tager hänsyn till förmodade stadganden i en civillag, om hvilken, så vidt jag vet, hvarken Andra Kammaren eller Första Kammaren här i dag diskuterat. För att säga, att det skall vara en direktör eller vice direktör i riksbanken, måste man först göra klart för sig, hvilka dessas funktioner skulle vara, och innan man har gjort detta klart för sig, bör man icke sätta in benämningarna i grundlagen. Det är en grundlagsändring, som hvarken kan anses nödig eller nyttig.

Vidare synes det afses, att vägran af ansvarsfrihet skulle gälla äfven den af Konungen tillsatte ledamoten. Jag skall icke yttra mig, om detta bör eller icke bör ske — derom kan tvistas —, men hvad jag vill säga, är, att grundlagen skall vara klar, och det är icke fullt klart i hvad mån vägran af ansvarsfrihet gäller den ene eller den andre, hvilket framgår af att det heter på följande sätt:

»Fullmäktig, som af Riksdagen vägrats ansvarsfrihet, skall afgå från sin befattning och må ej återväljas».

Af det sista uttrycket ser det ut, som skulle bestämmelsen gälla endast de af Riksdagen valde fullmäktige, men meningen är nog, att den skulle gälla alla. Ett sådant grundlagsbud är icke klart och tydligt, och det är det första man begär.

För öfrigt synes det mig obilligt, att en sådan person icke skulle kunna återväljas, ty det kan ju hända, att, om ansvarsfrihet vägras och åtal anställes, åtalet befinnes obefogadt. Det vore hårdt, om i

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändring ang. riksbankens styrelse m. m. (Forts.)

sådant fall Riksdagen icke skulle ega i sin magt att gifva upprättelse för den obefogade vägran af ansvarsfrihet, hvarför möjligen den ifrågasatta varande personen genom en partivotering blifvit utsatt. Är det så, att en fullmäktig icke bör återväljas, läser han nog icke heller blifva återvald, utan att man behöfver sätta in förbud häremot i grundlagen.

Vidare skiljer sig reservanternas förslag från Kongl. Maj:ts i 3:e momentet, der nu varande stadgandet i afseende å sedelutgifningsrätten bibehållits. Nu varande stadgandet härom har åtskilliga gånger klandrats, därför att det förmenats innebära tvångskurs. Detta vill jag väl icke i allo erkänna, men huru som helst har detsamma blifvit i Kongl. Maj:ts förslag utbytt mot ett stadgande om »laglig» kurs, d. v. s. att sedlarne så länge de inlösas med guldmynt skola gälla såsom mynt. Otvifvelaktigt är detta en förbättring, men jag tror dock, att man utan allför stor olägenhet kan låta det nuvarande stadgandet vara, om den ena kammaren håller derpå.

Hvad angår borttagandet af ordet »allena», är det klart, att med den lydelse, Kongl. Maj:ts förslag eger, ordet »allena» måste bortfalla. Hade det insatts, hade det förhindrat de enskilda bankerna att under öfvergångstiden utgifva sedlar, hvilket icke varit rätt. Deremot försvarar det sin plats enligt nuvarande lydelse, med hänsyn till den följande relativsatsen, »som för mynt i riket må erkännas».

I sista momentet af 71 § riksdagsordningen förekommer en reaktion, som är synnerligen olycklig. Man kan visserligen sluta sig till hvad dermed skulle afses, men af sjelfva ordalagen är det så godt som omöjligt att förstå meningen. Det heter:

»Fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret välje sjelfve bland sig vice ordförande; egande» o. s. v.

Jag trotsar någon, som läser detta, att kunna derur uppleta annan mening, än att fullmäktige i båda verken tillsammans skola välja vice ordförande. Naturligtvis skulle det heta: »Fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret välja, hvarterdera verkets styrelse för sig», eller något dylikt.

Men det svåraste återstår, jag har sparat det till sist. I 72 § 1 mom. har Kongl. Maj:t föreslagit följande:

»Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti samt förvaltas enligt särskild lag, stiftad i den ordning 87 § 1 mom. stadgar».

Det har tvistats om, huruvida dessa ord »i den ordning 87 § 1 mom. stadgar» skola stå här eller icke, därför att deri är invalverad högsta domstolens granskningsskyldighet. Det har tvistats härom i denna kammare för sex år sedan, och framstående auktoriteter stå emot hvarandra. Regeringen har ansett lämpligt att antaga den strängare affattningen, och jag tror den låter försvara sig, om man tänker sig, att banklagen icke skall innefatta alltför mycket detaljerade bestämmelser, hvilket, jag anmärker det i förbigående, dock är fallet med det af regeringen framlagda förslaget till sådan lag. Detta är dock något som kan hjälpas och är icke något hufvudsakligt. — Reservanternas åter hafva föreslagit denna lydelse åt 72 § 1 mom.:

»Riksbanken förblifver under Riksdagens garanti, så att den ostörd må förvaltas af dertill förordnade fullmäktige, efter af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag» — här är således 87 § 1 mom.

regeringsformen icke omtalad; möjligen är detta något tvifvelaktigt — »samt de stadgar och reglementen, hvilka redan gjorda äro eller vidare af Riksdagen göras kunna».

Ja, att här står »reglementen» förstår jag, då det förekommer ofvan i 70 §, men att »stadgar» här influtit, förstår jag mindre. Då man gjort skillnad mellan banklag och reglemente, fattar jag icke hvad »stadgar» hafva här att göra. »Att den ostörd må förvaltas» är en qvarlefvya från gamla tider, då Riksdagen ensam förvaltade den, och detta uttryck betyder icke så mycket. Men det står i 70 §:

»När, i fråga om riksbankens styrelse och förvaltning, dess reglemente samt inkomster och utgifter, kamrarne stanna i stridiga beslut, skola kamrarne derom hvar för sig rösta, såsom i nästföregående paragraf sägs» — d. v. s. 69 §, som handlar om gemensam omröstning. I Kongl. Maj:ts förslag saknas orden »styrelse och förvaltning», och detta på grunder, för hvilka jag nu skall redogöra. 1889 års komité säger i sin motivering på 95:e sidan följande, som jag skall uppläsa, dervid jag skall tillåta mig att vid sjelfva framsägandet kursivera vissa ord:

»Med de förändrade *grunder* för riksbankens styrelse och förvaltning, komitén föreslagit, lära stridiga beslut härom kamrarne emellan icke kunna blifva föremål för gemensam omröstning annat än i fråga om reglemente för riksbanken. 70 § regeringsformen och 65 § riksdagsordningen torde därför böra ändras så, att uttrycken 'riksbankens styrelse och förvaltning' utbytes mot 'reglemente för riksbanken'».

Hvad menas nu med »reglemente» här? Jag kan icke förstå annat, än att det afses *bestämmelserna* i reglementet, och jag tror det vara riktigt. »Inkomster och utgifter» tror jag också rätteligen här upptagas. Man skulle dock möjligen kunna göra sig denna fråga: Då komitén i sin motivering yttrar, att grunderna för riksbankens styrelse och förvaltning förändrats, men det i förslaget text icke talas om dessa grunder, så som det heter i fråga om riksgäldskontoret i 69 §, utan blott om »styrelse och förvaltning», har icke komitén då gjort ett slags språng från motiveringen till textredaktionen? Ty deraf, att man icke får votera om »grunderna» för riksbankens styrelse och förvaltning, såsom om grunderna för riksgäldskontorets styrelse och förvaltning skall ske, följer icke, att det ej får voteras om förvaltnings-sättet. Hvad innebär då detta? Jo, till förvaltningsättet hör fullmäktiges sätt att sköta sig, och derom skall Riksdagen döma i sista hand, då den beviljar eller vägrar ansvarsfrihet. Derom finnes ingenting i Kongl. Maj:ts förslag, ehuru det är en alltför viktig sak för att kunna vara helt och hållet borta ur grundlagen. Nu kan det sägas, att, om ansvarsfrihet vägras af den ena kammaren, så kan man dervid låta bero. Detta är icke min uppfattning, men i alla händelser bör ett stadgande om, huru i afseende å ansvarsfrihet skall förfaras, finnas i grundlagen. Det räcker icke med »reglemente» och »inkomster och utgifter», men ännu mindre hjälper det att, såsom reservanterna gjort, insätta »styrelse och förvaltning», ty dermed skjuter man vida öfver målet och kommer att votera i afseende å hvad som står i banklagen, åtminstone om tolkningen deraf. Det blir tvifvelaktigt, hvad man får votera öfver, och det är detta Kongl. Maj:t velat förekomma. I af-

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. seende å gemensam votering torde jag icke behöfva påminna kammarens ledamöter om, att vi hafva tillräckligt med dunkla stadganden förut i det ämnet, utan att behöfva öka dem med ännu ett. Jag kan således icke godkänna denna affattning.

(Forts.)

Om jag således kommer till det resultat, att reservationen icke bör antagas sådan den är, återstår att eftertänka, hvad man bör göra för att bereda möjlighet till frågans lösning vid denna och slutligt vid nästa riksdag. Det förefaller mig då, som om det klokaste vore att antaga Kongl. Maj:ts förslag. Jag har angifvit, att jag funnit det samma lida af en formel oegentlighet, men detta kan afhjelpas vid sammanjemkningen, och det blir ett godt sammanjemkningsmedel, stäldt mot andra bestämmelser i det af Andra Kammaren antagna förslaget, såsom om suppleanten, direktörerna m. m., just ett sådant medel, som kan användas. Om man deremot tager reservanternas från Första Kammaren förslag med tre af Konungen insatta styrelseledamöter och sätter detta gent emot det af Andra Kammaren antagna förslaget, skulle möjligheterna till en lycklig lösning, enligt mitt förmenande, högst betydligt förminska. Detta tror jag mig särskildt kunna sluta till af det intryck debatten i frågan i Andra Kammaren gjorde på mig, då jag fann det deraf framgå, att man på intet vis ville gå längre än Kongl. Maj:ts förslag, men möjligen göra några modifikationer deri. Om man således vill, att frågan skall kunna räddas, föreställer jag mig det klokaste vara att antaga Kongl. Maj:ts förslag. Jag får emellertid erinra om, att det äfven finnes en annan liten formel oegentlighet, men denna är dock icke af så stor betydelse, att den behöfver hindra antagandet. Det råder nemligen en viss motsats mellan 72 § sådan den är redigerad i Kongl. Maj:ts förslag och 111 § 2 mom. regeringsformen, hvilket qvarstår i viss mån oförändradt. Den har visserligen ändrats något, men icke tillräckligt. Det står följande:

»Fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret samt Riksdagens revisorer kunna ej, i och för sin befattning, emottaga befallningar utan af Riksdagen allena, och enligt dess *instruktioner*, ej heller till redo och ansvar ställas, utan efter Riksdagens beslut.»

Det ligger i uttrycket »instruktioner» visserligen ett slags motsats mot orden i 72 §, der det står, att riksbanken förvaltas enligt särskild lag, men denna motsats finnes i viss mån redan nu, då 1830 års banklag ännu är gällande, oaktadt 111 § är oförändrad. Jag har blott velat fästa uppmärksamheten härpå.

Nu säger man: hvilken betydelse skall den af Kongl. Maj:ts insatte ordföranden få? Finge man sluta till ordförandens betydelse efter hvad en ledamot i Andra Kammaren under diskussionen yttrade, nemligen att ordföranden skulle vara en *mellanlänk* mellan Kongl. Maj:ts och fullmäktige, då skulle jag vara den förste att afstyrka förslaget härom. Men jag tror det vara en oriktig tolkning, och jag fann detta så mycket mera vara förhållandet, då jag gaf akt på, hvad chefen för finansdepartementet vid början af diskussionen i dag anförde. Jag tror vidare, att man icke för mycket får fästa sig vid ordet »*administrerande*», som står i statsrådsprotokollet. Huruvida ordföranden skall, såsom en annan ledamot af Andra Kammaren yttrade, vara *kontrollerande*, det lemnar jag derhän. Jag tror snarare, att man möjligen

har att fästa mera afseende vid, hvad komiténs ledamöter sagt, att han skulle blifva »ett sken och en formsak». Men jag antager, att den person, Kongl. Maj:t insätter i riksbankens styrelse, skall blifva en man, som i allo kan fylla sin plats och genom sina egenskaper, sin skiicklighet och sitt intresse utöfva det inflytande, som Kongl. Maj:t afser. Det är Kongl. Maj:ts sak att sätta in en person, som gör sig gällande, icke genom yttre tryck utan genom magten af sin personlighet och sina insigter. Det är så jag fattat betydelsen af den af Kongl. Maj:t tillsatte ordföranden.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Nu finnes en annan omständighet med afseende å det kongl. förslaget, som synes mig behöfva beaktas så mycket mera, som det för oss tillbaka till forna tider för sextio år sedan, då ungefärligen samma fråga ventilerades i riksstånden under ungefärligen samma former. Det förelåg vid 1834 års riksdag förslag till ändring af 72 § regeringsformen. Grundlagsändringsförslaget hade antagits såsom hvilande, och Kongl. Maj:t inkom den 2 februari till Riksdagen med en skrivelse, deri han anhöll, att det hvilande förslaget måtte så fort som möjligt företagas, på det att Kongl. Maj:t derefter måtte kunna inkomma med det förslag till banklag, som han hade i sinnet att till Riksdagen afåta. Genom enskilda framställningar från landtmarskalken och talmännen, fästes emellertid Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derå, att det vore bättre, att förslaget till banklag framlades för Riksdagen, *innan* konstitutionsutskottets betänkande förekom, och Kongl. Maj:t fann den härom uttalade önskan så riktig, att Kongl. Maj:t den 3 mars inkom med definitivt förslag till banklag, hvilket således var känt, då frågan företogs i riksstånden den 11 mars. Frågan om ändring af grundlagsparagrafen föll i borgare- och bondestånden och bland motiven åberopades, att man icke var nöjd med den framlagda banklagen. Förslaget antogs deremot af ridderskapet och adeln med 216 röster mot 161 och i presteståndet med en ringa majoritet, men hade emellertid genom de andra ståndens fallit. Banklagsförslaget remitterades till vederbörligt utskott, men kunde naturligtvis ej blifva antaget, då förutsättningen därför ej fans. Jag föreställer mig nu, att, om vid det nu framlagda banklagsförslaget kunna göras åtskilliga anmärkningar mot detaljer eller i viktigare afseenden, det vore en fördel, om det kunde omarbetas i någon mån, utan hinder af att det är framlagdt i sammanhang med grundlagsändringsförslaget. Det vore då måhända bättre, om det framlades vid nästa riksdag, *innan* grundlagsändringsförslaget, om detta nu varder förklaradt hvilande, företages till definitivt pröfning, Riksdagen obetaget att då låta påverka sig af banklagens lydelse vid behandling af grundlagsförslaget eller antaga den *under förutsättning*, att grundlagsändringen godkännes och fasthållles.

Jag har blott velat fästa uppmärksamhet vid prejudikatet från 1834 och uttala en önskan i afseende på sättet för banklagens framläggande.

I detta sammanhang vill jag beträffande banklagsförslaget säga några ord. Det förefaller mig dels som om öfvergångsstadgandena behöfva undergå någon jemkning och dels att frågan kan vara, huruvida man skulle behöfva bibehålla förbudet för riksbanken att bevilja kassakreditiv mot namnsäkerhet. Jag tror nemligen att huru teoretiskt riktigt än den åsigten må vara, att kreditiv på tolf månader icke borde

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. beviljas mot sådan säkerhet, det vore betänkligt, särskildt med hänsyn till afdelningskontorens rörelse, att nu stadga ett sådant förbud för riksbanken. Jag är likaledes tveksam om lämpligheten af de stränga föreskrifter, hvilka taga sig synnerligen väl ut i text, men icke så väl i praktiken, de nemligen, att riksbanken icke skulle få diskontera andra vexas än som prövas vara grundade på verkliga handelsaffärer, hvarigenom skulle uteslutas särskildt alla s. k. förlagsvexas, hvilka torde kunna presenteras för riksbanken, dels direkt och dels rediskonteringsvis. Jag har velat uttala detta, derför att det möjligen vore skäl att taga det i betraktande, i fall banklagen omarbetas.

(Forts.) Summan af hvad jag sagt är således detta: Jag anser att kammaren skulle göra klokt i att bifalla Kongl. Maj:ts förslag såsom basis för en blifvande sammanjemkning. Man kan dock häremot säga, att Andra Kammaren lika väl kan afslå denna sammanjemkning. Der voro 67 ledamöter borta i lördags natt, då omröstningen egde rum sent på natten, såsom ju icke är ovanligt vid Riksdagens slut. Men jag föreställer mig, att, om Andra Kammaren nu vill afslå en billig sammanjemkning, så är ställningen vid nästa riksdag lika klar och tydlig, nemligen så till vida att man då icke kommer att godkänna förslaget. Men jag har redan förut fäst uppmärksamheten på att frågan är af vigt, måhända mindre för riksbanken direkt än för landet, i och genom den ställning riksbanken bör få intaga, och likaledes för de enskilda bankerna, hvilkas framtid lika väl kan äfventyras genom afslag på allt. Det äfventyret har blifvit framhållet här af en bland dessa bankintressens representanter och framstod tydligt för min föreställning, då jag åhörde, huruledes i Andra Kammaren sades, att, om hvad Andra Kammaren bjöde blefve tillbakavisadt, så skulle man finna sig oförhindrad att tillgripa medlet att höja sedelbeskattningen, för att icke tala om att Kongl. Maj:t har i sin magt att när som helst indraga tio-kronorna. Det är således särskildt tio-kronorna, som hotas af ett dubbelt Damokles-svärd, både ofvanifrån och nedifrån. Och faran är tillräckligt stor för att man ej från det hållet bör skapa svårigheter för eller söka omöjliggöra en centralbanksverksamhet vid sidan af de enskilda bankerna och *i förening med dem*, om de också få röra sig utan sedelutgifning.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Berg, Gustaf Axel: Då jag inom utskottet tillhört dem, som bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, skall jag anhålla att få i korthet redogöra för de skäl, som dervid varit för mig bestämmande.

Till en början skall jag då be att få tillkännagifva, att jag principiellt erkänner riktigheten af förslagen såväl att inom riksbankens styrelse åt Konungen inrymmas det inflytande, som Konungen kan få derigenom att en ledamot i styrelsen af honom tillsättes, som ock att den lag, som normerar riksbankens verksamhet, skall stiftas af Riksdagen och Konungen gemensamt. Men detta oaktadt har jag icke

kunnat biträda vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller herr Behms reservation.

Hvad nu först angår den kongl. propositionen, ber jag att få säga, att om åt Kongl. Maj:t skall inrymmas rätt till inflytande i riksbankens styrelse, detta inflytande bör vara verkligt och effektivt, och icke blott skenbart och dekorativt, såsom jag fruktar att detta inflytande skulle blifva genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Såsom stöd för Kongl. Maj:ts framställning i denna del har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet åberopat de skäl, som finnas anförda i 1889 års bankkomité's betänkande. Ja, de skäl herr statsrådet sålunda anført förekomma der, men de anföras af komité'n såsom stöd för komité'n uppfattning att Konungen skulle erhålla rätt att i riksbankens styrelse insätta *tre* ledamöter, under det att herr statsrådet, med särskild hänsyn till erfarenheten från 1890 års Riksdag, kommit till det resultat, att framställning nu borde göras derom, att endast *en* ledamot i styrelsen skulle insättas af Kongl. Maj:t. Mot en sådan anordning ber jag dock att få åberopa just ett uttalande, som i detta sammanhang förekommer i samma komité's motivering. Det har visserligen redan förut under diskussionen erinrats om detta yttrande, men detta är af den stora betydelse, att jag hoppas jag icke träder graunlagenheten för nära, om jag ännu en gång repeterar detsamma. Komité'n säger i förevarande hänseende följande:

»Men det inflytande på sammansättningen af riksbankens styrelse, som således bör inrymmas åt Konungen, skulle, i komité'n tanke, blifva vida mer ett sken, en formsak, än en verklighet, om den inskränktes till hvad förut varit ifrågasatt, eller rätt för Konungen att utse *en* ledamot i styrelsen. Äfven om denne ledamot i och med den kungliga utnämningen gjordes sjelfskrifven att vid styrelsens förhandlingar föra ordet, vore dermed tydligtvis snarare sörjdt för hans yttre ställning än för hans verkliga inflytande. Vald icke af styrelsen sjelf, icke heller af dem, hvilka den öfriga styrelsen måste betrakta såsom sina egentliga principaler, skulle en sådan ordförande, isolerad och stäld på annan fullmagtsgrund än styrelsen i öfrigt, lätteligen känna sig sjelf och af öfriga styrelseledamöter betraktas såsom en främling, hvilken man därför så vidt möjligt hölle utaför den egentliga bankförvaltningen.»

Detta är den konklusion, hvartill bankkomité'n kommit, då den motiverar sin framställning om rättighet för Kongl. Maj:t att deltaga i riksbankens förvaltning, och denna komité'n kritik visar med tungt vägande skäl att genom en sådan anordning, som den af Kongl. Maj:t föreslagna, den af honom tillsatte ledamotens inflytande icke skulle blifva effektivt, utan blott skenbart. Till följd häraf kan sägas, att derigenom ej heller Kongl. Maj:ts inflytande på riksbankens förvaltning skulle blifva verkligt och effektivt.

Jag har också ett annat skäl, som för mig varit bestämmande att icke antaga Kongl. Maj:ts proposition sådan den föreligger, och detta skäl är att Kongl. Maj:t föreslår, att Kongl. Maj:t äfven skulle hafva rättighet att tillsätta suppleant för ordföranden, men att denne suppleant icke skulle deltaga i bankofullmäktiges förhandlingar vid andra tillfällen än då ordföranden vore af förfall hindrad att fungera. *Då* skall

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. han deremot inträda och fungera på ett verksamhetsområde, som af helt naturliga skäl måste vara för honom fullkomligt främmande. Slutligen torde det vara synnerligen olämpligt att införa ett stadgande, hvarigenom, i händelse decharge af Riksdagen skulle vägras ordföranden eller hans suppleant, desse ändock skulle fortfara att fungera. Jag hemställer, om icke ett sådant stadgande ur principiell synpunkt är omöjligt att acceptera.

(Forts.)

Af dessa skäl har jag icke kunnat biträda Kongl. Maj:ts förslag; och ber jag att nu få öfvergå till de skäl, hvarför jag icke heller kunnat vara med om 1890 års förslag, som upptagits af herr Behm m. fl. reservanter. Jag medgifver, att detta förslag är af beskaffenhet att åt Kongl. Maj:t inrymma ett verkligt inflytande på riksbankens styrelse, och jag skulle obetingadt varit villig att antaga detsamma, om det varit fristående och icke sammanbundet med en banklag, som jag af flera skäl, speciellt två, icke kan för min del gilla. Jag anser nemligen för det första att banklagen, sådan den föreligger, skulle skjuta ett grundskott mot de enskilda bankerna, så att dessa, sedan denna banklag blifvit antagen, skulle komma att föra ett tynande lif. Det är visserligen sant, att de enskilda bankerna skulle kunna hålla sig uppe genom de kassakreditiv, som till år 1903 skulle af riksbanken lemnas dem mot den låga räntan af 2 procent, äfvensom genom den rätt till rediskontering af vaxlar, som de skulle åtnjuta till år 1908; men det är min lifliga öfvertygelse, att, när dessa förmåner icke längre komma de enskilda bankerna till del, de skola komma att förete ett märkbart tillbakagående i sin verksamhet. Jag vågar dock påstå, att de enskilda bankerna förtjena att lefva och att konkurrensen emellan dem och riksbanken varit och, jag vill tillägga, äfven för framtiden kan vara ganska väl behöfzig. Det kan väl så vara, att denna konkurrens i någon mån minskat riksbankens afkastning, men konkurrens är behöfzig för näringslivet, och riksbanken och de enskilda bankerna behöfva enligt min öfvertygelse hvarandra. Riksbanken skulle, jag vågar uttala det, icke stå der den nu står, om den icke haft att konkurrera med de enskilda bankerna, och de enskilda bankerna hafva å andra sidan haft mycket att lära af riksbanken och hafva fortfarande att göra detta, speciellt i fråga om kontrollen.

Det andra skälet, hvarför jag för min del icke kan gilla den framlagda banklagen, är att jag anser det icke alldeles gifvet, att riksbanken skall vara i tillfälle att inom så kort tid som t. ex. tio år blifva en verklig nationalbank. För att riksbanken skall kunna blifva en sådan nationalbank fordras enligt min åsigt icke blott att riksbanken får hela sedelutgifningsrätten i sin hand, utan äfven att riksbanken skall hafva afdelningskontor i alla län och dessutom vara beredd att med sådana kontor replacera alla enskilda bankkontor, som efter min och många tro ovilkorligen komma att indragas, sedan de enskilda bankernas verksamhetssfer blifvit så betydligt kringskuren. De enskilda bankerna hafva för närvarande 133 bankkontor och jag är alldeles fullkomligt förvissad om att af dessa en mycket stor del komma att indragas, om denna banklag blir af Riksdagen antagen, men fråga är, om riksbanken är färdig att inom så kort tid som ungefär tio år ersätta dessa enskilda bankkontor med af riksbanken upprättade kontor.

De båda skäl, jag nu anført, hafva för mig varit bestämmande, så att jag icke kunnat godkänna förslaget till banklag, och, då grundlagsreformen är satt i förbindelse med denna banklag, har jag ej heller kunnat antaga denna grundlagsreform, sådan den föreligger i 1890 års af herr Behm upptagna reservation. Icke heller tror jag, att det här kan vara någon fara med ett dröjsmål; för mig åtminstone är icke något förhållande känt, som kunnat öfvertyga mig om förekomsten af någon sådan fara, och icke vill jag tro, att det skulle gå, såsom här blifvit antydt, att under det de enskilda bankerna ännu hafva sedelutgifningsrätten sig garanterad, Första Kammaren skulle söka på en omväg, genom förhöjd beskattning, omintetgörä denna rätt.

Slutligen ber jag att få tillägga, att jag icke kunnat till alla delar gilla den motivering, hvarmed utskottet beledsagat sitt förslag, men då jag i sak kommit till samma slut som utskottet, har jag icke velat öka det redan förut nog stora antalet reservanter.

På nu anförda skäl får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson: Jag anser denna fråga vara af så stor vikt och betydelse, att jag funnit mig böra deri uttala några få ord. Jag lofvar att yttra mig kort och jag kan så mycket hellre göra detta, som herr Törnebladh redan sagt allt hvad jag skulle vilja säga, och mera dertill.

Jag är icke helt och hållet belåten vare sig med Kongl. Maj:ts proposition eller med friherre Barnekows och hans medreservanterns förslag, som blifvit Andra Kammarens beslut, utan skulle jag kunna hafva några smärre anmärkningar att göra mot båda förslagen, men ännu mycket mindre kan jag vara med om och gilla herr Behms eller herr Ljungmans reservationer, och allra minst kan jag godkänna utskottets motivering och det slut, hvartill utskottet kommit. Särskildt hade jag tänkt fästa uppmärksamheten på hvad herr Törnebladh redan framhållit eller nödvändigheten af att, då banklagen förelägges nästa Riksdag, denna lag måtte inkomma, innan grundlagsförslaget slutligen pröfvas, om nemligen detsamma nu, såsom jag hoppas, varder antaget såsom hvilande. Dervid torde också några modifikationer, i den rigtning herr Törnebladh påpekat och som jag därför icke behöfver ytterligare uppehålla mig vid, böra göras i denna banklag.

Ehuru jag således förklarar, att jag icke är aldeles belåten med något af de föreliggande förslagen, får jag dock fråga, hvem af oss är så förmäten, att han tror sin åsigt vara den enda rätta och icke kan alls jenka med sig? åtminstone är icke jag det, utan det är väl så både i det allmänna och det enskilda lifvet, att den, som vill gagna och komma till ett önskad mål, måste vara med om både eftergifter och jemkningar i detaljer, blott hufvudmålet vinnes. När jag läste det kongl. förslaget, helsade jag det också med största glädje, därför att det är just ett sådant eftergifternas och jemkningarnes förslag, genom hvilket man skall kunna så vidt sådant är möjligt få en lösning af denna fråga, som man så länge sträfvat att få löst. Jag trodde därför icke att detta förslag skulle beträffande hufvudfrågan röna motstånd i Riksdagen, hvarken i den ena eller andra kammaren, om än invändningar kunde komma att göras mot mindre detaljer, utan att Riks-

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

*Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.*

(Forts.)

dagen, som så många gånger uttalat sig för behofvet af större utveckling och stadga hos riksbanken, verkligen skulle önska en lagändring i sådant syfte och därför äfven sluta sig till Kongl. Maj:ts förslag. Om dem, som yrkat bifall till herr Behms reservation, kan man deremot säga, att deras yrkande blott är en omsäguing af yrkande på rent afslag, ty de måste veta lika väl som jag, att det icke är möjligt att få denna reservation antagen i Andra Kammaren, äfven om den skulle antagas af Första Kammaren.

En talare från Vermlands län lät tydligt förstå, att han icke ville vara med om indragningen af de enskilda bankernas sedelutgifning, och att det var der skon klämde. Dock tror jag icke, att ett bifall till det föreliggande grundlagsförslaget och den banklag, som är dermed förbunden, skall innebära, såsom den siste talaren yttrade, ett grundskott mot de enskilda bankerna, så att de derefter skulle komma att föra ett tynande lif, utan antager jag tvärtom, att de derefter skola kunna fortleva lika väl som hittills, oafsedt att de icke längre hafva sedelutgifningsrätt. Icke lärer väl ändå den siste talaren vilja påstå, att alla bankinrättningar, som nu icke hafva sedelutgifningsrätt, föra ett tynande lif, såsom dock enligt hans uttalande borde vara fallet. Jag undrar eljest hvad t. ex. Skandinaviska kreditaktiebolaget och andra liknande banker skulle säga om ett sådant vittnesbörd. Erfarenheten gifver nog vid handen att de föra en fullt så blomstrande tillvaro som någonsin de sedelutgifvande bankerna.

Jag är äfven öfvertygad att det skulle vara ytterligt oklokt att nu skjuta upp bankreformen, som alla eftersträfvä, till dess verklig fara står för dörren. Ett sådant dröjsmål vore lika oklokt som att uppskjuta ordnandet af landets försvar till dess kriget står för dörren. Det är under lugna förhållanden vi måste ordna vårt försvar, så att vi äro beredda, då faran kommer, och likaså är det under lugna förhållanden som vi böra ordna vårt bankväsen, så att detta må befinnas i största möjliga trygghet, när faran inträffar. Vi minnas litet hvar att fara förefunnits för vårt bankväsen inom icke så aflägsen tid, hvarigenom mycken oro åstadkoms, och, med kännedom om hvad som då försiggick, vill jag icke vara med om att dela ansvaret med dem, som hafva mod att afslå denna lag, hvarigenom riksbanken skulle göras stark i de motgångens dagar, som kunna komma.

Konstitutionsutskottet har nu ställt sig rent afvisande emot Kongl. Maj:ts förslag och vill icke göra något i saken, och jag har redan antydtt, att herr Behms reservation, som är mera konungsk än Konungen själf, leder till samma resultat, då det är sådant, att man vet det vara omöjligt att få förslaget antaget af Andra Kammaren. Man ser ibland sådana ansatser hos en eller annan att vara mer konungsk än Konungen själf och hans regering, och detta är verkligen ett sådant fall, ty här har Konungen icke begärt att få mer än en ledamot i riksbankens styrelse, men reservanterna säga, att Konungen måste hafva mer än han sålunda ansett för ifrågavarande ändamål nödvändigt.

Jag trodde verkligen, att de, som förfäktat de enskilda sedelutgifvande bankernas intresse, skulle känt sig tacksamme, när de fingo läsa det förslag till banklag, som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition om grundlagsändringen, men när de nu icke synas känna ett spår till

tacksamhet öfver de stora förmåner, som i banklagen stälts i utsigt för de enskilda bankerna, så tyckes det mig att de gå öfver gränserna för rättvisa och billighet och äfven utöfver hvad som synes mig klokt. Det veta vi alla, att icke går tidsandan i den rigtningen, att man vill utvidga konungamagten, utan snarare tvärtom. Då emellertid detta oaktadt Andra Kammaren gått in på det förslag, den antagit, så har väl detta uteslutande skett därför att Andra Kammaren insåg det oafvisliga behovet af att vi under lugna tider organisera vårt bankväsen för att deri hafva trygghet under de oroliga tider, som kunna stunda. Och att man i Andra Kammaren skulle kunna få något ännu mera, synes icke antagligt, då man ser med hvilken knapp majoritet det lyckades att der genomdrifva ett förslag med åtskilliga mindre betydande inskränkningar i Kongl. Maj:ts proposition. Man har nu framhållit, att Riksdagens rätt inom riksbanken blefve för stor, om Kongl. Maj:t icke i dess styrelse finge insätta åtminstone tre ledamöter, men jag vet icke hvad man i detta fall är rädd för. Icke är man väl rädd för Andra Kammaren, ty har icke Andra Kammaren visat många gånger och senast denna riksdag, hur angelägen den är att förstärka riksbanken för att göra den stark under kommande tider. Andra Kammaren har flere gånger försökt dermed, men Första Kammaren har sagt nej. Faran från det hållet tyckes mig därför icke kunna vara afskräckande. Icke heller kan jag tro, att något fog kan finnas för den farhågan, att Första Kammaren skulle, om icke Konungen får insätta tre ledamöter i riksbankens styrelse, ställa till något för landet och riksbanken olyckligt.

Jag skulle mycket beklaga, om Första Kammaren nu skulle fatta ett beslut, hvarigenom en sammanjemkning omöjliggöres, och intet resultat kan vinnas. Den tid kan komma, då ansvaret för dem, som deltagit i ett sådant beslut, skulle kännas tungt, och det fordras mer mod än jag eger för att dela ett sådan ansvar. Jag skulle till och med kunna vara med om ett sådant beslut som det, Andra Kammaren fattat, ehuru rätt många formella betänkligheter gifvas deremot, detta därför att, då man vet huru svag majoriteten var i Andra Kammaren och huru många som voro borta från voteringen, det skulle kunna tänkas att Andra Kammaren möjligen skulle vilja komma från det beslut den fattat i ämnet. Men då jag här hört, att det anses visst att, om ett sammanjemkningsförslag antages i Första Kammaren, det äfven skall antagas i Andra, så skall jag för min del ej hafva något annat yrkande att framställa än om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger, såsom utgörande det bästa och kanske enda möjliga medlet till frågans lösning.

Herr von Ehrenheim: Jag har inga sympatier för den reform, som nu föreliggande grundlagsförslag afser att förbereda. Då jag emellertid icke kan undgå att inse, att den allmänna meningen går i rigtning af en sådan reform med mycken styrka, är jag skyldig söka medverka dertill, att villkoren för en förändring blifva så goda som möjligt. Då nu härtill kommer, att jag äfven utan afseende på sjelfva bankreformen icke skulle hafva något att invända emot inrymmandet

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. (Forts.)

åt Kongl. Maj:t af rätt att utnämna någon del af riksbankens styrelse, hvarigenom ett inflytande i denna styrelse komme att beredas, som vore fristående från det, som tillkommer Riksdagen, och hvarigenom den eller de ledamöter, som skulle nämnas, blefve nämnda under det strängare personliga ansvar, som alltid åtföljer en af Kongl. Maj:ts regering gjord utnämning, följer deraf, att jag icke har något att erinra emot den tanke, som ligger till grund för den kongl. propositionen. Jag anser äfven, att genom denna proposition en riktig andel blifvit anvisad åt den genom Kongl. Maj:t tillkomna delen af riksbankens styrelse, ty jag fäster mig icke det ringaste vid antalet af de styrelseledamöter, som må kunna utnännas af Konung eller Riksdag. Det må vara alldeles tillräckligt, att i riksbankens öfverläggningar höres en stämma, som icke härflyter från samma myndighet, som utsett de öfriga styrelseledamöterna, för att derigenom skall tryggas det, som man här ansett böra tryggas.

För öfrigt vill jag säga, att jag icke delar de farhågor, som blifvit så hjert framställda i komitébetänkanden och vid andra tillfällen, och från hvilka icke ens Kongl. Maj:ts proposition är fullkomligt fri, angående Riksdagens rätt att välja sina fullmäktige. Om man också vid enstaka val skulle kunnat önska utgången annorlunda, måste dock erkännas, att enligt erfarenhetens vittnesbörd detta så mycket omtalade partiinflytande dervid alldeles icke gjort sig gällande. Och sannerligen, mine herrar, har icke Riksdagen så många viktiga ärenden att handlägga, att skulle man i allmänhet förutsätta sådana inflytanden vid Riksdagen, skulle det vara ganska klenst ställdt med vårt fädernesland. Jag tror derfor att man mycket väl kan aflägsna dessa farhågor, då man något mera satt sig in i denna fråga.

Skälen, hvarför jag föredrager Kongl. Maj:ts proposition framför det af herr Behm väckta förslaget, äro alldeles desamma, som de af herr Törnebladhs anförda, rent bank-administrativa skäl. Enligt min uppfattning fungerar bankstyrelsen för närvarande så enkelt, som man med dess kollegiala form och med dess ofantliga ansvar kan begära, att densamma skall göra. Men detta komme att fullständigt förändras, om den komme att delas i en större och en mindre styrelse. Det är följaktligen hvarje åtgärd, som går i denna rigtning och nödvändig-göres af en sådan fördelning, som jag anser böra undvikas.

Mot det kongl. förslaget har jag tvenne detaljanmärkningar, äfven dessa redan framställda. Det vill först och främst synas, som om Riksdagen, i händelse grundlagsförändring kommer till stånd enligt det kongl. förslaget, icke skulle komma att votera gemensamt om ansvar för fullmäktige. Något sådant kan svärligen hafva varit afsedt, då ingen ifrågasatt någon förändring i det sätt att gå till väga, som i detta afseende för närvarande gäller. Det andra är, att Konungen enligt propositionen skulle jemte ordföranden äfven nämna suppleant för ordföranden, men det kan icke vara lämpligt, att den, som tillfälligtvis såsom suppleant inkallas, också sitter som ordförande i kollegiet.

Det skulle således, om det icke funnes någon annan möjlighet att rätta dessa anmärkta oegentligheter, för mig vara nästan nödvändigt att begära återremiss, men lyckligtvis förhåller det sig så, att man icke behöfver finna sig i en sådan nödvändighet, ty genom ett bifall

till Kongl. Maj:ts förslag kommer ärendet att blifva föremål för sammanjemkning i konstitutionsutskottet, och med god vilja är det då så mycket mindre någon svårighet att, så vida de erkännas vara sådana, bortjemka dessa oegentligheter, som i Andra Kammarens beslut finnes åtskilligt, hvilket enligt min uppfattning är alldeles oantagligt, såsom t. ex. förslaget att i sjelfva grundlagen införa föreskrift om att ordföranden icke får nämnas till direktör eller vice direktör, ehuru dessa befattningar för närvarande icke finnas annat än i ett till påseende framlagdt förslag, och vidare den egendomliga föreskriften, att Riksdagen skulle för all framtid beröfvas rättigheten att återvälja fullmäktig, som icke fått decharge. Jag är således fullkomligt öfvertygad, att om kammaren behagade bifalla Kongl. Maj:ts proposition, hvarom jag anhåller, ärendet bör komma till en god utgång.

Medan jag har ordet, vill jag i afseende å den framlagda banklagen endast tillkännagifva, att jag delar de betänkligheter, som uttalats af herr Törnebladh, och att jag således hoppas, att förslaget må blifva föremål för omarbetning hos Kongl. Maj:t eller vid en blifvande riksdag.

Herr Billing: Aldrig har jag förut begärt ordet vid någon bankfrågas behandling i Riksdagen, och då jag nu gjort det, har det visst icke berott derpå, att jag trots mitt yttrande kunna inverka på någon ledamot i kammaren — hvar och en vet, huru föga sakkunskap jag har i detta ärende — utan jag har gjort det därför att, då det nu ser ut, som om Riksdagen skulle fatta ett beslut, hvarigenom för framtiden de enskilda bankernas ställning skulle väsentligen förändras, jag för min del vill till protokollet hafva uttalat några mycket enfaldiga men, såsom jag anser, oemotsägliga sanningar. Jag har aldrig egt och kommer sannolikt aldrig att ega någon aktie i någon enskild bank, har aldrig haft lån i någon enskild bank och hoppas aldrig få något dylikt. Jag kan då åtminstone icke misstänkas att tala i eget intresse, då jag fått lust att till Riksdagens protokoll i en så afgörande stund, som nu tycks vara inne, uttala ett ord om dessa enskilda bankers stora meriter om vårt svenska folk och om grunden till att man kan vara mycket betänksam, då det gäller att fatta ett beslut, som leder till en så väsentlig förändring i våra ekonomiska förhållanden, som indragningen af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt medför.

Det har så många gånger upprepats, att det skulle vara ett så viktigt intresse för vårt folk, så helsosamt för vårt penningväsen att beröfva de enskilda bankerna deres sedelutgifningsrätt. Det har upprepats så många gånger om och om igen, att det blifvit ett slagord, som menniskor upphört att i sina tankar reagera emot. De taga det såsom en fastslagen sanning. För min del tror jag, att det i mycket väsentlig mån är ett slagord, som småningom prentats in i folkmedvetandet utan att vara uppburet af tillräcklig verklighetsgrund.

Man må nu säga hvad som helst, men ingen lärer ändå bestrida, att borttagandet af denna sedelutgifningsrätt kommer att i väsentlig mån förändra våra enskilda bankers ställning, kommer att i framtiden medföra ett upphäfvande af dessa enskilda banker med en solidarisk, svensk ansvarighet. Ligger icke häri något allvarligt, betänkligt. De enskilda bankerna med solidarisk ansvarighet hafva, det kan ej för-

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

*Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.*

(Forts.)

nekas, i stor mån bidragit till det ekonomiska lifvets utveckling och till dess nuvarande förbättrade tillstånd. Det kan icke bestridas, att dessa enskilda banker hafva afvärijt det utländska penningväldets inflytande i Sverige, att de bidragit till höjandet af den svenska krediten i utlandet och att de hafva för vårt folk haft en i visst hänseende uppfostrande betydelse genom den lärdom de gifvit angående besparingars bildande och insättande i bankerna.

Mångfaldiga gånger har gifvits det erkännande åt vårt svenska banksystem, att det kanske är det bästa, som finnes i världen, och ingen vill väl neka, att det motsvarar mycket högt ställda fordringar, först och främst fordran på säkerhet. Vi må dock besinna, att de enskilda bankerna i öfver sjuttio år fungerat i vårt land, och ännu har ingen svensk man på dem förlorat ett enda öre. Att detta väsentligen hänger på den solidariska ansvarigheten är väl säkert, men jag betonar tillika något, som vi icke heller böra glömma i en stund som denna, att så betydelsefull den solidariska ansvarigheten än må hafva varit, har den dock icke i Sverige behöft anlitas för uppehållandet af de enskilda bankernas säkerhet. Vidare motsvara dessa enskilda banker på ett utmärkt sätt krafven på bekvämlighet och tillgänglighet genom sina många afdelningskontor, genom de lättnader de derigenom bereda för alla. Jag har fatt uppgift om att årligen i Sverige försändas för 1½ milliard postremissvexlar, och detta kostar den allmänhet, som begagnar sig deraf, icke ett enda öre. Det kan icke heller bestridas, att de enskilda bankerna varit till ganska stor nytta gent emot riksbanken och bidragit till att utveckla formerna äfven inom den.

När så är förhållandet, frågar jag: kan man icke hysa betänkligheter, icke för de enskilda bankerna sjelfva, men för näringslifvet, att göra en sådan omhvälfning, som här är i fråga? Kan man icke tveka, då det föreslås en anordning, som medför att den solidariska ansvarigheten kommer att försvinna, att de nuvarande bankerna ersättas af aktiebanker och dylikt? Hvad betyder detta? Jo, det betyder, att vi öppna portarne för det utländska kapitalet, och att detta kapital kommer att i Sverige handhafvas af — ja, af hvem? I alla händelser icke af sådana, bakom hvilka står ett solidariskt ansvarigt bolag. Kan man icke hysa betänkligheter mot att beröfva det svenska folket de lättnader och den bekvämlighet, som ligger i de enskilda bankernas sätt att arbeta, ty det lär icke någon betvifla, att genom borttagandet af sedelutgifningsrätten komma dessa banker att tvingas till indragning af sina afdelningskontor, om icke helt och hållet, så i stor mån.

Dessa tankar jag nu uttalat äro enfaldiga tankar, säga kanske de herrar, som äro inne i bankfrågornas mysterier, men jag tror det icke kunna bestridas, att de innehålla sanning. Jag har emellertid velat uttala dem för att göra mitt inlägg gent emot det slagordet, att det skulle vara så önskligt att draga in de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, att man fördenskull borde göra medgifvanden åt det ena hållet eller det andra.

Ser jag nu på det förslag, som här föreligger, så, fast än det icke är min sed att med nöje tala emot en kongl. proposition, kan jag dock icke hålla tillbaka den tanken, att den här föreliggande innehåller för litet. Jag vågar emellertid nu icke, särskildt då tiden är

så långt framskriden, ytterligare besvåra kammaren med mina tankar härom, synnerligast då jag vet mig vara en i bankfrågor icke sakkunnig man. Jag har velat uttala min mening, ty jag tror många i landet hafva samma åsigt som jag, ehuru det finnes kauske icke mången här i Riksdagen, som har kunnat uttala det så fritt och så utan att misstänkas tala i eget intresse. Under de föreliggande förhållandena vet jag icke rätt hvad jag skall yrka; jag vill blott säga, att ställes jag i valet mellan Kongl. Maj:ts och reservanternas, herrar Behms m. fl. förslag, röstar jag för reservationen.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Herr Philipson: Det kanske är förmätet att uppträda vid denna sena timme, efter de många, långa och sakrika anföranden, som här i dag presterats, men då jag några år sysselsatt mig med bankangelägenheter och är lifligt intresserad för den af Kongl. Maj:t föreslagna bankreformen, må det lända till min ursäkt, om jag för ett ögonblick behåller ordet.

Så många talare hafva framhållit, huru förhållandena genom den af Kongl. Maj:t föreslagna bankreformens genomförande skulle komma att ställa sig, men man har, synes det mig, under diskussionen allt för litet påvisat våra nuvarande förhållanden och jemfört dessa med dem, hvilka skulle blifva en följd af ett antagande af Kongl. Maj:ts förslag. För mig har alltid den benämning, som riksbanken fått, synts något egendomlig, nemligen benämningen riksbank. Den hette förr »riksens ständers bank»; och den benämningen var nog den rigtiga. Riksbanken är icke någon rikets bank, utan en Riksdagens bank, ty endast den ena statsmagten, Riksdagen, har något att säga och förordna angående skötseln af denna vårt lands största och viktigaste penninginstitution liksom alla dess angelägenheter. Mig synes detta förhållande vara ett, som bland alla först tarfvar en snabb och kraftig reform, en reform, åsyftande att Kongl. Maj:t och regeringen äfven måtte åtminstone få något att säga vid och något deltaga i förvaltningen af denna för vårt lands ekonomiska välfärd och dess bestånd så viktiga institution, och detta öfverväger i min tanke de betänkligheter, som af motståndarne till det nu föreliggande förslaget blifvit framställda. Förvaltningen af riksbanken bestrides nu, som vi veta, af personer af Riksdagen allena dertill valde, och tvärtemot hvad en ärad talare nyss nämnt, vill jag drista mig påstå, att vid utseende af dem, som skola förvalta denna institution, man ofta tagit mer hänsyn till personers politiska förtjenster än till deras merkantila och finansiella insigter. Jag vill endast påminna om, huru det brukat tillgå vid dessa val och huru det tillgick förlidet år, då vid valet af riksbanksfullmäktige underhandlingarna med medkammaren om personers insättande i eller uteslutande ur riksbanksstyrelsen fortgingo under trenne veckors tid, innan man kunde ena sig om kandidaterna, och jag vill ytterligare betona, att, enligt de upplysningar jag fått, svårigheter lärers möta att i Stockholm, landets största handelsstad, finna affärsmän, lämplige och villige att ingå i riksbankens styrelse. För mig utvisar detta, att i riksbankens styrelse icke alltid och uteslutande sitta sådana personer, som vi litet hvar, om vi bilda bankbolag eller äro ledare i dylika bolag, helst önska få till dessas styresmän, och om jag på samma gång

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. säger, att den förvaltning, som hittills egt rum af riksbanken, varit utomordentligt god — den har varit fullkomligt mönstergiltig — kan jag icke undgå känslan af stor farhåga, att med nuvarande egenomliga lag och bestämmelse under tider af politiska förvecklingar, då partierna stå skarpt mot hvarandra, förhållanden kunna inträffa, som, i fall dervid ekonomiska rubbningar och finansiella ordningar tillstöta, varda af den största, olycksdigraste betydelse för riksbanken och för hela vårt lands affärs- och förmögenhetsförhållanden.

Det förslag Kongl. Maj:t nu framlagt, som med längtan motsetts af affärsmän och bankmän, och som först framkommit, sedan redan för 13 år sedan eller år 1883, liksom derefter 1889 komitéer tillsattes för att utreda denna stora fråga och derjemte afgifva förslag till ny banklag, synes mig, om icke i allo tillfredsställande, dock gå i rätt syfte och, så att säga, bilda underlaget för vidare reformer i en, efter mitt förmenande, rätt riktning. Bland dessa reformer synes mig den, att riksbanken skulle förvaltas efter ett reglemente, upprättadt af Kongl. Maj:t och Riksdag gemensamt, af civillags natur, liksom att deltagandet i förvaltningen af riksbanken genom någon dertill utsedd lämplig person ej skall vara undandragen Kongl. Maj:t, vara den allra viktigaste. Det kan icke vara rätt, att i vårt land, till skilnad från förhållandet i alla andra länder, Riksdagen skall ensam handhafva riksbankens förvaltning, denna bank, som är och alltid bör vara en regulator för hela vårt penningväsende, för alla finansiella institutioner i landet. För närvarande är den, tack vare, bland annat, gällande bestämmelser, icke en centralbank, utan en verksam konkurrent till alla öfriga bankinrättningar i landet, och detta hvarken till fördel för den sjelf eller för de öfriga bankerna. Man kan icke tänka sig att en bankinrättning, fungerande som riksbank, med rättighet att utgifva sedlar och i besittning af sådana stora fonder, som den nu har, skall behöfva gå derhän, att den inbjuder till insättning och mottager allmänhetens penningar på upp- och afskrifnings- och depositionsräkning — och detta skulle den icke komma att få göra, om det föreliggande förslaget bifalles. Icke heller synes det mig lämpligt, att den, såsom nu är fallet, genom sitt begär att diskontera och belåna papper, såväl små som stora, konkurrerar med alla dessa öfriga bankinrättningar i landet, då deremot i andra länder en riksbank eller centralbank är en regulator för all öfrig bankverksamhet derstädes och som vanligen sätter räntan högre än den är i den allmänna marknaden. Detta förhållande, att vara en vanlig bank, i stället för att kunna vara en centralbank, som vid behof understödjer öfriga banker, leder derhän att riksbanken, i täflan efter stor så väl in- som utlåningsrörelse, bidrager till att allmänna inlåningsräntan håller sig för hög och utlåningsräntan mängen gång blir för låg. Jag vill anföra, hurusom Banks of England diskontosats, enligt sista under rättelserna, är 2 procent, då räntesatserna i den öppna marknaden noteras till $1\frac{3}{4}$ å $1\frac{11}{16}$ procent — och hvarför denna skilnad? Jo, därför att Bank of England icke täflar med de öfriga diskontörerna eller bankerna, utan att den vet och beaktar, att det är till Bank of England, som just dessa repliera för att fylla sina eventuella

penningbehof, sedan de distribuerat sina tillfälligt lediga medel bland allmänheten.

Här har talats kanske *väl* mycket om de enskilda bankerna, ty de flesta talare, som motsatt sig det kongl. förslaget, hafva framhållit de olägenheter, som de enskilda bankerna genom reformens genomförande, enligt deras förmenande, skulle tillskyndas. På samma gång jag i allo instämmer uti och kraftigt betonar hvarje uttryck, som fälts om de enskilda bankernas förträfflighet och nytta för landet och allmänheten, ber jag få säga, att jag för min del anser det tillfälle, det vederlag, som nu erbjudes de enskilda bankerna till reorganisation af den del af deras verksamhet, som stöder sig på rättigheten att utgifva egna sedlar, vara det för dem lyckligaste och bästa, och såsom bevis på, att jag om denna min åsigt ej står ensam, vill jag nämna, att bland bankmän, med hvilka jag talat, tre framstående ledare af stora enskilda sedelutgifvande banker förklarar, att de för sin del icke hade något emot den nu af Kongl. Maj:t föreslagna bankreformen, utan tvärtom önskade framgång åt densamma.

Man har här, som jag förut anfört, så mycket talat om de enskilda bankerna och påstått, att en indragning af deras sedlar äfven skulle medföra indragning af några eller flera deras afdelningskontor. Detta *kan* nog komma att blifva händelsen, men afgjort är det icke. Och dessutom, i fall några få indragas, må det icke förglömmas, att bredvid de enskilda bankerna hafva på senare tider uppstått aktiebanker — och jag vågar säga under de sista dagarne *många* aktiebanker — och är det så, att de enskilda bankerna indraga några afdelningskontor i landsbygden, kan jag icka fatta annat än att, såvida afdelningskontorens verksamhet varit lönande, aktiebankerna komma att öfvertaga och söka nyttigt fullfölja densamma; ty jag tror icke, att man af den allmänhet, som vändt sig till aktiebankerna och deras många kontor, fått höra några klagomål öfver att den af dessa icke blifvit ganska väl betjenad.

I fråga om den föreslagna bestämmelsen, att riksbanken allena skulle utgifva sedlar, har, enligt mitt förmenande, icke framhållits en omständighet, dock värd beaktande, som jag ber att få påpeka. Man har deremot uttalat befarade svårigheter för riksbanken att kunna betjena allmänheten med sedlar och tillfredsställa rörelsens behof deraf, då den ensam skulle vara sedelutgifvande bank, och man har sökt framhålla, att riksbanken vore för svag dertill. Nej, mine herrar — så skulle ej blifva fallet — svagheten finnes *nu*, ty nu har riksbanken icke allenast att tänka på och sörja för vidmagthållandet af sin egen sedelutgifningsrätt, utan riksbanken, såsom värdare af det finansiella lifvet i landet, såsom värdare af den allmänna ekonomiska tryggheten, har att noga följa med bankrapporterna och se till, huru stora belopp sedlar de enskilda bankerna hafva utelöpande. Ty inträffar någon olycka, gäller det någon förlägenhet, något betryck för de enskilda bankerna, hvar är då regressen, hvar är för dessa tillflykten? Jo, hos riksbanken, och derpå måste riksbanken alltid vara betänkt. För riksbanken sedelutgifningsrätten i egen hand, får riksbanken till sitt guld-förråd en ökning genom hela den guld-kassa, som nu, föreskrifven såsom delvis underlag för deras sedelutgifning, är liggande hos de en-

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

*Förslag till
grundlags-
ändringar ang
riksbankens
styrelse m. m.*

(Forts.)

skilda bankerna, då funnes tillräckligt deraf för riksbanken för att med fullkomlig trygghet kunna utsläppa sina sedlar till lagstadgade belopp och låta dem vara utelöpande. Dyligt tal, som nu höres, vet jag hördes äfven i kammaren — ehuru jag då icke var ledamot af Riksdagen — när indragning af de enskilda bankernas femkronesedlar skedde. Men, har icke den indragningen gått lugnt och stilla och utan men för allmänheten och ej till stor skada för de enskilda bankerna? Och tro herrarne verkligen, att de enskilda bankerna alltid utgifva endast sina egna sedlar? Nej, mine herrar, det är icke så. Utom det att aktiebankerna vanligen utgifva riksbankens sedlar, så händer det, när stort behof af sedlar inträffar i orterna, t. ex. i Skåne under betsockerkampanjen, att enskilda banker requirera från riksbanken stora belopp af sedlar, som utsläppas. Mine herrar, vinsten å denna sedelutgifningsrätt, som här nyss af en talare så varmt och vackert framhölls, den är för de enskilda bankerna icke värd allt det ordande, som göres om densamma, ty med den skatt, som redan nu för densamma erlägges, försäkrar jag, att vinsten är obetydlig, och oakadt detta hafva dock de enskilda bankerna genom bankförslaget, om det en gång antages, fått utsigt att erhålla sådana vilkor i vederlag för sin borttagna sedelutgifningsrätt, att få affärsmän skulle kunna våga säga annat än att, om det, liksom meningen är att erbjuda de enskilda bankerna, skulle erbjudas kreditiv till 2 procent utan kreditivavgift, och de sedan få låna ut penningarne till 4, kanske 5 procent, det vore en förtjusande förträfflig affär för dem. För mig vill det synas, som om ett bättre, gynsamare tillfälle för de enskilda bankernas omorganisation icke kunde gifvas, och detta borde beaktas af dem, som fasthålla så mycket vid nyttan af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt och här anse sig böra motverka ett förslag, som i grund och botten, efter mitt förmenande, kommer att gynna de enskilda bankerna, liksom det otvifvelaktigt kommer att lända vårt land till nytta.

Ett och annat vore nog att tillägga, och jag kan deribland icke underlåta att nämna, att för dem, som hafva ansett, att man borde gå längre än Kongl. Maj:t, nemligen herr Behm och de som reserverat sig i samma riktning, bör äfven det mindre goda, hvilket de tyckas finna Kongl. Maj:ts förslag vara, i fall de anse sitt förslag, enligt deras reservation, vara det bästa, dock vara skäl att nu antaga, ty, mine herrar, det kan icke längre fortfa det förhållande, som nu eger rum, att Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:ts regering intet, säger intet, har att säga i vårt lands viktigaste penninginstitution. Och i samma mån som denna reform blir, som jag lifligt hoppas, genomförd, får dock Kongl. Maj:t något i förvaltningen af centralbanken, rikets bank, att säga. Kongl. Maj:t får åtminstone der insätta en person, som vid öfverläggningarna kan framhålla sina åsikter, sedda från hans ståndpunkt, om hvad han anser vara bäst och lämpligast vid riksbankens skötsel, och vidare undvekes derigenom den stora nu rådande egenomligheten eller besynnerligheten, att då riksbanksstyrelsen beslutar någon ändring i bankens räntesatser eller andra dess former för sin verksamhet, regeringen eller finansministern ej derom underrättas, utan

vanligen derom ej känner något förr än han det af tidningar inhemtat eller af utomstående personer hört.

Jag skulle gerna, om den allt för långt framskridna tiden det tillåte, vilja bemöta något af hvad den siste ärade talaren, herr Billing, anförde om aktiebanker och dessa kapital, som komma utifrån in i landet, äro till förderf och handhafvas af . . . en paus, men jag skall absolut inskränka mig till att instämma i hvad han i början af sitt anförande uttalade, nemligen att han alldeles icke är inne i bankfrågor.

Då jag nu ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, kan jag icke värja mig från att uttrycka den förhoppningen, att i denna kammare kärleken till vårt lands första, förnämsta, viktigaste penninginstitution och önskan att på bästa sätt vårda densamma skall vara stor nog att öfvervinna det magtbegär, som Riksdagen måhända hyser att *ensam* få vara dess principal.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre von Essen: Då jag på sin tid ansåg mig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga det förslag till bankreform, som framställdes 1890, anser jag mig nu böra framhålla inför kammaren min ståndpunkt i denna fråga.

Såsom kammaren torde erinra sig, antogs detta förslag af Första Kammaren, men föll med betydande majoritet i den andra. Redan detta kan föranleda till den tanken, helst då man känner Andra Kammarrens åsigt i allmänhet, att icke samma förslag utan förändring skulle kunna blifva antagligt för Riksdagen. Det har också skett en förändring, hvarom jag skall be att sedan få yttra mig. Först vill jag dock nämna, att då jag icke befarar, att det af utskottet framställda förslaget blir af kammaren antaget, behöfver jag icke uppehålla mig vid de skäl utskottet anført. Dessa skäl hafva redan af flere talare blifvit omildt men rättvist kritiserade. Att döma af diskussionen i denna kammare, tyckas i hufvudsak de fleste talare, synnerligast de som hafva kännedom om bankförhållanden, varit ense om, att det är högst nödvändigt och önskvärdt, att en bankreform snart kommer till stånd. Dessa talare hafva också uttryckt, hvad i Riksdagen många gånger uttalats, dels af en mängd enskilda insigtsfulle män, dels genom skrivelser till Kongl. Maj:t, att man väntade såväl i Riksdagen som i landet, att en sådan reform snart skulle komma till stånd. Det är tre punkter, som dervid hufvudsakligen tagas i betraktaende, nemligen först och främst att åtskilligt af det, som nu förekommer i reglementet och som Riksdagen ensam bestämmer, bör ordnas genom bestämd lag af civillags natur. Det är kanske den viktigaste och önskvärdaste reformen.

Sedan kommer frågan om indragning af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt. Det är ju en för många önskvärd sak. Jag vill icke säga, att jag för min del anser denna sak trängande, men tankarne inom Riksdagen äro sådana, att man kan förutse den tid, då Riksdagen måhända genom gemensam votering kommer att verkställa en sådan sak genom ökad beskattning, och då har Riksdagen och Kongl. Maj:t förlorat tillfället att ordna bankväsendet och endast strukit ett kors öfver sedelutgifningsrätten, hvilket enligt min tanke vore en

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

(Forts.)

mycket stor olycka, ty först då skulle det inträffa, att de enskilda bankerna blefve strypta af den höga beskattningen, och att de icke skulle kunna fungera, samt att de fördelar, som genom denna lag ställts i sigte, icke skulle kunna beredas de enskilda bankerna; och då först skulle icke blott de enskilda bankerna, utan äfven allmänheten lida en oberäknelig skada. Då skulle det kunna inträffa, hvad en och annan befarat, att de enskilda bankernas afdelningskontor icke skulle kunna utöfva det välgörande inflytandet längre, utan måste indragas, därför att de lättnader, som afsetts, icke kommit dem till godo. Dessa detaljer äro ju i dag icke föremål för diskussion, utan hvad som här afses och hvari tyngdpunkten egentligen ligger är frågan, huru bankofullmäktige skola sammansättas. Säsom känt är — hvilket förhållande äfven har blifvit framhållet — har Konungen icke någon kännedom om riksbankens förvaltning. Det har af en talare nyss påpekats — hvad jag nästan tror, att han inhemtat af mig, och som många gånger väckt min förundran under den tiden, då jag hade den äran att sitta vid Konungens rådsbord — att finansministern icke har någon kännedom om hvad som föregår med afseende på riksbankens styrelse och förvaltning. Det händer finansministern ganska ofta — hvilket väcker utländingens stora förvåning — att han i aftontidningarna får läsa om de mest betydande förändringar i riksbankens förvaltning, dess räntefot m. m. Ehuru han är en person, som står helt och hållet utanför riksbanksstyrelsen, är han dock skyldig att utöfva noggrann tillsyn öfver de enskilda bankerna, och jag hemställer till hvar och en af herrarne, som känner till hvad bankrörelse vill säga, huruvida icke denna magt, som är ganska betydlig och som är tillerkänd Kongl. Maj:t, i afseende på kontrollen af de enskilda bankernas rörelse, ländt till dessa bankers utveckling och nytta och bankväsendets gagn i det stora hela. Och den har utöfvat ett mycket större inflytande på den enskilda bankrörelsen, än kanske flertalet känner till, endast genom den personliga beröringen, utan att man behöft använda lagparagrafer och reglementen för vinnande af ett syftemål, som varit till gagn för både de enskilda bankerna och allmänheten.

Nu säger man, att det skulle vara en fara i att låta Kongl. Maj:t blicka in i detta hemlighetsmakeri, som Riksdagen är så jaloux om att få fortsätta. Jag behöfver icke uppehålla mig vid den saken i denna kammare, ty jag tror att kammaren mangrant, åtminstone största delen af dess ledamöter, anser, att det bör icke få fortfa. Det är icke det som här utgör hinder för framgång af Kongl. Maj:ts proposition, att man *icke* vill tillmäta Konungen rätt till inflytande på riksbanken, utan man tvistar om *huru mycket*. I sammanhang härmed, och då jag nämnde det egendomliga förhållandet, att Kongl. Maj:t icke har något med riksbanken att göra, anhåller jag att för kammaren få erinra om den paragraf i bankreglementet — den 8:de — som lyder så här: »Vägrar banken, under hvad sken det vara må, att sedel vid uppvisandet efter fastställd grund inlösa, eger sedelinnehafvaren att derom göra skriftlig anmälan hos Kongl. Maj:ts och rikets Svea hofrätt.» Då tillkommer det Kongl. Maj:t att sköta denna sak och säga huru det skall gå till, när riksbanken icke kan inlösa sina sedlar, sedan Riksdagen, genom att till fullmäktige nämna för majoriteten behagliga,

men i öfrigt mindre lämpliga personer, fört riksbanken till ruin. Då det en gång skett, skall Konungen göra i ordning, men då har Konungen icke någon kännedom om hvad som i riksbankstyrelsen passerat. Är det logiskt och riktigt? Fordrar icke billighet, rättvisa och klokhet, att man ordnar sådana saker, medan tid är, för att få det på ett tillfredsställande sätt. Det har också många gånger yppats tillfällen, då jag med utländingar samtalat i dessa saker, och det har väckt deras synnerliga förvåning, att Kongl. Maj:t icke skulle hafva något att göra i afseende på riksbanken.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Af hvad jag nu sagt torde för en hvar tydligt framgå, att jag för min del anser, att denna så viktiga reform bör komma till stånd, först rörande de reglementariska föreskrifterna och sedelutgifningsrätten och slutligen rörande Konungens inflytande, och jag ämnar med min röst bidra till antagandet af den kongl. propositionen, ändock den icke öfverensstämmer med den proposition, som jag hade äran framställa vid Konungens rådsbord 1890.

Det kan ju sägas, såsom en föregående talare mycket riktigt antydde, att det bästa, när man sträfvar derefter, är en fiende till det goda. Kan man icke få det bästa, är det dock skäl att taga det goda, och jag förenar mig helt och hållet om den åsigt i afseende på tillsättande af ordförandeplatsen, som uttalats af herr Törnebladh, att denne man genom sin ställning i afseende på insigter och duglighet skall utöfva ett välgörande inflytande i riksbankens styrelse. Jag anser, i likhet med hvad många föregående talare sagt, att det är just under goda och fördelaktiga penningeförhållanden som tiden är inne att vidtaga denna förändring i afseende på riksbankens styrelse. När en talare sade, att de enskilda bankerna fungerat så väl, att ingen människa förlorat ett öre, förmodar jag, att han menade dem, som insatt penningar på deposition, ty nog tror jag, att aktieegarne hafva förlorat. I Glasgow och Tyskland har det förekommit, att enskilda banker stoppat, och det har föranlett till förfärliga kriser och ruin för flera personer. Således anser jag det vara ett viktigt önskningsmål, att dessa banker komma att öfvergå från att vara solidariska banker till aktiebanker, och jag ser icke någon omöjlighet för att aktiebankerna komma att fungera lika väl, som dessa solidariska banker gjort, ty afsigten är, såsom finansministern äfven yttrade, icke blott att bereda dem stora lättnader under öfvergångstiden, såsom billig diskontranta, utan afsigten är också, att insättning på deposition och upp- och afskrifning skall öfverlemnas åt dessa äfvensom en stor del af lånerörelsen. Skulle det dessutom icke gå så lätt att få låna penningar på svaga papper, tror jag, att det snarare skulle vara till verklig nytta än motsatsen. Allt för lätt bör det icke vara att få låna penningar.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre, utan anhåller härmed att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström, Carl: Jag anhåller endast att till protokollet få anföra, att vid den tid, då konstitutionsutskottets betänkande skulle justeras och reservationer anmälas, var jag af sjukdom förhindrad att närvara, och då jag således stått utaför dessa viktiga skeden i frågans

Förslag till
grundlags-
ändringar ang.
riksbankens
styrelse m. m.

behandling, anser jag det icke vara rätt att vidare yttra mig i saken, huru frestande det än kunde vara.

(Forts.)

Herr Dickson: Såväl Kongl. Maj:ts förslag som herr Behms reservation omfattar förslag till den förändring i 72 § regeringsformen i 3:e momentet, att riksbankens sedlar icke må gälla såsom mynt längre än de efter deras lydelse infrias med guld. Denna bestämmelse synes mig fullt riktig. Vår historia innefattar alltför många exempel på förluster, som uppkommit genom att pappersmynt icke infriats med metallisk valuta. Denna kloka bestämmelse har emellertid icke ingått i Andra Kammarens beslut. Om nu Första Kammaren antager Kongl. Maj:ts förslag, förestår en sammanjemkning. Det synes mig kunna vara att befara, att denna ändring i 3:e momentet af 72 § regeringsformen dermed kan bortfalla, och detta synes mig vara ytterligare ett skäl att rösta för herr Behms reservation.

Herr Falk: Vid denna sena timme skall jag icke tillåta mig att upptaga kammarens tid mer än några få minuter. Men jag anser mig böra säga, att då jag finner mig, såsom den föreliggande frågan nu står, böra rösta för bifall till Kongl. Maj:ts förslag, jag icke gör detta därför, att jag anser förslaget såsom det under alla förhållanden bästa, utan därför att man genom dess antagande har utsigt att få till stånd en sammanjemkning med det beslut, som Andra Kammaren för sin del redan fattat, hvarigenom man således vid denna riksdag blefve enig om ett förslag, som för vidare grundlagsenlig behandling blefve hvilande. Härigenom öppnades en möjlighet, att bankfrågan redan under nästa treårsperiod kunde blifva löst. Men då jag säger detta, vill jag på samma gång säga det, att jag dermed icke har velat gifva på hand ett bifall till allt hvad som förekommer i den eventuella lag för riksbanken, som finnes Kongl. Maj:ts proposition bifogad och som meddelats Riksdagen till påseende. Jag hyser nemligen för min del vissa betänkligheter mot flera i denna lag inrymda bestämmelser, synnerligast i fråga om metalliska kassan och sedelutgifningsrätten och äfven rörande de öfvergångsstadganden, som skulle gälla i 10 år, sedan lagen trädte i kraft. Här är icke lämpligt att nu redogöra för dessa betänkligheter. Jag hoppas att nästa år få tillfälle att göra det; men då jag å ena sidan tillkännagifver, att jag nu med min röst kommer att biträda Kongl. Maj:ts föreliggande förslag, vill jag å andra sidan reservationsvis hafva sagt, att jag icke dermed anser mig bunden vid ett bifall till den ifrågasatta nya banklagen.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Forssell: Den som i likhet med mig aldrig någonsin deltagit i den kompromiss, genom hvilken man nu i åtskilliga år velat sammanknyta med hvarandra två sådana reformer som en ändring i riksbankens styrelse och en indragning af de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, den kan och har rätt att betrakta nu föreliggande fråga uteslutande ur riksbankens synpunkt.

Den som i likhet med mig anser, att de enskilda bankerna hafva en lifskraft, som alldeles icke beror af deras numera relativt så obe-

tydliga sedelutgifningsrätt, den låter sig icke heller i detta ögonblick afskräckas af den likpredikan öfver dessa enskilda banker, som nyss föredragits från talarestolen, och hvilken, såsom alla dylika högtidstal, väl innehöll åtskilligt sant, men derjemte åtskilliga något öfverdrifna uttryck af välvilja och beröm öfver talets föremål. Det lär dock icke hafva undgått kammaren, att denna högtidliga akt var opåkallad, att den gick händelsernas utveckling allt för mycket i förväg, att den lyste förgångelse öfver en institution, hvilken, långt ifrån att vara i lifsfara, icke ens är hotad af någon allvarsam sjukdom.

Jag vågar vidare hysa den öfvertygelsen, att majoriteten af dem, som i denna kammare med iver påyrkat en genomgripande förändring i lagstiftningen för riksbanken, dermed alldeles icke hafva syftat å någon sådan beräkning, som att dessa yrkanden och fordringar skulle ställa sig i vägen för en indragning af de enskilda bankernas sedelutgifning genom att för densamma uppställa vilkor, om hvilka man visste, att de vore oantagliga. En sådan beräkning vore vansklignog, ja, så vansklignog, att den i synnerhet i detta ögonblick kunde betecknas såsom ytterst lättsinnig, och detta icke minst ur synpunkten af de enskilda bankernas eget intresse. Jag håller före, att de, som i denna kammare yrkat en förändring i lagstiftningen för riksbanken, i främsta rummet och uteslutande gjort det därför, att de vilja bereda åt riksbanken en större säkerhet, trygghet och styrka. Och hvad är det man egentligen har funnit så vådligt och så oroande för riksbanken? Det är, såsom ju synes af motiveringen i alla komitébetänkanden, i den kongl. propositionen och i utskottets betänkande, faran för politiska vindkast, politiska kombinationer och partimanövrer. Det är mot sådana man vill skydda riksbanken genom att ställa dess lagstiftning under Konungens hägn och i dess styrelse inrymma andra element än dem, som bero af Riksdagens val. Nu är visserligen uppenbart, att om detta är hufvudsaken för all reform af riksbanken, så gifves det egentligen endast ett sätt att vinna en fullständig trygghet, och det består deruti, att man skaffar nationalbanken en helt ny organisation, väsentligen grundad på enskildt förmögenhetsintresse, en sådan organisation, som i några af de förnämsta kulturländerna under lång tid visat sig bebyggande för nationalbankerna. Men det har också samfaldt erkänts af 1889 års komité, af Kongl. Maj:t och af Riksdagen, att det icke är möjligt att uti vårt land, och med vårt statsskickis traditioner, för den svenska riksbanken genomdrifva en dylik organisation, och sedan man kommit öfverens derom, har man också utan tvekan skänkt efter denna fordran på den högsta grad af trygghet för vår riksbank. Man har sökt uppnå målet på en annan väg. Man har icke ratat en mindre reform, som erbjudit någon ökad grad af trygghet, därför att man icke kunnat få den större tryggheten eller den mera vidtgående reformen, man har förståndigt nog tagit hvad som kunnat vinnas och icke låtit skrämman sig derifrån genom morskt tal om »eftergifter». För några år sedan föreslogs ju, att åt Kongl. Maj:t måtte inrymmas så stort inflytande i riksbanken, som består i att tillsätta tre ledamöter, men det visade sig, att äfven denna inskränkning i Riksdagens rättigheter icke kunde genomdrifvas. Då har Kongl. Maj:t i år — och jag kan för min del icke förstå, huru man kunnat beteckna detta nya förslag så-

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. som en »eftergift» från Kongl. Maj:t — velat föreslå Riksdagen, att åt Kongl. Maj:t måtte åtminstone inrymmas rättigheten att tillsätta ordföranden i riksbankens styrelse. Det har nu mot alla förväntningar visat sig, att det förslaget verkligen har utsigt till framgång. Då (Forts.) frågar jag: finnes det någon rimlighet deruti, att Första Kammaren nu skulle förkasta denna reform — hvilken dock måste erkännas bereda riksbanken en ökad grad af trygghet — förkasta den, endast därför att man icke kan bereda Kongl. Maj:t det större inflytande eller åt riksbanken den större trygghet, som möjligen kunnat vinnas genom 1892 års förslag? Jag kan icke förstå en sådan argumentation. Jag kan icke begripa, att, ur synpunkten af riksbankens trygghet, man kan komma till någon annan slutsats än denna: låtom oss taga hvad som kan fås! Derför förstår jag icke heller den tankegång, som ledde en talare på malmöbänken, hvilken tycktes mena, att så vida man icke skulle kunna erhålla den af Kongl. Maj:t föreslagna förändring i § 72, rörande riksbankssedlarnes egenskap af mynt, bör man förkasta äfven den del af förslaget, som afser att åt Kongl. Maj:t gifva rätten att tillsätta ordförande-ledamoten.

Hvad nu särskildt detaljerna beträffar, kan jag, i likhet med åtskilliga ärade talare på förmiddagen, här blott i allmänhet säga, att i vissa fall tilltalar mig Kongl. Maj:ts förslag bättre, i andra och nästan de flesta tilltalar mig reservanternas förslag mera. Jag vill icke ingå i någon detaljgranskning, ty sådant tillhör den sammanjemkning, som alla talare, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, tyckas vänta. Men så mycket vill jag dock säga, att om man verkligen vill saken, om man verkligen vill ernå hufvudmålet, en eftergift af den Riksdagens rättighet, som har stora anor i vårt land, bör man icke alltför mycket fästa sig vid en eller annan oegentlighet i redaktionen. Jag yrkar, herr talman, bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Unger: Bland alla de högt ärade och sakkunnige talare, som här yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, torde knappt någon hafva gjort ett sådant yrkande i allvarlig afsigt att få detta förslag, med dess af de sakkunnige männen anmärkta svaga sidor, upphöjdt till lag, och ännu mindre har någon yrkat, att Första Kammaren skulle taga samma beslut som Andra Kammaren, hvilket lider af ännu större fel och svagheter. Och jag får äfven medgifva, att jag såsom deltagare i herr Behms reservation icke heller har anslutit mig till denna i afsigt att kunna genomdrifva den vid detta tillfälle. Men jag har trott, att den skulle vara en ganska bra utgångspunkt för en sammanjemkning. Och då det af dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, icke synes afses något annat än sammanjemkning, och vi således egentligen hafva samma mål, framställer sig det spørsmålet: är det fördelaktigare att söka sammanjemka på basis af Kongl. Maj:ts förslag eller herr Behms reservation? Då vill jag för min del säga, att jag tror man har mycket större och bättre chanser, om man får söka sammanjemka på basis af herr Behms reservation, hvarför jag för min del yrkar bifall till densamma. Jag tror icke, att Andra Kammarens män blifva mera medgörliga, därför att de se, att Första Kammaren är alltför medgörlig från början. Och för öfrigt synes det vara konsekvent

af Första Kammaren att vidhålla det beslut, som fattades 1890 och som man, för så vidt det nu hade någon utsigt att kunna genomdrivas, väl icke skulle öfvergifva. Men jag har endast talat om det såsom basis för en sammanjemkning, och i det syftet får jag, i likhet med herr Behm, yrka bifall till hans reservation.

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m.
(Forts.)

Herr Alin: Jag kan mycket väl fatta, att man kan yttra sig så som representanten på gefleborgsbanken, då man ser den föreliggande frågan så som han ser den. Man bör naturligtvis vara glad öfver att få hvad man kan få med afseende på en reform af riksbanken, om man kan ställa sig på samma ståndpunkt som han och alldeles bortse från allt annat, än att här är fråga om riksbankens förändrade organisation. Men här är det ju icke blott denna sak, som frågan gäller; här är ju äfven fråga om en annan sak i oupplösligt samband med denna. Frågan om ändring af riksbankens organisation och formerna för lagstiftningen rörande denna sammanhänger ju på det närmaste med den, huruvida riksbanken skall vara ensam sedelutgifvande bank och således de enskilda bankerna förlora sin sedelutgifningsrätt. Dessa begge saker äro oupplösligt förbundna med hvarandra. Och med denna de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt sammanhänger frågan om den för dem karakteristiska, nu existerande solidariska ansvarigheten.

För min del hyser jag den åsigt, som här blifvit uttalad, om den stora betydelse de enskilda bankerna haft med afseende på utvecklingen af vårt ekonomiska lif. Jag tror, att man väl kan säga, att denna storartade utveckling i väsentlig mån sammanfaller med uppkomsten af de enskilda bankerna. Att de enskilda bankerna kunnat verka så, som de gjort, och fortfarande intaga den respektabla ställning, som utmärker dem, beror utan tvifvel först och sist på den solidariska ansvarigheten. Och detta är en sak, som jag tror utlänningarne mycket väl förstå hvad den betyder, om de också icke så noga förstå detaljerna af riksbankens organisation.

Det har sagts i sammanhang med denna fråga, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt vore baserad på så lösa grunder, att den kunde utan vidare borttagas genom att bevillningen af Riksdagen höjdes och att man kan befara, att så, genom Riksdagens beslut, kommer att ske, för den händelse det icke sker på det sätt, som nu är ifrågasatt. För min del tillåter jag mig, trots de farhågor, som här äro uttalade från så många håll och med sådan styrka, att betvifla, att den svenska Riksdagen skall komma att göra sig skyldig till ett så illojalt handlingsätt. Jag erinrar för öfrigt derom, att Kongl. Maj:t har dock rätt att nedsätta en bevillningsafgift, åsatt af Riksdagen, om också Kongl. Maj:t af lätt förklarliga skäl dragit sig för att i oträngdt mål begagna denna rätt. Skulle emellertid mot förmodan ett så illojalt beslut som det ifrågasatta fattas af Riksdagen, så skulle det säkerligen ej kunna ske, utan att oviljan deremot så inom som utom Riksdagen blefve så stark, att Kongl. Maj:t deri skulle finna stöd för begagnande af denna rätt.

Jag ber, till hvad jag nyss yttrade angående betydelsen af den solidariska ansvarigheten för de enskilda bankerna, få lägga det, att då det här är fråga om att uppoffra en sak af sådan innebörd som

Förslag till grundlagsändringar angående riksbankens styrelse m. m. denna, bör man naturligtvis se till att hvad man får är af beskaffenhet, att det verkligen kan uppväga hvad man gifver, och att det således icke kan vara fråga om att blott taga hvad man kan få. Här har, såsom den näst föregående talaren anmärkte, oupphörligen framhållits, huruledes, om man tager Kongl. Maj:ts förslag, det endast vore såsom basis för en sammanjemkning. Det synes mig vara fullt klart, att man har en bättre basis för sammanjemkning, om man tager herr Behms reservation, och att i dess bestämmelser angående Kongl. Maj:ts rätt att insätta ledamöter i riksbankens styrelse man har ett godt medel att göra en uppoffring, och ett dylikt medel behöfves synnerligen väl, om herrarne läsa igenom den reservation Andra Kammaren antagit och de förändringar, som der äro gjorda i den kongl. propositionen. Här har af herr Törnebladh påpekats mer än en af dessa förändringar, och den, enligt min tanke, förnämsta af dem, som af honom påpekats, är den, som innehålles i den lydelse som § 70 regeringsformen och § 65 riksdagsordningen erhållit. Denna lydelse utesluter icke möjligheten af det påstående, att kamrarnes olika beslut i fråga om banklagsparagrafer skulle kunna komma att dragas under gemensam votering. Men jag tror också att lydelsen af 72 §, sådan den är affattad, erbjuder stora betänkligheter och framkallar nödvändigheten af ändring, bland annat derigenom att der talas om att riksbanken skall förvaltas enligt lag samt stadgar och reglementen, den förra stiftad af Konung och Riksdag gemensamt och de senare af Riksdagen ensam, utan att det på något sätt antydes hvad som skall stå i lagen och hvad i dessa stadgar och reglementen; på samma gång som det förefaller mig, att det skulle blifva ganska svårt att, om man får en sådan bestämmelse, som den i § 72, att Riksdagen ensam beslutar angående bankens reglemente, taga in en sådan bestämmelse angående Kongl. Maj:ts pröfningsrätt af reglementet, som finnes meddelad i det föreliggande banklagsförslaget 45 §.

På dessa skäl ber jag få instämma i yrkandet på bifall till herr Behms reservation.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Jag skall blott några minuter upptaga kammarens tid.

Då af konstitutionsutskottets betänkande kan snarare anas än ses, att jag tillhört det ringa fåtal af utskottet, som, till följd af oenighet mellan de stora och starka minoriteterna från hvardera kammaren, plötsligt befann sig vara majoritet, har jag velat anföra hvarför jag, för min del, icke varit för ett bifall till Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag, och hvarför jag ej heller slutit mig till dem, som tillstyrkt kammaren att återgå till upptagande af den tidigare kongl. propositionen i frågan.

Man säger oss, att här är fråga om riksbankens »trygghet», här är det fråga om att skydda bankens fullmäktige emot »politiska vindkast». Hvar finner man trygghet, hvar finner man skydd? Man finner det deri, att, i stället för att Riksdagens 48 valmän utse, såsom de hittills gjort, ordförande i riksbanken, Kongl. Maj:ts föredragande för finansärenden föreslår för Konungen och får sina embetsbröders tillstyrkan att utnämna sådan. Jag vet icke hvilka garantier kunna finnas

för att detta rådgifvarnes val skulle blifva bättre och mera betryggande än det, som Riksdagens valmän hittills utfört. Skulle erfarenheten visat, att valmännen hafva missbrukat sin rätt? Nej, bort det! Kunde det icke vara tänkbart, att en Konungens rådgifvare, i händelse af politiska vindkast, just vore utsatt för möjligheten att, kanske några få dagar efter det ett slikt ärende föredragits, icke längre vara Konungens rådgifvare? Kunde det icke hända, att just denne Konungens rådgifvare vore vida mera utsatt för de politiska vindkast, som man befarar för de 48 valmännen ifrån Riksdagens båda kamrar? Jo, det kunde hända och jag kan således, för min del, icke förstå, att det skulle ligga någon trygghet för riksbanken eller något skydd för bankfullmäktige mot slika vindkast deri, att ordföranden i riksbankens styrelse vore i konstitutionel ordning nämnd af Konungen, emot om han grundlagsenligen utses af valmännen. Så har åtminstone saken telt sig för mig. Då kan jag icke förstå, att det kan finnas tillräckliga skäl framlagda att vara med om en ändring af gällande grundlag. Det är alltid en stor fråga att ändra en grundlag, då den är så gammal och så pröfvad och så egendomligt svensk, som vår grundlag är, skiljande oss derigenom i mängt och mycket från alla andra stater. Jag vet icke hvarför man skulle öfvergifva vår ärfda grundlag för såvidt icke man kan visa, att ändringen är högst nödig och nyttig, och det har man icke visat. Jag förstår att man svarar: då få de enskilda bankerna behålla sin sedelutgifningsrätt! Men den är icke längre betydande, den sedelutgifningsrätt de hafva kvar, och den kommer nog så småningom att afvecklas och försvinna. Äfven om man nu dock skulle vilja upptaga denna fråga om sedelutgifningsrättens försvinnande, så tror jag dock icke, att hon är så ytterst brännande och viktig. Man har gjort den större än hvad den är och upprört den mera än nödigt är. En betryggande ställning för riksbanken vinnes på det sätt, som en talare på gefleborgsbanken nyss framhöll, då han, så vidt jag förstod, sade, att i riksbanken behöfves enskildt kapital upptagas och enskilda intressen dit samla sig. Kommer riksbanken i ordning med en sådan organisation, en centralisering af riksbanken, då kunna de enskilda bankerna försvinna. Då kunna dessa nya delegare i riksbanken väl behöfva någon, som iakttager *deras* rätt, och denne någon vore väl lämpligast Konungen. Då kan naturligtvis åt Konungen lemnas att välja ett antal medlemmar i en sådan riksbanksstyrelse. Det kan jag förstå och det kan jag vara med om, men jag kan icke vara med om de förslag man nu framlagt.

Jag har lofvat att fatta mig kort och skall därför nu blott uttala, att jag anser bifall till utskottets förslag vara det rigtigaste beslutet.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att, med afslag å utskottets hemställan, kammaren ville antaga till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen; samt 3:o att herr Behms i ämnet afgifna motion skulle bifallas.

Förslag till grundlagsändringar ang. riksbankens styrelse m. m. ja besvarad.

Sedermåra gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af det under 2:o) här ofvan omförmälda yrkande vara med öfvervägande

(Forts.)

Votering begärdes, hvarefter herr talmannen hemställde, huruvida kammaren ville till kontraposition vid nämnda votering antaga bifall till herr Behms motion, och förklarade sig anse de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja.

Votering äskades emellertid jemväl om kontrapositionens innehåll, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att till kontraposition i hufvudvoteringen skall antagas bifall till herr Behms motion, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages till kontraposition i hufvudvoteringen bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 73.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill att, med afslag å konstitutionsutskottets hemställan i dess utlåtande n:o 9, Kongl. Maj:ts förslag till lydelse af 50, 70, 72, 98, 109 och 111 §§ regeringsformen samt 32, 65, 68, 71 och 73 §§ riksdagsordningen skall hvila till vidare grundlagsenlig behandling, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles hvad utskottet hemställt.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 27.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 25 och 28 innevarande april *Ifrågasatt*
 bordlagda utlåtande n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition *understöd till*
 till Riksdagen angående understöd till kolonien Hall. *kolonien Hall.*

Herr Stråle. Med vemod har jag funnit, att statsutskottet för närvarande afstyrkt Kongl. Maj:ts förevarande proposition och det torde därför tillåtas mig att i möjligaste korthet redogöra för hvad af handlingarna inhemtas.

1880 medgaf Kongl. Maj:t, att af fångvårdsanstalternas besparingskassor finge anvisas 50 öre om dagen för hvarje elev vid Hall; antalet utgjorde då 150; men då allt flera ansökningar om intagande utöfver detta antal af minderåriga brottslingar, äfven för sådana, som blifvit dömda af domstol, ankommo till styrelsen för kolonien och måste afslås, väcktes fråga om att kunna öka antalet med 25; och 1888 biföll Kongl. Maj:t att äfven för dessa 25 finge anvisas 50 öre om dagen från besparingskassorna. Härvid bör likväl märkas, mine herrar, att i sammanhang med detta beslut föreskref Kongl. Maj:t, »att, om tillökningen i elevantalet 150 ovilkorligen skulle befinnas kräfvat förhöjning i förvaltningskostnaden, denna kostnad jemte öfriga utgifter för det högre elevantalet icke i något fall måtte öfverstiga den förökade inkomst, som genom nämnda anordning komme att tillflyta kolonien, till upplysning hvarom bokföringen borde vara så inrättad, att densamma tydligen utvisade inkomsterna och utgifterna för det antal elever, som utöfver 150 blefve vid kolonien intaget».

Vidare, sedan minskning i fångvårdsanstalternas kassor i någon mån inträdt, ifrågasatte koloniens styrelse, att utöfver dessa 175 ytterligare 25 elever skulle antagas, om nemligen till kolonien nödiga medel anslogos från statens sida, och departementschefen anför i anledning af denna hemställan: »att ett till 175 gossar begränsadt elevantal visat sig alltför ringa för att tillfredsställa landets behof af vanartig ungdoms intagande å allmän uppfostringsanstalt, i det från skilda håll inom riket, från såväl landt- som stadskommuner, klagomål försports öfver bristande tillfälle till minderårigas öfverlemnande till dylik anstalt; att under koloniens senaste förvaltningsår det stadgade elevantalet af 175 varit fyllt; att de nykomna elever, åt hvilka under samma år plats vid kolonien kunnat beredas, måst, i medeltal under tre månader, efter det ansökningarna om deras intagande inkommit och bifallits, i sina hemorter afvakta inträffande ledighet vid kolonien; att af dessa gossar 19 varit af domstol jemlikt 5 kap. 1 § strafflagen dömda till intagning i allmän uppfostringsanstalt, men ej kunnat af ofvan angifna orsak beredas plats vid kolonien förr än i medeltal nära fem månader efter utslaget afkunnande; att denna i flera afseenden skadliga väntetid, under hvilken det till och med inträffat, att gossar för ytterligare begångna brott å nyo dömts till intagning i allmän uppfostringsanstalt, efter hand måst förlängas, så att den för de elever, som under den gångna delen af nu löpande förvaltningsår intagits vid kolonien, utgjort i medeltal sex månader från utslaget afkunnande och fem från ansökningens beviljande; att med anledning af bristande utrymme inträde å Hall under senaste förvaltningsåret vägrats för tre

Ifrågasatt till intagning eljest kvalificerade ynglingar, af hvilka två dömts att i
understöd till allmän uppfostringsanstalt insättas, enär de ej kunnat beräknas erhålla
kolonien Hall. plats å kolonien förr än de öfverskridit den för inträde bestämda
 (Forts.) maximåldern af 15 år; att fyra redan bifallna ansökningar blifvit
 under året återkallade, enär alltför lång tid visade sig åtgå, intill dess
 platser vid Hall blefve lediga; samt att af enahanda anledning ett stort
 antal förfrågningar om inträde för dertill kvalificerade gossar fullföljts.»

Vidare yttrar departementschefen, att det »vore obestriddigt, att kolonien Hall vore för sin samhällsgagnande verksamhet beroende deraf, att den fortfarande komme i åtnjutande af samma understöd af allmänna medel, som hittills kommit den till del. En minskning i detta understöd komme att nödvändiggöra en motsvarande miskning i elevantalet vid kolonien. En dylik åtgärd — som för öfrigt icke kunde vidtagas annorlunda än i mån af elevers afgang — vore med hänsyn till nu rådande förhållanden ingalunda tillräddig. Vid sådant förhållande, och då för innevarande år andra medel, af hvilka understöd för kolonien kunde beviljas, icke funnes tillgängliga än fängvårdsanstalternas besparingskassor, ansåge departementschefen sig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att för året anvisa det af kolonien begärda understödet i dess helhet från samma besparingskassor. Deremot var det nödigt att för kommande år bereda kolonien understöd af andra allmänna medel, om dess verksamhet skulle kunna fortgå ostörd.» Och har till följd häraf Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, »att af förslagsanslaget till fångars vård och underhåll måtte för ett antal af högst femtio på grund af domstols utslag å kolonien Hall till vård och underhåll intagne gossar till kolonien utgå understöd, beräknadt efter 50 öre om dagen för hvarje gosse.»

Hvilken ytterligare utredning i fråga om behöfligheten af understöd åt kolonien Hall synes då erfordras? Utskottet afstyrker emellertid förslaget helt enkelt och säger — och jag beder herrarne uppmärksamma dessa skäl för afslag —: »innevarande års Riksdag har, med anledning af en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 123), beslutit att i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag om åtgärder för beredande af lämplig uppfostran dels åt minderåriga förbrytare, dels åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn. Vid sådant förhållande, och då den utredning i hithörande ämnen, som sålunda är att emotse, torde böra föregå beslut om i hvad mån och på hvad sätt åkerbrukskolonien framdeles bör beredas understöd af allmänna medel, anser utskottet sig icke böra tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, helst den minskning i fängvårdsanstalternas besparingskassamedel, som kan blifva en följd deraf, att nuvarande bestämmelser i fråga om understöd af dessa medel till kolonien Hall fortfarande må komma att gälla under den tid, berörda utredning pågår, icke lär kunna anses synnerligen betydande.» Då den åberopade skrifvelsen bifölls i denna kammare, tillät jag mig att bland annat fästa uppmärksamheten derpå, att kolonien Hall är det enda räddningshem i vårt land för minderåriga förbrytare, och att kolonien framlagt det synnerligen lyckliga resultatet af sin verksamhet, att vid senaste förvaltningsårs slut den 30 juni 1895 af 340 derifrån utgångna elever omkring 80 procent artat

sig på ett tillfredsställande sätt. Jag tillät mig tillika yttra den kanske mycket sangviniska förhoppningen, att då begge kamrarna förenat sig om den ifrågavarande skrifvelsen, äfven Riksdagen skulle taga konsekvenserna af denna framställning. Jag hemställer till hvar och en, huruvida statsutskottets uttalande nu innefattar en sådan konsekvens? Huru står nu denna viktiga fråga? Antagligen förfaller förslaget om intagning utaf ytterligare 25 elever, d. v. s. antalets ökande från 175 till 200. Och om Kongl. Maj:t vidhåller den föreskrift, som meddelades 1888, kan det hända, att äfven en ytterligare minskning i antalet måste ega rum. Den minst sorgliga följden af statsutskottets förslag, om det blifver kamrarnes beslut, lärer väl vara den, att sannolikt ett antal minderåriga förbrytare, som kunde räddas vid Hall, om det ifrågasatta ökade antalet af 25 erhållit tillträde dit, kommer att framdeles falla fängvården till last och att fängvårdens utgifter derigenom ökas utöfver hvad eljest skulle erfordrats. Men fruktansvärdare är att följden blifver af allvarsammare slag.

Jag afser med mitt nu afgifna yttrande egentligen icke annat, än en uppmaning till Riksdagen att, om icke vid denna, så vid nästkommande riksdag, mera allvarsamt gripa in och understödja detta landets enda räddningshem för minderåriga förbrytare. Jag har intet yrkande att afgifva.

Herr vice talmannen: Jag beklagar, att luften i Första Kamraren för närvarande är af sådan beskaffenhet, att det kan betraktas som att vara instängd i en straffanstalt att här uppehålla sig, men ämnets vikt tvingar mig att yttra några få ord.

Det var en vis man, som sade, att intet är nytt under solen, och denna fråga är ej heller ny. För 17 år sedan framlades för Riksdagen precis samma förslag; statsutskottet afstyrkte det och detta afstyrkande bifölls af Riksdagen. Emellertid har antalet af unga brottslingar oupphörligt tilltagit och tilltagit i så oroväckande grad, att jag anser, att något måste göras. Statsutskottet har visserligen sagt, att Riksdagen beslutit aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, men det är icke nog att endast aflåta en skrifvelse; något mera verkande måste i saken åtgöras, och göras snart. Dock kan och vill jag icke på frågans nuvarande ståndpunkt göra något afvikande yrkande från statsutskottets hemställan, alla helst som jag tror, att det verkligen finnes orsaker för ett afstyrkande, som icke här blifvit framlagda. Men då jag ser herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet närvarande, beder jag att för min del få på det lifligaste instämma i den framställning han gjort och uttrycka den önskan, att en förnyad framställning till Riksdagen måtte framkomma i detta högst angelägna och viktiga ärende. Jag har som sagdt intet yrkande att göra.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 46, i anledning af väckt motion an-

*Ifrågasatt
understöd till
kolonien Hall.
(Forts.)*

gående inrättande af allmänna uppfostringsanstalter för minderåriga brottslingar, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 50, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för införande af elektrisk belysning vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori,

n:o 51, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående upplåtelse till skjutfält af en del af kronoparken Götaström i Tofteryds socken, Östbo härad af Jönköpings län,

n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett extra anslag för år 1897 till gymnastiska centralinstitutet.

n:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Kristinehamns hospital för Vermlands läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka,

n:o 54, i anledning af väckt motion om åtgärder för vissa förändringar inom riksdagshuset, och

n:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af viss del af Mariestad i följd af den staden år 1895 öfvergångna brand;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 7, i anledning af väckta motioner rörande folkskolelärares aflöning,

n:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, som till enskild undervisningsanstalt öfverlemnad sinnesslött döfstumt barn, och

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af tillfälle för fiskeribefolkningen i Göteborgs och Bohus län att förvärfva eganderätt till de tomter, hvarå dess bostäder äro uppförda m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 25, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften, och

n:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

n:o 11, med anledning af väckta motioner om åtskiljande af kamrers- och kassörstjänsterna vid riksbankens mindre afdelningskontor,

n:o 12, angående fastställande af aflöningsstat för riksbankens afdelningskontor i Umeå, samt

n:o 13, angående höjning i anslaget till extra biträde m. m. vid afdelningskontoret i Falun, äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 67, i anledning af väckt motion om ändringar i förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket,

n:o 68, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873,

n:o 69, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 11 i kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, och

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af § 17 mom. 1 värnpligtslagen.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Att kapten *M. Ekströmer* af sjukdom är förhindrad tills vidare att bevista Riksdagens sammanträden.

Stockholm den 29 april 1896.

Jonas Wærn
med. d:r och professor.

Kammaren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem
Aug. Alströmer.

Onsdagen den 29 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 47, i anledning af väckt motion angående ändring i reglementet för sjömanshusen och ökad anslag till handelsflottans pensionsanstalt, och

n:o 48, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 25 och 28 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 49, i anledning af väckta förslag dels om ändring i gällande bestämmelser rörande de vissa enskilda jernvägsaktiebolag beviljade statslån, dels om anvisande af medel för understödande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar.

På framställning af herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle punktvis föredragas och de under punkten II förekommande mom. a) och b), hvar för sig, företagas till afgörande, hvarvid beträffande mom. a) skulle först föredragas utskottets hemställan och derefter, hvar för sig, de särskilda villkoren.

Punkten I.

*Ifrågasatt
ändring i vil-
koren för åter-
betalning af
enskilda jern-
vägsaktiebolag
beviljade stats-
lån.*

Herr Nyström, Thomas: Trots den utgång min motion haft i Andra Kammaren och det utlåtande statsutskottet afgifvit angående densamma, får jag vördsamt anhålla att få säga några ord i frågan. Jag vill då söka visa för det första hvad de enskilda jernvägarne få betala i ränta på sina lån, och för det andra hvad staten sjelf betalar i ränta för de låneförsträckningar, den lemnar de enskilda jernvägarne.

Enligt de upplysningar, som här lemnats af riksgäldsfullmäktige, synes det som om de enskilda jernvägsbolagen betalade en ränta af $4\frac{1}{2}$ procent, men dessa bolag hafva äfven den fördelen, att de under de tre första åren hafva respit med räntans erläggande, och först sedan lånet blifvit i sin helhet återbetaldt skall denna ränta erläggas till staten. Detta gör, enligt riksgäldskontorets uträkning, att om man kapitaliserar dessa anståndsräntor och på grund deraf beräknar den effektiva ränta, bolagen få betala, dessa i sjelfva verket icke betala $4\frac{1}{2}$ utan 4,141 procents ränta på sina lån. Hvad har nu staten sjelf i inkomst på sina lån? Den effektiva medelräntan på statsskulden uppgår till 3,682 procent. Drager man denna från den föregående, ser man, att staten har en inkomst af 0,459 procent öfver hvad bolagen erlägga. Skulle min motion bifallas, skulle bolagen erlägga, enligt uträkning som blifvit lemnad, 3,813 procent, men staten deremot betala en ränta af 3,682 procent, således få en vinst af 0,131 procent. Man ser således, att för närvarande är det nära nog $\frac{1}{2}$ procent staten drager fördel af de lån, som beviljats bolagen, men denna fördel skulle försvinna, så att den nära nog skulle gå till 0, men dock öfver $\frac{1}{10}$ procent vinst för staten. Men, säger riksgäldskontoret, »att de kapitalrabatter, staten fått vidkännas vid upptagandet af sina flesta lån, måste öfva stort inflytande å den ränta, jernvägsbolagen, som erhållit sina lån från riksgäldskontoret utan kapitalrabatt, böra betala, för att staten skall vara skyddad mot förlust, framgår för öfrigt af det förhållande, att omförmälda kapitalrabatter uppgå till ett högst betydligt

belopp. I den af Riksdagens revisorer afgifna berättelse öfver den sistlidna år verkställda revision af riksgäldskontoret finnes å sid. 282 och följande intagen en tabell, utvisande, att intill den 1 oktober 1895 summan af kapitalrabatterna å samtliga dittills försålda statsobligationer belöper sig till nära 37 millioner kronor.»

Man skulle tycka som vore det här fråga om millioner. Men huru förhåller det sig i verkligheten? Enligt de uträkningar, revisorerna lemnat öfver 1894 års lån, är det nominelt 18 millioner och löper med 3 procent. Men för obligationerna har endast lemnats en erhållen valuta af 15,840,000 kronor och den effektiva räntan på detta senare belopp utgör endast 3,662 procent. Och för två andra lån, exempelvis tagna, är det på samma sätt. Det nominella beloppet på 1886 års lån är 60,673,000 kronor, men för obligationerna har endast erhållits en valuta af 56,203,000 kronor och den effektiva räntan derpå är 3,862 procent. För 1887 års lån är det nominella beloppet 36,438,000 kronor med 3,6 procent löpande ränta, men för obligationerna är lemnad en valuta af endast 35,726,000 kronor — jag har ej utfört 100-talen — och den effektiva räntan derpå har gått till 3,689 procent. Dessa tre sammanräknade lån lemna en kapitalafbetalning af 7,341,000 kronor och den effektiva räntan på de erhållna lånebeloppen går i medeltal till ungefär $3\frac{3}{4}$ procent. Således se vi, att de stora kapitalafbetalningarna icke ingå i den summa, som här är af riksgäldskontoret uppgifven, utan enligt de upplysningar, jag erhållit, är det endast när ett lån konverteras och det blir en ny kapitalrabatt på ett sådant lån, som det skulle blifva någon förlust för staten. Men se vi äfven på, huru det förhåller sig, när ett lån konverteras till en lägre ränta — till 1895 års Riksdag uppgafs den effektiva räntan på hela statsskulden vara 3,951 procent, men till denna Riksdag uppgafs den hafva sjunkit till 3,682 procent — så finna vi, att genom dessa konverteringar nedbringas medelräntan å statslånen; låt vara, att räntan å det nya lånet stiger något öfver det nominella beloppet till följd af den kapitalrabatt, som medgifves, men, som jag nyss hade äran nämna, är det blott små belopp i det stora hela, om man hänför allt till den verkliga medelräntestegringen, kanske ett eller ett par tiondedels procent, som den ökade räntan på statsskulden stiger genom dessa små kapitalrabatter. Det är således denna ringa ränteförlust, som staten möjligen skulle få vidkännas, om min motion skulle bifallas. Men man bör äfven komma ihåg, att de enskilda jernvägarne tillföra staten högst betydande indirekta fördelar. Hvad vore, mine herrar, statsbanornas inkomster, om ej de enskilda jernvägarne, som just erhållit dessa lån af staten för att bringas till stånd, uppsamlade och tillförde statsbanorna en högst betydande trafikinkomst? Jag tror således, att man, som det heter, silar mygg och sväljer kameler, om man för mycket fäster sig vid några små fördelar åt dessa bolag. Hafva icke dessa, utan att kunna utdela några räntor åt sina aktieegare, under en lång följd af år fått till staten erlægga full ränta på sina lånta medel och dessutom fullgjort sina kapitalafbetalningar. Det är visst sant, att ett och annat af dessa ej kunnat arbeta upp sin trafik ännu så, att de likasom de öfriga kunnat fullgöra dessa sina förpligtelser, men för hvarje år som går blir det antagligen bättre för dessa jernvägar, om

*Ifrågasatt
ändring i vil-
koren för åter-
betalning af
enskilda jern-
vägsaktiebolag
beviljade stats-
lån.*

(Forts.)

Ifrågasatt man ej lägger för tunga bördor på dem. Jag tror, att staten har in-
ändring i vil- tresse af att bifalla de enskilda jernvägarne anspråk på någon lindring,
koren för åter- ty ju mindre ränta ålägges dem att utgöra, desto lättare kunna de till
betalning af staten betala sin ränte- och amorteringsskuld. Det är därför jag vågar
enskilda jern- anhänga, att denna kammare behagade afväga dessa förhållanden och
vägsaktiebolag- anhänga, att denna kammare behagade afväga dessa förhållanden och
beviljade stats- ej allt för njugot och med allt för stor ängslan se till, att man gör
 lån. arbetet för dessa bolag tyngre än det kunde vara. Jag vill ej längre
 (Forts.) upptaga kammarens tid, men ber att få fästa uppmärksamheten på ett
 yttrande i statsutskottets betänkande. Utskottet säger, att man så
 mycket mindre kan bifalla de enskilda bolagens anhållan om ränte-
 nedsättning, »som det synes tvifvelaktigt, huruvida alla bolag, hvilka
 erhållit statslån, komma att kunna fullgöra sin betalningsskyldighet». Hvad vill detta säga? Jo, att alla enskilda jernvägsbolagen skulle bli
 solidariska. Om ett eller annat bolag ej skulle kunna fullgöra sina
 ränte- och kapitalafbetalningar, skulle de andra drabbas deraf. Men
 deri ligger ju allt annat än rättvisa. Icke behandlar en bank sina
 kunder på det viset, att den håller räntan hög för de andra, om en
 eller annan ej kan fullgöra sina skyldigheter. Skulle en sådan fram-
 ställning af statsutskottet vinna Riksdagens bifall, omöjliggör man för
 de enskilda jernvägsbolagen att få tillgodose sig den räntenedsättning,
 som öfver allt i landet är gällande. — Jag har i min motion hem-
 ställt, att, om räntenedsättning ej skulle kunna bifallas, de enskilda
 jernvägsbolagen skulle få återbetala sin skuld till staten. Det är väl
 billigt och rätt, att om dessa bolag ej kunna få åtnjuta den ränta,
 som allmänt gäller i landet, de dock skulle få rätt att till staten in-
 betala sina lån.

Jag får vördsamt i denna kammare anhålla, att man ej med sådan
 ängslan må lägga tyngre bördor å dessa bolag än som behöfs och
 framställer för närvarande intet yrkande, men anhåller att få göra det
 sedermera, om jag skulle vinna något bistånd från kammarens leda-
 möter.

Herr Anderson, Albert: Med den föregående talaren instäm-
 mer jag till fullo deri, att staten för de lån, den lemnar de enskilda
 jernvägsbolagen, ej bör taga högre ränta, än som kräfvades för att staten
 ej skall göra någon förlust. Jag instämmer med honom äfven deri,
 att de enskilda jernvägarne bringa stora fördelar åt landet och äfven
 åt statens jernvägar. Men jag måste vidhålla den grundsats, som
 alltid ledt Riksdagen vid beviljande af lån åt dessa bolag, att staten
 derpå ej skall göra någon förlust, utan får en sådan ränta, att staten
 derigenom ej behöfver sätta till något ytterligare. Den föregående
 talaren vände sig mot de beräkningar, som finnas bifogade statsutskot-
 tets utlåtande och äro aflemnade af riksgäldsfullmäktige. Jag anhåller
 också att få litet sysselsätta mig med dem. På sid. 20 i statsutskottets
 utlåtande omtalas förhållandet med 1880 års nyss afstämplade lån.
 Fullmäktige uppdrogo åt en sakkunnig person att uträkna den effek-
 tiva räntan på lånet. Han yttrade då — det är anfördt på sid. 20:
 »Efter de genom afstämplingen väsentligt ändrade förhållandena har
 lånet ansetts i hufvudsak erhålla karakteren af ett nytt lån. Vid det åt
 undertecknad lemnade uppdraget att beräkna den effektiva räntefoten

för detsamma, har därför frågan blifvit begränsad ensamt till tidrymden efter den 1 april 1895.» Han har beräknat, att omkostnaderna för lånet utgjorde $31\frac{1}{64}$ procent, men han har icke tagit i beräkning den kapitalrabatt, som lemnades på 1880 års lån. När obligationerna till detta lån såldes, varierade kursen från $92\frac{1}{2}$ till 97 procent, och då lånet var stort, vida öfver 100 millioner kronor, spelade detta en betydlig roll. Då fullmäktige till 1895 års Riksdag afgåfvo en beräkning öfver den effektiva räntan på 1880 års lån, angafs densamma till 4,216 procent. Detta var likväl under den förutsättning, att lånets löpetid skulle såsom ursprungligen var bestämdt fortfara i 50 år, d. v. s. från 1880 till 1930. Men om man hade räknat ut den effektiva räntan på 1880 års lån efter en löpetid af 15 år, skulle den effektiva räntan hafva blifvit vida högre än 4,216 procent; då detta lån, såsom jag nämnt, utgör en mycket stor del, vida öfver $\frac{1}{3}$ af Sveriges hela stats-skuld, skulle man hafva fått se resultat, som visat, att staten fått mindre ränta å lånen till de enskilda jernvägsbolagen, än staten sjelf hade fått betala. Man skulle mycket väl hafva kunnat räkna ut den effektiva räntan på 1880 års lån på det sätt, att man hade tagit hela 50-års-perioden, för hvilken detta lån skall löpa, och på den utdelat hela den kapitalrabatt, som vid obligationernas försäljning måst medgifvas. Då hade den effektiva räntan på 1880 års lån, sådant det nu är omsatt till $3\frac{1}{2}$ procent ränta, blifvit vida högre än den nu senast gjorda uträkningen visar. Samma förhållande är det också med en del andra lån, som den föregående talaren uppräknade. 1890 års $3\frac{1}{2}$ -procent-lån har en effektiv ränta på blott 3,638 procent, men detta lån användes hufvudsakligen till att konvertera ett äldre lån, löpande med en högre ränta, hvars obligationer man måste sälja med rätt stor kapitalrabatt. Om man hade fördelat kapitalrabatten äfven på det nya lånet, skulle man hafva funnit, att den effektiva räntan hade blifvit vida högre.

Jag finner det ganska naturligt att, då räntan är i sjunkande, man vill försöka att få räntan på de lån, de enskilda jernvägarne erhållit, nedsatt. Man glömmet så lätt den räntefrihet eller det ränteansänd, man under de första åren efter lånets utlemnande fått åtnjuta, och att detta bör inverka på ränteprocenten, och man framhåller endast att räntan är hög.

Den föregående talaren nämnde tillika, att åtskilliga jernvägar icke lemnade någon utdelning till sina aktieegare. Det är ett förhållande, som jag beklagar, men lika med honom vågar jag också hysa den förhoppning, att förhållandet småningom skall bli bättre och att aktieegarne äfven skola få någon utdelning. Jag vill dock fästa uppmärksamheten derpå, att för aktieegarne finnas i regeln också andra förmåner. Dessa få i sin närhet en trafikled, som för dem och deras hushållning är af mycket stor betydelse. Jag vågar därför yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Fossar: Som synes af statsutskottets betänkande hafva jag och en annan ledamot af utskottet anmält reservation mot en liten del af motiveringen i denna punkt. Om herrarne behaga slå upp sid. 8, tredje stycket, de två sista raderna, så är der tillagdt för att för-

*Ifrågasatt
ändring i vil-
koren för åter-
betalning af
enskilda jern-
vägsaktiebolag
beviljade stats-
lån.*

(Forts.)

Ifrågasatt
ändring i vil-
koren för åter-
betalning af
enskilda jern-
vägsaktiebolags-
beviljade stats-
lån.

stärka utskottets motivering för afslag å motionen de orden: »så mycket hellre som det synes tveifvelaktigt, buruvida alla bolag, hvilka erhållit statslån, komma att kunna fullgöra sin betalningsskyldighet». Detta tillägg anser jag böra utgå, och det bör det så mycket hellre som det, så vidt jag förstår, är både obehöfligt och vilseledande. Det är obehöfligt, därför att de enskilda jernvägsbolagens större eller mindre säkerhet har föga eller intet att skaffa med den omständigheten, om staten bör kunna lemna nedsättning i räntan på redan erhållna lån eller icke. Och det är vilseledande, ty deraf skulle man kunna draga den slutsats, att man här har skjutit in ett motiv för att afslå hvarje ansökan om räntenedsättning från bolag på den grund att det fins ett eller annat svagt bolag, som möjligen icke skulle kunna fullgöra sina betalningar. Det leder till att göra dessa enskilda jernvägsbolag solidariska med hvarandra, om man vägrar räntenedsättning för att derigenom tillgodose statsverket för hvad som eventuellt kan förloras på något af de ifrågavarande bolagen. Det är ett nytt motiv, som hittills vid lemmandet af dylika lån ej användts af statsutskottet eller Riksdagen. Af dessa skäl tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen att de sista orden i tredje stycket på sid. 8 från och med »så mycket hellre» böra utgå.

(Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Då icke något yrkande här blifvit gjordt i afseende på klämman, skall jag endast med några ord bemöta den anmärkning, som framställdes af den siste talaren.

Under alla de år, från 1871 räknadt, under hvilka lån beviljats åt jernvägsaktiebolag, har det varit en alldeles bestämd samt gång på gång uttalad åsigt, att på lån för sådana produktiva ändamål som jernvägarne, hvilka äro afsedda att lemna afkastning, bör staten icke göra någon förlust. År 1871 gick man nemligen ifrån den ståndpunkt, man förut intagit, i det man nemligen förut ansåg dessa företag så svåra att åstadkomma, att staten lemnade dem den ena lättnaden efter den andra; men, som sagdt, en ändring inträffade berörda år, och för beviljande derefter af lån från dessa fonder uppstälde staten ganska stränga och betryggande vilkor. Så utlemnades lån från 1871 års fond mot en annuitet af 6 procent och ränta af 5 procent samt 3 års räntefrihet. Detta motsvarar en effektiv ränta af ungefär 4,13 procent. Ur 1876 års lån utlånades visserligen mot 6 procents annuitet och 5 procents ränta, men då beviljades endast 3 års *anstånd* med räntans erläggande, hvilket höjde den verkliga räntan något, eller till 4,23 procent. Sedermera beviljades lån från 1881, 1886 och 1891 års fonder mot annuitet af 5 procent och 4½ procents ränta. I afseende på 1871 och 1876 års fonder framställdes visserligen sedermera inom Riksdagen och vann dess godkännande förslag om lindring i dessa räntesatser, och de flyttades ned till desamma, hvilka gälde för 1881, 1886 och 1891 års anslag, hvadan räntan sänktes från 5 procent till 4½ och annuiteten till 5 procent. Men vi böra dervid bemärka, att detta skedde, under det att man samtidigt fordrade som vilkor att staten dels erhöill rättighet till första in-teckningen i jernvägarne och dels år 1886, att dessa jernvägar underkastade sig de bestämmelser i afseende på samtrafik m. m., som gälde för samtliga de nya låntagarne från

de senare fonderna. Trenne jernvägsbolag begagnade sig ej af den medgifna räntenedsättningen, förklarande sig hellre vilja betala den högre räntan och annuiteten, än gå in på det uppställda vilkoret. Alltså var denna räntenedsättning, den enda som förekommit i afseende på jernvägs-lån, betingad af bestämda, å statens sida uppställda nya villkor. Man har således, så vidt jag kan fatta, beständigt vidhållit den principen, att staten icke bör ådraga sig några förluster för sina försträckningar till dessa produktiva föremål. En föregående talare har redan närmare utredt det förhållande, hvarpå utskottet har stött sitt afslagsyrkande, nemligen den förklaring från fullmäktige, att, så som räntan nu är bestämd, det snarare ådrager och förut ovilkorligen ådragit staten förlust att lemna dessa lån ur fonder, hvilka kosta staten mera än att det motsvarar den ränta, staten får af jernvägsbolagen.

Den siste talaren, önskade, att några ord i utskottets motivering för räntans nedsättning, nemligen de ord, som lyda så: »så mycket hellre som det synes tvifvelaktigt, huruvida alla bolag, hvilka erhållit statslån, komma att kunna fullgöra sin betalningsskyldighet», skulle utgå. Det faktiska, som ligger till grund för detta uttalande, är att år 1890 häftade jernvägarne i skuld för obetalda annuiteter till ett belopp af 755,000 kronor. Denna skuld är i ständigt stigande och utgjorde enligt sista revisionsberättelsen öfver 2 millioner kronor. Utskottet har alltså här endast konstaterat ett faktum, nemligen det, att när staten bestämmer denna ränta, måste jemväl tagas i betraktande möjligheten af förlust för statsverket. Det är således helt enkelt, jag upprepar det, ett konstaterande af ett styrkt sakförhållande, ej utan all betydelse vid beviljande af blifvande fonder, såvidt man håller på den hittills af Riksdagen följda principen. De äro en varning för framtiden, då man måste taga för gifvet, att sjelfva hufvudlinierna nu äro färdiga, och att de jernvägar, hvilka hädanefter kunna behöfva anlita dessa fonder, äro mera af lokalt intresse och hafva antagligen en svagare ställning i ekonomiskt afseende, än de gamla jernvägarne. För mig synes denna enkla relation ej innebära någon oegentlighet.

Jag skall icke vidare yttra mig i frågan utan endast anhålla om bifall till utskottets såväl kläm som motivering.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Fosser*, att utskottets hemställan skulle bifallas men att, i fråga om utskottets motivering, de i slutet af andra stycket å sid. 8 i utlåtandet förekommande orden »så mycket hellre som det synes tvifvelaktigt, huruvida alla bolag, hvilka erhållit statslån, komma att kunna fullgöra sin betalningsskyldighet» skulle utgå.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen å bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
ändring i vil-
koren för åter-
betalning af
enskilda jern-
vägsaktiebolag
beviljade stats-
lån.*

(Forts.)

Anslag till
låneunderstöd
för enskilda
jernvägar.

Punkten II.

Mom. a).

Utskottets hemställan biföllu.

1:0)—3:0).

Godkändes.

4:0).

Herr Tamm, Hugo: I den fråga, som kammaren nyss afgjort, stälde kammaren sig på den uppfattning, att staten icke skulle ådraga sig några förluster på dessa lån för enskilda jernvägsanläggningar; men å andra sidan torde det varit fullt lika naturligt, att det icke kan vara rätt och ej heller nödigt, att staten bereder sig någon egentlig vinst af desamma. I det förra betänkandet afslogs motionärens förslag på den grund, att de fonder, hvarur dessa lån utgått, voro dyrare än de i sjelfva verket syntes; men att nu, när det gäller att bilda en ny fond under för handen varande förhållanden, uppställa samma räntevilkor, som gäلت för de föregående, det har icke syntu mig och de andra reservanterna billigt, sedan nu frågan kommit upp i anledning af att fullmäktige förklarad sig anse, att räntan med bibehållande af de gamla vilkoren skulle kunna sättas till 4 procent. Detta har dock å andra sidan förefallit reservanterna vara att taga steget allt för långt ut. En ränta af 4 procent med det gamla vilkoret af 3 års ränteanstånd och att så upplupna beloppet sedermera sättet efter hela lånets inbetalningstid, det gör en effektiv ränta, hvilken så nära sammanfaller med den effektiva statsräntan, att det i sanning endast behöfves en aldrig så liten oro i affärsverlden eller i den politiska världen för att, när riksgäldskontoret skall låna upp penningar att utlemna till jernvägsbolagen, räntan skall springa upp högre än den, hvilken dessa skola erlägga. Derfor hafva vi reservanter för vår del föreslagit en medelväg, att lån få utlemnas till 4 procent ur den nya fonden men att på samma gång det gamla vilkoret af 3 års ränteanstånd och beloppets sättande efter hela lånet bortfaller, och det i stället ordnas i analogi med odlingslånefonden, der under arbetsåren, då bolagen hafva svarast att komma ut med räntan, ingen sådan erlägges, men att sedan omedelbarligen räntan lägges till kapitalet, å hvilket betalas 4 1/2 procents annuitet, deraf 4 procent ränta. För att klargöra hvad detta betyder, vill jag nämna, att kostnaderna för dessa lån ställa sig så, att denna annuitet i sjelfva verket blir mindre än den annuitet, som efter det gamla lånesystemet varit fastställd. Enligt det betalas 5 procents annuitet, således på ett lån på 100,000 kronor blir annuiteten 5,000 kronor, som skall betalas efter det tredje året. Enligt reservanternas förslag blir annuiteten efter tredje året ungefär 4,750 kronor, således lägre. Den effektiva räntan blir i det förra fallet 4,14, enligt reservanternas förslag endast omkring 3,92. Vi hafva ansett, att då medelräntan på statens lån i nuvarande stund kan sägas vara 3,70, det är för mycket

att fordra att å de medel, som utgå från denna fond, skall betalas en effektiv ränta af 4,14. Men på samma gång hafva vi ansett, att någon marginal bör lemnas mellan den nu existerande verkligt effektiva räntan och den effektiva ränta, som skall af jernvägsbolagen erläggas, och den blir 3,7 jemförd med 3,9. Vi hafva sålunda försökt att här ställa oss emellan ytterligheterna att yrka för högt och att yrka för lågt, och det blir, som jag sade, en gifven lättnad för de nya jernvägsbolagen att i stället för en annuitet af 5,000 få betala 4,750 efter 3 år, och att i stället för en effektiv ränta af 4,14 få erlägga endast 3,92.

*Anslag till
läneunderstöd
för enskilda
jernvägar.
(Forts.)*

Det är till detta förslag, som synes vara ett billigt förslag och som i förbigående jag vill nämna, är från början framställt, ej af någon Första Kammarens ledamot utan af en ledamot inom Andra Kammaren, som jag ber att få yrka bifall med en liten förtydligande förändring, nemligen att punkten a) skulle lyda så, att »annuiteten beräknas till 4 1/2 procent å ursprungliga försträckningsbeloppet med tillägg af det belopp, hvarom i momentet b) förmåles». Sedan kommer momentet b), på sätt reservationen innehåller, och så till sist momentet c) lika med utskottets förslag.

Jag anhåller om bifall härtill.

Friherre von Otter: Jag har inom statsutskottet biträdt den mening, som innefattas i dess förslag, och skall anhålla att få med några ord angifva de skäl, hvilka i detta afseende varit för mig bestämmande.

Det första skälet är det, att ehuru jag erkänner, såsom den förste talaren har sagt, att länemedlen här skola utgå ur andra *fonder* än de, hvarur de äldre bolagen fått sina lån, är det väl alldeles klart, att det är från samma *lån*, som dessa bolag skola hafva sina penningar. Är det nu så, att ehuru fonderna, hvarifrån de utgå, äro olika, men lånen äro desamma, kan jag för min del icke finna något giltigt skäl, hvarför dessa bolag skola hafva billigare villkor än de gamla. Det var det ena skälet.

Ett annat är det, att då i föregående punkt utskottet, såsom redan blifvit antydt, velat säga, att dessa bolag skulle i viss mån vara solidariska för återbetalningen af de lån, som jernvägarne få, kan jag för min del icke finna detta riktigt, och jag instämde därför också i den reservation, som afgafs mot den förra punkten.

Ett ytterligare skäl är det, att jag anser det vara en fördel för dessa nya bolag, som stå i begrepp att bygga jernvägar, att den räntensättning de få ej blifver så obetydlig som reservanterna föreslagit. Denna lindring utgör, såsom kammaren fann af den föregående talarens meddelanden, 0,22 procent. Jag håller före, att, om bolagen dröja några år — och de behöfva kanske icke dröja ens så länge, att de börja med annuitetens erläggande — böra de få en ytterligare nedsättning till 4 1/2 procent, deraf 4 procent ränta och resten amortering. För mig står det klart, att då den grundsatsen gjort sig gällande, att staten icke bör vinna på dessa bolag, om den också icke bör göra någon förlust, så, i och med detsamma staten lånar upp mot en lägre effektiv ränta än för närvarande, skola också bolagen kunna erhålla

Anslag till
låneunderstöd
för enskilda
jernvägar.
(Forts.)

billigare lån, nemligen det som här blifvit af riksgäldskontoret förordnad, 4 procent ränta och $\frac{1}{2}$ procent amortering.

Jag har ytterligare ett skäl för att biträda utskottets förslag och det är, att jag icke kan finna någon fördel deri, att för somliga bland dessa jernvägsbolag gäller *det* vilkoret, för andra *det*. Skola vi nu börja på att bestämma samma vilkor för jernvägslån, som de, hvilka gälla för lån från odlingsfonden? Deri kan jag icke se någon fördel. Det är både riktigare och bättre att de nya bolagen erhålla de vilkor, som statsutskottets majoritet här föreslagit, än de, som reservanterna föreslagit.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Fösser: Jag förenar mig med dem, som yrka bifall till den af sex ledamöter från statsutskottet afgifna reservationen. Skälen derför äro hufvudsakligen och nästan i detalj angifna af den förste ärade talaren. Jag beder dock få göra ett litet tillägg. Det vill nemligen synas, som om det vore mycket för hårdt att begära, att under nuvarande penningkonjunkturen och med en sådan effektiv medelränta på statskulden, som vi hört uppgifvas, nemligen omkring 3,6, de nya låntagarne skola betala en annuitet af 5 procent, d. v. s. $4\frac{1}{2}$ procent ränta och resten till afbetalning. Det kan knappast vara riktigt att vid en sådan tidpunkt uppställa så hårda vilkor. Riksdagen har icke heller tillförene gått så till väga, utan den har vid bestämmande af annuitet och ränta städse tagit hänsyn till dessa två faktorer: den allmänna räntefoten och statens effektiva ränta på sina lån, och till följd deraf hafva vid de olika tidpunkter, då lån lemnats för nu berörda ändamål, annuiteten också städse ställt sig olika. För lån ur 1871 och 1876 års anslag eller lånefond för de enskilda jernvägsanläggningarna är annuiteten bestämd till 6 procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, eller 5 procent ränta och 1 procent afbetalning. För lån ur 1881 och 1886 års lånefonder bestämdes annuiteten till 5 procent, deraf $4\frac{1}{2}$ procent ränta och $\frac{1}{2}$ procent afbetalning. Vid 1883 års riksdag nedsattes annuiteten för lån ur 1871 och 1876 års anslag till $5\frac{1}{2}$ procent, och vid 1886 års riksdag nedsattes den ytterligare.

Häraf framgår sålunda, att Riksdagen vid lemnanne af lån till enskilda jernvägsbyggnader städse rättat sig efter de två faktorer, som böra inverka, nemligen priset å penningar på den allmänna penningmarknaden vid den tidpunkt, då lånefonderna beslutas, och statens effektiva ränta på sina egna upptagna lån. Om vi tillämpa samma princip nu, följer deraf, att en annuitet af 5 procent nu är för hög, då räntefoten är så låg, som den för närvarande är, och hvaråt utskottet också gifvit ett erkännande, ty det tyckes sjelf haft någon känsla af, att dess förslag är något för hårdt, då det säger på 14:e sidan i motiveringen, första stycket: »Visserligen torde staten för närvarande kunna upplåna penningar inom landet till en effektiv ränta af ungefär $3\frac{1}{2}$ procent, o. s. v.» Då så är, att staten kan upplåna penningar till denna ränta, och då medelröntan på statens penningar, såsom jag nyss hade äran nämna, är 3,6, bör deraf också följa, att man nu lemnan något billigare vilkor än tillförene. Jag vet icke heller, hvem man skulle gagna med att hafva så stränga fordringar,

som utskottet här uppställt. Icke gagnar man de enskilda jernvägsbolagen, ty de få en drygare ränta att betala, men man gagnar enligt min åsigt förvisso icke heller staten, ty, om man sätter annuiteten så hög som till 5 procent, är det alldeles tydligt, att de enskilda jernvägsanläggningar, som äro goda och hafva stora utsigter att blifva räntebärande, komma att på annat håll skaffa sig penningar på billigare vilkor, än dem utskottet nu här uppställt, och sedermera får staten lemna lån åt de svagare bolagen, som hafva mindre utsigt till rentabilitet. Af dessa skäl anhåller jag att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag till
låneunderstöd
för enskilda
jernvägar.
(Forts.)*

Herr Nyström, Thomas: Jag skall anhålla att få instämma i hvad friherre von Otter yttrat.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna stycket yrkats, dels att det samma skulle godkännas, dels ock, af herr *Tamm*, *Hugo*, att stycket skulle godkännas med den ändring, att dess mom. a) och b) erhöle följande lydelse:

a) »att annuiteten beräknas till fyra och en half procent å ursprungliga försträckningssumman med tillägg af det belopp, hvarom i mom. b) förmäles, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fyra för hundra å oguldna kapitalbeloppet och återstoden utgör afbetalning derå»;

b) »att anstånd med räntans erläggande må medgifvas för högst tre år, dock icke utöfver ett år från den dag, då, enligt Kongl. Maj:ts bestämmande, jernväg senast skall vara färdig och för trafik öppnad; skolandet beloppet af den ränta, med hvars erläggande anstånd sålunda medgifves, efter anståndstidens slut läggas till kapitalet, för att jemte detta i föreskrifven ordning förräntas och amorteras».

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr *Tamm*s yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner den af statsutskottet i punkten II a) af dess utlåtande n:o 49 föreslagna lydelsen af mom. 4:o, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den lydelse af ifrågavarande mom., som af herr H. P. P. *Tamm* under öfverläggningen föreslagits.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 56.

5:0)—8:0).

Godkändes.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande sammansatta stats- och lagutskottets den 25 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels en i detta ämne väckt motion, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 40 med förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

*Om delning af
Hernösands
stift m. m.*

Punkten 1.

Herr Billing: Såsom I, mine herrar, alla veten, har detta utskotts- betänkande i dag blifvit i Andra Kammaren förkastadt genom den förseglade sedelns votum. Vid sådant förhållande lönar det ju sig icke att nu ingå i någon diskussion om detta ärende. Allra minst vore jag dertill skicklig, då jag icke skulle kunna tala om denna sak med lugnt sinne, enär det beslut, som Andra Kammaren fattat, berör mitt hjerta i dess innersta. — Hernösands stifts delning är en lifsfråga för Norrland i religiöst afseende, i afseende å folkundervisningen, i fråga om kulturen i allmänhet och äfven i politiskt afseende i en viss riktning. Det vilkor, som från ett håll uppstälts för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, är af den art, att det hvarken står i logiskt eller annat nödvändigt sammanhang med det kongl. förslaget. Samman- slagningen af två andra stift har i den konkreta form, hvori frågan hitills framkommit, mötts af den befolknings, som deraf beröres, en- stämmiga, smärftfulla protest. Samma protest skulle komma från hvilket stifts befolkning som helst, om hvilket man stälde i fråga, att det skulle förlora sin kyrkliga sjelfständighet. — Emellertid har af- görandet i Andra Kammaren i dag visat, att uppfattningen af denna frågas stora vikt vunnit en mycket större terräng än för några år sedan. Det visar, att äfven Andra Kammaren står beredd — det vågar jag säga — att en annan gång bifalla en kongl. proposition af samma innehåll som den, hvilken i dag har fallit på en röst.

Under sådana förhållanden anhåller jag och hemställer — och det icke blott å mina egna vägnar, utan, jag är viss derom, å Riksdagens pluralitets vägnar — till regeringen, att regeringen vid närmast föl-

jande riksdag ville framlägga samma förslag, som nu framlagts, och Om delning af
Hernösands
stift m. m. framlägga det i oförändrad form, då, efter allt utseende att döma, framgång åt detsamma kan vara försäkrad. Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag. (Forts.)

Häri instämde herrar *Alin, Sederholm, von Strokirch, Jehander, Lybeck, Björlin, Thomas Nyström, af Burén, Dickson, Krok, Kerfstedt, Fehrman, Sanne, Carl Nyström, Rohde och Torelius*, friherre *Alströmer* samt herrar *Grundberg, Per Johan Andersson, Wijk, Wallin, Wester, Bergström, Reuterswärd, Treffenberg, Widmark, Forssell, Fröberg, Asker, Björklund, Dahlberg, Albert Anderson, Crusebjörn, Almén, Bremberg, Bergman, Fredrik Almgren och Lars Berg*.

Sedan öfverläggningen beträffande förevarande punkt förklarats slutad, biföll kammaren hvad utskottet deri hemställt.

Punkten 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 25 och 28 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts dels i propositionen n:o 5 framlagda förslag till förordning angående blindundervisningen, dels ock i statsverkspropositionen gjorda framställningar beträffande undervisningsanstalter för blinda, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats-, banko- och lagutskottets den 24 och 25 i denna månad bordlagda memorial n:o 4, angående ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i memorialet hemställt.

Föredrogs å nyo och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 24 och 25 innevarande månad bordlagda memorial n:o 24, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets memorial n:o 18 angående afgörandet af frågan om tillämpning redan under innevarande år af de förhöjda tullsatserna å fläsk.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 39, till Konungen, angående ändring i 65 § 3 mom. i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst den 3 juni 1892.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 8,42 e. m.

In fidem

Aug. Alströmer.

Fredagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne april.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande, den 29 sistlidne april bordlagda ärenden, nemligen: statsutskottets utlåtanden n:is 50—55, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 7—9, bevillningsutskottets betänkanden n:is 25 och 26, bankoutskottets utlåtande och memorial n:is 11—13 samt lagutskottets utlåtanden n:is 67—70.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta motioner i samma ämne,

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 13, 16, 20 och 22 riksdagsordningen, och

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 6 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 56, angående dels Kongl. Maj:ts proposition om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan, dels en i anledning deraf inom Riksdagen gjord framställning,

n:o 57, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkt 2 af statsutskottets utlåtande n:o 49,

n:o 58, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster,

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af vissa i kongl. kungörelsen den 10 november 1892 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner,

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället $11\frac{1}{2}$ mantal Ede n:o 1 jemte Skarpåslägdén n:o 1, en äng, i Jemtlands län,

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län,

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgården i samma stad,

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af ny prestgård i Åmåls stad,

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund,

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsanslag för reparation af kapell i Muonionalusta kapellag m. m., och

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande åt lappar inom Jukkasjärvi och Enontekis socknar af Norrbottens län af eftergift i viss dem åliggande ersättningskyldighet;

bevillningsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 27, angående verkställd granskning af bestämmelserna rörande tullbevillningen, och

n:o 28, i anledning af väckt motion angående ändring i tulltaxan i fråga om paraplyställningar och käppar, samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 71, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886, och

n:o 72, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftes-

verket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion an-gående ändring i förordningen angående hemmansklyfning och jord-afsöndring den 6 augusti 1881.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 49, till Konungen, angående ändring i instruktionen för Riksdagens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på före-dragningslistan till nästa sammanträde.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

Aug. Alströmer.
